

KULTÚRNO-SPOLOČENSKÝ ČASOPIS

KULTÚRNO-SPOLOČENSKÝ ČASOPIS

Ž

L V O T

2001

OKTÓBER
PAŹDZIERNIK

Č. 10 (520)
CENA 2.00 ZŁ

PREHLIADKA KRAJANSKÝCH DYCHOVIEK
DEŇ, KTORÝ OTRIASOL AMERIKOU
NA SEVERNOM POHRANIČÍ
VIDENÉ ZO SLOVENSKA

26. augusta t.r. sa v Podvku konala jubilejná, už XX. prehľadka krajanských dychoviek, ktorej sa zúčastnilo päť orchestrov zo Spiša, Oravy a Slovenska. Na našom zábere koncertuje dychovka z Vyšných Láp. Podrobnejšie o tomto podujatí píšeme na str. 18-19. Foto: J. Bryja

V ČÍSLE:

Na tej Detve studňa murovaná...	4
Kostolík sv. Jána Krstiteľa v Jablonke	5
Samorastlý zverolekár	6
Hračky z dreva a sena	7
Zo života Vyšných Láp..	8
Čitateľský tábor mladých krajanov	9
Ako možno vyz(u)žívať program PHARE Európskej únie	10
Deň, ktorý otriasol Amerikou	11
Na severnom pohraničí	12-13
Oravské dožinky '2001	14
Videné zo Slovenska	15
Prezentácia kultúry Slovákov v Krakove	16
Smrť 20. storočia	17
XX. prehľadka dychoviek	18-19
Povedka na voľnú chvíľu	20-21
Čitatelia - redakcia	22-24
Poľnohospodárstvo	25
Mladým - mladším - najmladším	26-27
Šport a hudba	28
Učíme sa pliesť	29
Naša poradňa	30-31
Psychozábava - humor	32-33
Zaujímavosti	34

NA OBÁLKE: Mladé klarinetistky z Podvku počas prehľadky dychových orchestrov v tejto obci. Foto: J. Bryja. Návrh obálky: A. Kozioł

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY

Adres redakcji:

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7
tel. 633-36-88

Wydawca:

TOWARZYSTWO SŁOWAKÓW W POLSCE
ZARZĄD GŁÓWNY

SPOŁOK SLOVÁKOV V POLSKU
ÚSTREDNÝ VÝBOR
31-150 KRAKÓW, ul. św. Filipa 7
tel.: 632-66-04
tel./fax: 634-11-27

Czasopismo zostało wydane
przy pomocy finansowej
Ministerstwa Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

Redaktor naczelny:
JÁN ŠPERNOGA

Zespół:

Peter Kollárik, Ján Bryja

Społeczne kolegium doradcze:

Žofia Bogačíková, Jerzy M. Bożyk,
Maria Glodasíková, František Harkabuz,
Žofia Chalupková, Bronislav Knapčík,
Ľudia Mšalová,

Skład:

Redakcja Život

Łamanie i druk:

Drukarnia TSP

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty:

Prenumerata na kraj i za granicę przyjmuje
Zarząd Główny w Krakowie w terminach:
do 30 listopada na I kwartał,
I półrocze oraz cały rok następny;
do 15 czerwca na II półrocze roku
bieżącego lub bezpośrednio
wpłatą na konto:
Bank PKO S.A. III/O Kraków
10701193-2017-2221-0100
Prenumeratę czasopisma
można zacząć w każdej chwili.

Cena prenumeraty dla kó i oddziałów Towarzystwa:

1 miesiąc - 2 zł
półrocznie - 12 zł
rocznie - 24 zł

Cena prenumeraty zagranicznej
jest wyższa o 100%.

Do ceny prenumeraty indywidualnej
dolicza się koszty wysyłki.

Nie zamówionych tekstów, rysunków
i fotografii redakcja nie zwraca i zastrzega
sobie prawo skrótów oraz zmian
tytułów nadesłanych tekstów.

Redakcja nie odpowiada za treść
materiałów pozaredakcyjnych, nie
zawsze zgodnych z poglądami redakcji.

PRED XI. ZJAZDOM SSP

**ŠTEFAN
GRIGLÁK**
z Vyšných
Lapš

- S činnosťou našej miestnej skupiny v súčasnosti nemôžeme byť spokojní. Podobne ako v iných obciach, aj u nás MS zápasí s nedostatkom mladých členov, ktorí by mohli oživiť jej činnosť. S lútosou musíme konštatovať, že naša mládež stráca kontakt so slovenčinou. Aj v našej škole sa slovenčinu učí čoraz menej detí. To je v hlavnej miere chyba rodičov, ktorí dnes nezáleží, aby ich deti boli vychované v slovenskom národnom duchu. Preto naša mládež stráca slovenské povedomie. Nemalá zodpovednosť pri propagovaní slovenčiny spočíva aj na pleciach učiteľov. Slovenčiná musí vedieť deti vhodne povzbudiť a tak zorganizovať hodiny slovenčiny, aby sa ich deti s radosťou zúčastňovali. Veľmi milo spomínam na hodiny s paní učiteľkou Biegunovou, ktorá v nás vedela podporiť zaujem o slovenčinu. Nielenže sme sa učili gramatiku, ale sme chodili aj na výlety do okolia, na ktorých sme sa zhovárali po slovensky, veľa sme čítali a mali sme aj malý folklórny krúžok, kde sme spievali ľudové pesničky a tancovali. Vtedy žiaci s radosťou chodili na slovenčinu.

Už niekoľko rokov sa u nás slúži slovenská svätá omša, na ktorú chodí veľa krajanov. Aj tu by som však mal niekoľko pripomienok. Slovenské bohoslužby sú každú nedeľu o pol ôsmej ráno, čo je najmä v zime pre niektorých starších krajanov či deti prískoro. O pol deviatej je poľská omša. Myslím si, že by bolo dobre, ak by sa čas týchto bohoslužieb každú nedeľu striedal - raz by bola prvá slovenská omša a o týždeň poľská. Taktiež by som si želal, aby slovenská omša bola naozaj slovenská, teda aby v slovenčine boli nielen čítania a evanjelium, ale aj kázeň. Podobne všetky pobožnosti po hlavnej svätej omši by sa mali odbavovať striedavo po slovensky a po poľsky. Chcel by som, aby sa v kostole opäť začali spievať slovenské nešpory, ako to bolo pred rokmi.

Som rád, že v minulom roku konečne došlo k oprave našej klubovne. Verím však, že sa nájdú prostriedky aj na ďalšie nevyhnutné práce pri tomto stánku. V prvom rade je potrebné celý objekt odvodniť a zaviesť ústredné kúrenie. Hlavné však je, aby bola klubovňa náležite využívaná. Je to krásny objekt v centre obce, preto by nemal stáť zatvorený. Bolo by treba niekoho zamestať, kto by mal klu-

bovňu na starosti, a otváral ju každý večer, alebo aspoň pátrkrát v týždni. Bolo by tiež potrebné zmodernizať jej zariadenia, aby bola pre mládež príťažlivá. Je tam sice pingpongový stôl a nejaký šach, ale to nestačí. Treba taktiež na klubovňu vyviesť tabuľu.

Krajania v súčasnosti očakávajú väčšiu pomoc zo strany Slovenskej republiky, ktorá akoby na nás zabudla. Sem-tam sice chodia návštevy zo Slovenska, ktoré nám sľubujú pomôcť, väčšinou však ostáva len pri prázdnych služoboch. Myslím si, že aj členovia ústredného výboru nášho Spolku by sa mali väčšimi angažovať do činnosti všetkých miestnych skupín, aj tých menších a menej aktívnych.

**MARGITA
BONKOVÁ**
z Podsrnia

- Musím povedať, že problémy s rozvojom krajanskej činnosti sú aj u nás v Podsrni. Dôvodov je viac, ale snáď najhlavnejším je to, že už niekoľko rokov nemôžeme nájsť potrebný počet detí na vyučovanie slovenského jazyka. Slabo je využívaná tiež krajanská klubovňa, v ktorej sa voľkedy stretávalo množstvo krajanov, najmä mladých. Vtedy však nebolo televízorov, ktoré sú dnes nielen silnou konkurenčiou spoločensko-záujmovej činnosti, ale hľavne strašným „požieračom“ voľného času.

Kedysi sme v obci mali ľudovú kapelu, ktorú viedol môj manžel Jozef a naši muzikanti hrávali na mnohých krajanských a iných kultúrnych podujatiach. V tom čase úspešne pôsobil aj divadelný súbor, ale dnes už mládež nejaví záujem o hranie. Vinu vidím tiež v tom, že mladých dnes nemá kto viesť, teda bolo by dobre, keby na Orave opäťto pôsobili kultúrní inštruktori. Iste by zaktivizovali hudobne nadané deti a mládež a viedli ich k láske k ľudovému spevu a tanču.

Dobrý vzťah k hudbe si udržal Jozef Kadlubek, ktorý kedysi spolu s Jozefom Kapušákom (basa) a Stanislavom Rapáčom (husle) hrával na harmonike v našej kapele. Iste by stalo za to, aby sa začal venovať nácviku s defmi a pripravil s nimi niekoľko skladieb a pesničiek, s ktorými by mohli vystúpiť na niektorých našich podujatiach.

Myslím si, že na najbližšom zjazde SSP by sa malo hovoriť aj o tom, ako pomôcť takým malým miestnym skupinám, ako je naša a UV Spolku by mal krajanom pomôcť aj pri zavádzaní slovenských omší v ich obciach. Treba

sa tiež spoločne poradiť, čo urobiť pre obnovenie výučby slovenského jazyka v našich školách a zamyslieť sa nad tým, ako zatraktívniť prácu klubovní. Predsedovia MS SSP v jednotlivých obciach zase musia vyvíjať väčšiu aktivitu pri získavaní nových odberateľov Života, ktorý je dlhé roky našim najobľúbenejším časopisom. Iba z neho sa dozvedáme to najhlavnejšie o krajanskom dianí na Orave a Spiši, ale aj o našom rodnom Slovensku.

**JOZEF
TOMAŠKOVIČ**
z Fridmana

- Činnosť mnohých miestnych skupín nás nútí k zamysleniu. Výnimkou nie je ani naša MS. Všetko však má svoje objektívne príčiny. S lútosou musíme povedať, že v posledných rokoch sa nám značne zúžila členská základňa. V súčasnosti je činnosť miestnej skupiny založená len na aktivite predsedu a niekoľkých starších krajanov. Mnohí naši krajania výcestovali do Ameriky a mladých je dnes ľažko zapojiť do krajanskej činnosti. Musíme povedať, že to nie je len problém MS, veď aj dychovka sa nám rozpadáva pre nedostatok členov. Pokiaľ ide o mládež, nemôžeme veľa očakávať, keďže v našej škole sa už dlhé roky neučí slovenský jazyk. Myslím si, že je to aj chyba krajanských rodičov, ktorí „zabudli“ detom priopomínať svoj pôvod a svoje korene. Dnes, keď pribúda národnostne miešaných manželstiev, rodičia zanedbávajú výchovu detí v slovenskom duchu.

Slovenčina nám vymizla nielen v škole, ale aj v kostole. Myslím si však, že ešte nie je všetko stratené, len treba krajanom pomôcť. Ľažko očakávať od mládeže, že bude spievať v kostole po slovensky, keď nepozná texty. Ak by však všetci krajania mali slovenské spevácky a modlitebné knižky, určite by počas omše spievali aj slovenské piesne.

Faktom je, že potrebujeme do krajanskej činnosti pritiahať mládež. Lenže chýbajú nám k tomu prostriedky. Keby sme mali v obci aspoň modernú, dobre zariadenú klubovňu, kde by sa mládež mohla schádzať, verím, že by sa veci pohli dopredu. Lenže sami veľa neurobíme. Očakávame aj pomoc zo strany Slovenskej republiky. Zdá sa však, že Slovensko v posledných rokoch na nás zabúda. Je to dosť smutné, vedť mnohí z nás za slovenskú vlast bojovali a prelievali vlastnú krv. Viem však, že ani na Slovensku sa v súčasnosti nežije ľahko a aj tam sú možnosti obmedzené. Lenže Slovensko musí na nás myslieť, ak sa má nás Spolok rozvíjať. Potrebujeme slovenské knižky →

ky, spevňky, noviny, aby krajania boli v kontakte so slovenčinou. Aj ústredný výbor nášho Spolku by sa mal snažiť viacej pomáhať tým menším miestnym skupinám, kde činnosť stahuje. Treba robiť vo všetkých našich obciach kultúrne podujatia - prehliadky dychoviek, vystúpenia folklórnych súborov či stretnutia s krajanmi. Veľmi potrebné sú aj výlety na Slovensko, tak pre starších krajanov, ako aj pre mládež, aby spoznávala vlast svojich predkov.

JÁN ČAPEK z Chyžného

- Ak dnes chceme oživiť našu miestnu skupinu, musíme jej rady doplniť najmä mladými krajanmi. Nebude to však ľahká úloha, keďže slovenský jazyk sa v našej škole už niekoľko rokov nevyučuje. Napriek tomu tvrdíme, že budúcnosť nášho Spolku je v školách. Ak

teda nebudem mať slovenské školy a vyučovanie slovenčiny sa v našej obci nepodarí obnoviť, krajanské hnutie zanikne. Žiaľ, slovenský jazyk nepočuť už ani v našom kostole, hoci z obce pochádza biskup Jan Szkodoň, ktorý pred desiatimi rokmi odbavoval v Jablonke prvú po vojne slovenskú omšu na Orave a jeho otec bol jedným z najaktívnejších zakladateľov Spolku v obci.

Myslím si tiež, že za takýto stav sú zodpovední viacerí rodičia, ktorí prestali venovať náležitú pozornosť národnostnej výchove detí. Deti predsa musia od malička vedieť, že sú slovenskej národnosti. Treba si tiež uvedomiť, že dobrá snaha a záujem o krajanské dianie zo strany starších krajanov už na dlho nevystačí. Bez mládeže bude teda naša snaha márna a aj o tom by sa malo hovoriť na najbližšom zjazde nášho Spolku.

Ked na Orave pôsobil kultúrny inštruktor Jozef Omylák, pracoval s hudobno-tanečným súborom, v ktorom som spolu s Karolom Fulom tancoval a spieval aj ja. Členmi súboru boli mnohí mladí krajania aj z okolitých oravských obcí, o.i. z Jablonky, Malej Lipnice, Podvlnky, či Dolnej Zubrice. Jeho syn Marián bol zasa inštruktorom dychovky v Jablonke a v našej klubovni bolo v tom čase stále plno a

veselo. Život si predplácalo niekoľkonásobne viac odberateľov ako v súčasnosti, ale všetko sa zmenilo, najmä v posledných rokoch, keď sa z našej obce mnoho občanov vystahovalo do Ameriky. Mladí teraz po práci najradšej sedia pri pive alebo poháriku ostrého a o krajanské hnutie nejava záujem.

Myslím si, že pre zaktívnenie našej činnosti by bolo treba častejšie zvolať schôdze a najmä organizovať také podujatia, ktoré by na ne pritiahlí mladí ľudí. Snáď sa to podarí po zmodernizovaní krajanskej klubovne, ktorá sa nachádza v dome predsedu MS Karola Fulu. Ako viem, bude v nej o.i. miestnosť na schôdze, stolnotenisový stôl, hracia skriňa a krajania si tam budú môcť posiedieť aj pri čaji či káve, prečítať si dobrú slovenskú knížku, časopis a pod.

Teší ma, že na mnohých krajanských podujatiach dodnes vystupuje náš folklórny súbor Rombaň, ktorý je známy po celej Orave. Kedže mnohí z jeho členov sa v škole učili slovenský jazyk, bolo by treba ich záujem o Slovensko a krajanské hnutie podchytiť a pokúsiť sa rozvinúť ho.

**Zaznamenali: PETER KOLLÁRIK
JÁN BRYJA**

Na tej Detve studňa murovaná...

Tradične každý druhý júlový víkend sa na Detve, ktorá žije v podvedomí širokej verejnosti ako symbol slovenskosti, konajú Folklórne slávnosti pod Polanou. Už tridsať siedem rokov tu prichádzajú folklórne súbory, aby ukázali krásnu a jedinečnú slovenskú kultúru v podobe ľudového tanca, spevu a hudby.

Slovenský folklór sa šíri nielen doma, ale aj v zahraničí a symbolizuje vôľu a silu tradícii Slovákov, ktorých nezničil ani čas, ani ich osudy.

Najvyšším ocenením a veľkou cťou pre zahraničné súbory je práve účasť na tomto veľkom podujatí. Totiž už takmer tridsať rokov prichádzajú na Detvu folkloristi z celého sveta. Tento rok sa mal česť zúčastniť na tomto svetoznámom folklórom festivale súbor Zelený javor z Krempáčov.

Účasť na detvianskych slávnostach zanechala v srdciach našej mládeže neopakovateľné zážitky. Získali nové vedomosti a súčasne prešli profesionálny výcvik pod vedením známeho dramaturga Jaroslava Ševčíka a režiséra Martina Urbana. Dlhé hodiny nácviku si nakoniec spestrili návštavou amfiteátra, kde mohli obdivovať o.i. vystúpenie domáceho súboru Podpolanec, rómskych muzikantov a v programe Čírene nie miazgy krásne kroje, spevy a tance

oravských goralov z Hladovky, Habovky, Suchej Hory, Žaškova a iných oravských obcí.

Nedela 15. júla bola pre našu mládež a ďalších zahraničných účastníkov veľkým dňom. Mohli totiž predstaviť svoje niekoľko dní nacvičované programy tišickam divákov z celého Slovenska a zo zahraničia. Program celého podujatia mal symbolický názov SPOLU. Predstavili sa v ňom o.i. sólisti Lea a Ján Webovci z Holandska a viaceré folklórne súbory - Púčik z Brna, Nádeje z Paríža, Franjo Strapač z Chorvátska, Jednota Hložany z Juhoslávie, Domovina z Kanady, Komlóš z Madarska, no a krempašský Zelený javor z Polska, ktorí tak naplnili názov programu. Najprv každý zvlášť a nakoniec spolu ukázali publiku široké spektrum slovenskej ľudovej kultúry, ktorú udržiavajú vo svojich domovinách. Námaha a tvrdá práca režiséra a členov súborov vyústili do krásneho tanca, ktorý v závere spoločného programu zatancovali všetky folklórne súbory. Krajanskú nedelu v amfiteátri pod Polanou ukončili spoločne pesničkou Na tej Detve studňa murovaná...

Týmto sa však program podujatia ešte neskončil. Čoskoro sa pódiu v amfiteátri naplnilo množstvom podpolianskych žien,

mužov a detí, aby sa diváci mohli nakočať krásou a bohatstvom detvianskeho ľudového odevu - od pracovného, obradového až po sviatočný krov, ktorý zvlášť vyniká najmä počas procesie na sviatok Božieho tela.

Folklórne slávnosti v Detve zavŕšili veľkolepý galaprogram pod názvom Hľadanie premien a prameňov.

Najväčšiu odozvu v Detve mal nepochybne program krajanských súborov. V tomto kontexte nám p. M. K. Hrklová z Domu zahraničných Slovákov o.i. povedala: *Programom SPOLU by DZS a krajania radi ukázali a dokázali, že Slováci v zahraničí vytvárali a vytvárajú slovenskú kultúru rovako, ako Slováci na Slovensku, ako aj to, že ich tvorba nie je izolovaným skanzenom folklóru, ale živou súčasťou slovenských kultúrnych dejín. Nie je tak, že „my tu a oni tam“, ale sme jedna kultúrna spoločnosť, ktorú spája spoločná kultúra. Tým Detva potvrdila a splnila všetky očakávania.*

V mene členov súboru Zelený javor chceme podakovať organizátorom 36. ročníka FSP za pozvanie a milé priatie a ÚV SSP za sponzorovanie. Učasť na tomto podujatí zanechá v nás krásne spomienky na Slovensko a ešte viac nás pripútá k slovenskej ľudovej kultúre.

**MONIKA KOVALČÍKOVÁ
MAREK BRYJA**

KOSTOLÍK SV. JÁNA KRSTITEĽA

V mnohých obciach na Orave sa dodnes zachovalo množstvo pamiatok so slovenskými nápismi svedčiacimi o pôvode obyvateľov žijúcich na tomto území. Stretávame ich na cintorínoch na náhrobkoch, na krízoch a sochách, starých dreveniciach, či dokonca na drevencích truhliciach, v ktorých si kedysi budúce mladuchy uskladňovali svoju výbavu. Mnohé dobre zachované alebo nedávno zreštaurované slovenské nápisy nachádzame tiež v kostoloch a kostolíkoch pod obrazmi s výjavmi Krížovej cesty a podobne. Tieto vzácné dokumenty svedčiacie o minulosti národa treba nielen chrániť, ale aj sprístupňovať širokej verejnosti.

V kostolíku sv. Jána Krstiteľa, ktorý stojí v Jablonke-Matonochoch pri hlavnej ceste E-7 vedúcej z Krakova na poľsko-slovenskú hranicu v Chyžnom, sa nachádza 14 obrazov Krížovej cesty, pod ktorými sa vedľa slovenských nachádzajú dokonca výborne zachované nápisy v maďarskom jazyku. Hoci tunajší veriaci kostolík hojne navštevujú a dobre sa oň starajú, mnohí z mladších Oravcov si v súčasnosti už asi neuvedomujú význam nápisov pod obrazmi, na ktoré sa počas sv. omší či odpustu, ktorý sa tu koná 12. februára, pozerajú prakticky každý deň. Aby sme však mohli obdivovať barokový interiér kostolíka, musíme si najskôr vypýtať klúče od krajanky Cecílie Páleníkovej (rod. Vojtovej), ktorá býva nedaleko. Ako som sa presvedčil, je ochotná hoci kedy otvoriť dvere kostolíka a dovoliť prichádzajúcemu návštěvníkovi pokochať sa poľadom, ktorý sa naskytá po vstupe dovnútra.

Na prekrásne zdobenom hlavnom oltári kostolíka, stojacom naproti vstupným dverám, sa nachádza socha Panny Márie Lurdskej,

ktorá bola privezená zo svetoznámeho pútnického mesta Lurdy v juhozápadnom Francúzsku. Po jej pravej strane stojí soška sv. Jána Krstiteľa, ktorý drží v náručí dieťatko, a zľava soška Ježiša. Sošky sú dielami neznámych autorov. V kostolíku sú tri rady lavíc, do ktorých sa zmestí okolo 20 ľudí, ale na každú pobožnosť prichádza spravidla oveľa viac farníkov, čoho svedkom som bol neraz. Ľudia sa doslova natlačia dnu, stoja tiež na malom priestranstve pred kostolíkom, ba dokonca aj po druhej strane značne frekventovanej hlavnej cesty. Na stenách kostolíka, po ľavej i pravej strane visia už spomínane obrazy predstavujúce Krížovú cestu, ktoré dotvárajú celkový obraz.

O histórii vzniku kostolíka mi viacej porozprávala Cecília Páleníková. - Výstavbu kostolíka sv. Jána Krstiteľa uhradil strýko môjho, žiaľ, už nežijúceho manžela Jozefa, Jozef Gajniak, ktorý pochádzal z obce Breza na Slovensku. Ako viem, kostolík postavili na jeho pozemku v 19. storočí. V súčasnosti je pozemok, na ktorom stojí, naším vlastníctvom. Na výstavbe kostolíka pracovalo mnoho tunajších občanov, ktorých viedol okrem nášho knaza i istý učiteľ zo Slovenska, ktorého meno, žiaľ, neviem. Všetci občania pracovali na výstavbe úplne zdarma a mnohí z nich okrem vlastnej práce dodali na výstavbu kamene, ktoré vozili

Hlavný oltár

Celkový pohľad na jablonský kostolík

z rieky, drevo, dosky a podobne. Práce prebiehali a pomerne rýchlo, takže kostolík stál už po päť týždňoch. Neskôr bol aj vysvätený, čo sprevádzala veľká slávnosť. Ako neskôr hovorili starší ľudia, prišli sem stovky veriacich nie len z našej obce, ale aj zo širokého okolia.

Ako som sa ďalej dozvedel, kostolík bol nedávno zvonka omietnutý, omaľovaný a zastrešený plechom. Otáča ho niekoľko majestátnych smrekov, vynovená železná ohrada so vstupnou bránkou a okolie je nanovo vybetónované. Na priečelií v okolí výklenka, v ktorom stojí soška sv. Jána Krstiteľa sa nachádza latinský nápis: SANCTE JOANNES ORA PRO NOBIS, čiže svätý Ján oroduj za nás.

Terxt a foto: PETER KOLLÁRIK

Jeden z výjavov Krížovej cesty

SAMORASTLÝ ZVEROLEKÁR

Rozprávanie starých ľudí môže zaujať aj mladého človeka. Veď zo životných osudov a poznatkov najstarších krajanov zo Spiša a Oravy, ktoré prinášame na stránkach nášho časopisu, sa môžeme nielen veľa dozvedieť o minulosti týchto regiónov, ale aj veľa naučiť. Tentokrát sme sa vybrali do Tribša, kde žije deväťdesiatročný Valent PAVLICA. Je to človek, ktorý v živote veľa skúsil, a teraz sa s nami ochotne podelil svojimi spomienkami.

Mladosť v službe

Valent Pavlica sa narodil 13. decembra 1911 v Tribši. Rodičia Ján a Katarína gazdovali na niekoľkohektárovom hospodárstve. Valent mal piatich súrodencov: bratov Michala a Andreja a sestry Žofiu, Máriu a Veroniku. Dnes z nich žije už len Mária (v Matiašovciach) a Veronika (v Bratislave). Na Slovensku - vo Velkej Belej - býval aj brat Andrej. Žofia a Michal, podobne ako Valent, bývali v rodnej obci.

Detstvo Valent nemal ustlané na ružiach, veď pred vojnou bolo fažko vyžiť viacčlennej rodine z nevelkého hospodárstva. Bolo naňom však dosť roboty aj pre deti. V rodnej obci Valent navštievoval základnú školu. Ako dnes spomína, aj keď vychodil len štyri triedy, stihol sa učiť po madarsky, slovensky aj poľsky. O ďalšej dochádzke do školy však nemal čo snívať, miesto toho musel ísť do služby.

- Mal som len 10 rokov, keď som začal slúžiť, - spomína Valent. - Prvé štyri roky som slúžil u miestnych gazdov - Haniaka a Miškoviča. Potom som odišiel na Slovensko, najprv do Matiašoviec, neskôr do Spišskej Starej Vsi. V starej Vsi však bola robota nad moje sily, preto som sa stade vrátil opäť do Matiašoviec. Tam som slúžil u učiteľa Gibla. Potom však jeden tribšský gazda - Jozef Žigmund - odchádzal do Ameriky, preto prišiel za mnou na Slovensko, aby som išiel slúžiť k nemu na pol roka, kým bude v Amerike.

Vrátil sa teda Valent Pavlica do rodnej obce. Za pol roka služby u Žigmunta mal dosťaf 60 dolárov. Dostal však oveľa menej. Potom odišiel slúžiť do tribšského mlyna, kde robil tri mesiace. V rokoch 1933 - 1934 absolvoval Valent základnú vojenskú službu v Novom Sáčci. Neskôr sa oženil jeho brat Michal. Po svadbe sa rozhodol odísť za prácou do Nemecka. Zobral so sebou aj Valentu.

- V Nemecku sme takmer celý rok robili v továrnach, - spomína. - Z bukového dreva sme varili kyseliny, z ktorých sa potom vyrábali veľmi silné nite na plátno. Z neho sa šili padáky.

Manželstvo a rodina

Začiatkom roka 1940 sa Valent rozhodol založiť si vlastnú rodinu. Za manželku si vzal

o desať rokov mladšiu Júliu Vitekovú z Tribša. Poznal ju od detstva, veď bývali nedaleko seba. Navyše ako chlapci chodievali s bratmi pomáhať Vitekovcom v práci. Aj Valentov brat Michal si vzal za ženu Júliu sestru - Genovévu. Júlia sa narodila 29. júla 1921. Mala troch súrodencov: sestry Genovévu a Annu a brata Jozefa. Podobne ako Valent, pochádzala z chudobnej rolnickej rodiny. Jej detstvo však bolo ešte tragickejšie. Otec jej zomrel, keď mala dva roky a najmladší brat Jozef len sedem mesiacov. Bieda bola odvtedy častým hosťom v ich dome. No najhoršie ešte len malo prísť - o niekoľko rokov zomrela aj mamka. Júlia mala vtedy sotva osem rokov. Doma ostali štyri deti, ktoré sa museli samé o seba postarať.

Po svadbe Júlia išla za nevestu k Pavlicovcom a spoločne sa pustili do práce na hospodárstve. Aj keď, pravdu povediac, gazdovstvo mala na starosti hlavne Júlia, lebo Valent často odchádzal z obce za prácou. Postupne sa ich rodina rozrástla, narodili sa im tri dcéry: Anna, Rozália, Mária a syn Jozef. Okrem Anny, ktorá sa vydala do Novej Belej, dnes všetci žijú v rodnej obci. Spoločný život Valenta a Júlie bol poznamenaný radostnými, ale aj tragickými udalosťami. V júli 1951 Tribš postihla veľká pohroma. Za jednu hodinu zhorelo až 20 hospodárstiev. Požiar postihol aj Pavlicovcov. Keď horelo, pracovali v poli. Zhorel im celý dom aj so všetkými hospodárskymi staviskami. Z požiaru sa im podarilo zachrániť len kravy.

Tažké povojnové časy

Vráfme sa však ešte do čias 2. svetovej vojny. Ani Valent sa úplne nevyhol vojnovým útrapám. Musel absolvovať niekoľko vojenských cvičení. Ako však dnes spomína, najtažšie časy prišli hneď po vojne. Na Spiši šarapatili bandy, ktoré neušetrili ani Tribš. Valent sa stal členom strážnej hliadky, ktorá po nocach strážila obec pred banditmi.

- Pamätam sa, že sme neraz ochránili obec, - hovorí. - Mal som v Bialke dobrého známeho, ktorý mi prišiel povedať, kedy banditi prídu vykradnúť Tribš. Tak sme ich už čakali v poli pripravení a nepustili sme ich do obce.

Potom však vyšlo nariadenie, že treba odovzdať zbrane. Valent teda odovzdal vojakom svoj guľomet a dúfal, že tým sa celá vec vyriešila. Večer sa mu však podarilo vypočuť rozhovor vojakov, ktorí preberali zbrane.

- Počul som, - spomína, - ako jeden vojak vravel druhému: zbrane sme pozbierali, lenže nie tie sme mali so sebou dovezť, ale členov strážnej služby. Hned som vedel, že doma nebudem bezpečný. Každú chvíľu k nám vojaci chodili, akože zbrane hľadali. Takmer rok som sa musel skrývať a domov som nechodil.

Krajan Valent Pavlica

Cez leto som kosi seno a robil iné práce po nociach, aby ma vojaci nevideli. Boli to veľmi tažké časy.

Majster mnohých remesiel

Vráfme sa, že remeslo má zlaté dno. Kto sa teda priučí nejakej robote a dobre ju ovláda, mal by si v živote poradiť. Sú však ľudia, ktoríym jedno remeslo nestačí, ktorí dokažu dobre zvládnuť nielen jeden druh práce. Patrí medzi nich aj Valent Pavlica. Už v mladosti videl, že z gazdovania je fažko užiť rodinu, preto sa rozhodol priučiť tesárskemu remeslu. Koncom vojny absolvoval v Spišskej Staréj Vsi kurz pre tesárov. Záverečné skúšky urobil najlepšie zo všetkých účastníkov kurzu, za čo dostal päťsto korún odmeny. Blízky vzťah mal aj k ďalšiemu remeslu - ku kováčstvu.

- Môj pradedo bol kováčom, a možno po ňom som zdedi „kováčske“ gény, - smeje sa Valent. - Kováčstvu som sa priučil pri tribšských Cigánoch, ktorí mali v obci dielňu. Potom som si doma v pivnici zriadil vlastnú dielňu, a mám ju dodnes, aj keď ju už nevyužívam. Z Nemecka, kde som v mladosti robil, som si doniesol väčšinu kováčskeho náradia. Moje služby využívali nielen Tribšania, ale aj obyvatelia okolitých obcí, ktorí ku mne chodili či už koňa podkutí, alebo okovať voz, urobiť hospodárske náradia a pod.

No nebolo to ani kováčstvo, ani tesársvo, ktoré Valenta preslávili nielen v Tribši, ale na celom Spiši a Podhalsku. Jeho veľkou záťubou sa stalo zverolekárstvo. Vždy sa zaujímal o zvieratá a spôsoby ich liečenia. Bol zvlášť známy najmä z liečenia koní. Na začiatku vojny, ešte ako mládenec, si kúpil veľkú veterinársku knihu, z ktorej sa učil. V roku 1950 absolvoval niekoľkotýždňový veterinársky kurz v Novom Targu. Kedže vedel zveriatám pomôcť, čoskoro sa stal známy v širokom okolí a ľudia chodili k nemu pre radu.

- Musím povedať, že spočiatku mi veľmi pomáhali vyučení zverolekári, napr. Chowanec z Nového Targu či Dereziński zo Zako-

HRAČKY Z DREVA A SENA

Každé dieťa má rado hračky, ktoré sú nie len dôležitou súčasťou jeho hier, ale aj závažným výchovným prostriedkom. Hračky totiž rozširujú detskú fantáziu a tvorivosť a spolu posobia pri vytváraní charakteru dieťaťa, čo si naďaste uvedomujú aj dospelí, ktorí vytvorili celý hračkársky priemysel a doslova dennodenne vymýšľajú čoraz to iné hračky pre našich najmenších. Dnes budeme hovoriť o hračkách, ktoré si môžeme v tomto jesennom období zhotoviť sami, ako aj o hračkách a zvieratkách zo sena, ktoré vyrába mnoho žien aj na Orave.

Dá sa povedať, že na výrobu hračiek sa hodí takmer všetko, čo sa vyskytuje okolo nás, v rodinnom prostredí a v prírode. Môžu to byť rôzne úlomky dreva, vetvičky a halúzky, časti niektorých rastlín a stromov, prípadne ich plody, rozličné farebné kamienky, koža, perie, hliná, kov, kamene a v poslednom období najmä umelé a lisované hmoty. Stačí napr. vyjsť na prechádzku do parku či lesa, kde môžeme nájsť opadané gaštaniny, na zemi ležiace jedľové a smrekové vetvičky so šuškami, kúsky kôry a mnoho ďalších „pokladov,” z ktorých sa po troške námahy a predstavivosti dajú zhotoviť zaujímavé hračky. Hľa, jedna z vetvičiek pripomína ľudskú postavu, ktorej stačí prirobiť hlavu zo šušky, či gaštanu, posadiť ju na kúsok kôry, doplniť podstavu machom a „dielo” je hotové. Kedže medzitým nastal súmrak, ďalšie hračky sme sa rozhodli zhotoviť už v príjemnom domácom prostredí, kde sme priniesli hrabu-

gaštanov, šušiek, vetvičiek a halúzok, kúsky kôry a machu. Z jedľových šušiek sa dá urobiť rozličné figúrky zvierat, najmä vtáky, keďže šupiny šušiek najviac pripomínajú perie. Ako na to? Šušky treba najskôr rozdrobiť malým kladivkom a z oddelených kúskov pomocou plastelíny poliepiť figúrky. Zo šušiek možno

Sympatické zvieratká zo slamy

takisto zhotoviť stredovekého rytiera, keďže ich priliehavé šupiny pripomínajú pancier. Vystačí troška námahy a hľa, hotový rytier už stojí na stráži a chráni poličku nad písacím stolíkom nášho dieťaťa. Iste ani netreba hovoriť, čo všetko sa dá vykúliť z gaštanov. Narobili sme celý zverinec. Bábiky, zvieratká a všakováke iné predmety. Zájdite teda aj vy do lesa a dobre hľadajte. Možno vyčaríte ešte krajiné predmety ako my. Rozmýšľajte, skladajte, lepte, vymýšľajte. Budete mať veľkú radosť rovnako výsledkov vašej práce, z ozdobného predmetu, ktorý si sami vyrobíte, ako aj z pobytu na čerstvom vzduchu v jeseňou voňajúcim lese.

Hračky z Oravy

Rôzne hračky sa dá vyčariť nielen z predmetov nájdených v lese či parku, alebo si ich jednoducho kúpiť v obchode. Možno ich zhotoviť napríklad zo ... sena. Kedže takejto výrobe sa už oddávna venujú v mnohých obciach na Orave, o.i. vo Veľkej Lipnici, Skočíkoch, v Chyžnom, či Malej Lipnici, zašli sme sa tam pozrieť. Na mieste sme sa dozvedeli, že tieto hračky netešia oči poľských detí, ale hlavne ich rovesníkov v západnej Európe, kde ich vyváža firma podnikateľa z Czarného Dunaja. Na výrobu rozličných zvieratiek a iných figúriek využívajú popri sene aj stuhy, pridelený kokos, drôtky, či bavlnky. Všetok materiál im dodáva spomínaný podnikateľ, ktorý hotové výrobky od nich pravidelne odoberá a platí za kvalitnú a dokonalú robotu.

Text a foto: JÁN BRYJA

Prekrásne zvieratká, o.i. zajačiky, srnky, jelene, ježkov, koníky, ale aj šarkany uviazané na paličke, Mikuláše a iné, vyrábajú, ako som spomínal, o.i. vo Veľkej Lipnici. V dome Ely Kulaviakovej, u Karlákovcov, Vojtašákovcov, Vojčíkovcov, Fitákovcov, Szklarczykovcov, či Kidoňovcov, sa venujú tejto peknnej, hoci neľahkej činnosti už niekoľko rokov. Na moje veľké prekvapenie mi však spočiatku o svojej práci nechceli bez súhlasu podnikateľa nič povedať, ba nedovolili mi ani fotografovať hotové výrobky. Neskôr vyšlo najavo, že sa obávali o svoju dobre platenú prácu, ktorá je pre mnohých jediným zdrojom obživy. Ako totiž vieme, iba z roľníctva sa v fažkých, podhorských oblastiach Oravy v súčasnosti nedá vyžiť. Po mojom telefonickom rozhovore s podnikateľom sa napokon niektorým „rozviazał“ jazyk. Dozvedel som sa o.i., že pre mnohé oravské ženy je výroba zvieratiek zo sena jedinou možnosťou zarobiť si a zabezpečiť si peniaze na stravu, kúrenie, oblečenie, či na knížky pre deti. Kedže mnohé z nich sú už dlhší čas nezamestnané, nie div, že sa tejto práce držia doslova zubami-nechtami.

- Za zhotovenie jednej hračky, - hovorí pani z Veľkej Lipnice (ktorá nechcela byť menovaná) - sa v závislosti od náročnosti výroby, platí okolo 2 zlatých, čo mi už dáva pekný zisk. Treba povedať, že výroba jedného zvieratka trvá aj okolo 30 minút a neraz je táto práca, ako sa hovorí, „piplavá.“ Najskôr som sa sa-mozrejme musela všetko od začiatku naučiť, kedže každú chybčiku si odoberatel okamžite všimne a buď za objednaný tovar nezaplatí alebo, čo je horšie, rozviaže pracovnú zmluvu...

Dodajme, že objednávateľ je v každej obci a dome, kde sa pre neho vyrábajú zvieratká a hračky zo sena, skoro každý deň. Dováža nové suroviny a materiály na ich výrobu, odoberá hotové výrobky, ktoré potom exportuje do cudziny, kontroluje priebeh práce, hovorí, čo sa mu nepáči a čo treba zmeniť, a nakoniec, čo je pre oravské ženy najhlavnejšie, za dobrú prácu dobre zaplatí. Musíme ešte poznamenať, že hoci výroba hračiek je len sezónnou prácou, žiadna z výrobkyní ju samozrejme nechce stratíť. Hoci niektorým je ľuto, že s ich výrobkami sa nestretnú v obchodoch ich detí, nepozastavujú sa nad tým príliš dlho. Hlavné podľa nich je to, že hračky z Oravy robia radosť deťom kdesi vo svete, hoci tam možno ani nevedia, že ich vyrobili šikovné ruky oravských žien. Tak to ale už niekedy býva.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Pohľad na dolný koniec Vyšných Lápš

ZO ŽIVOTA VYŠNÝCH LÁPŠ

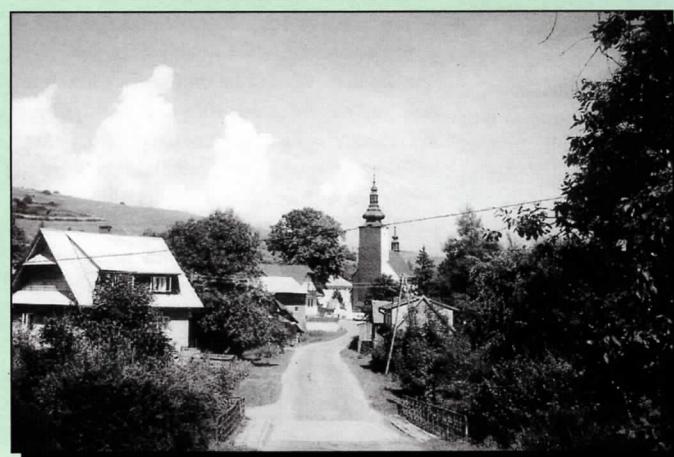
Spišskú obec Vyšné Lapše tvorí vyše 200 domov. Niektoré z nich, ktorých obyvatelia sa vystahovali do zahraničia alebo pomreli, stojia zavreté. Obývaných je okolo 180 domov. Obec mení svoj ráz, z roka na rok pribúdajú nové ulice, cesty a rôzne objekty. V strede obce miestny podnikateľ buduje veľkoobchod a prednedávnom bol otvorený veľký diskoklub, o ktorom si povieme trošku viac.

Následky dažďov

V polovici júla t.r. takmer celé Poľsko postihlo veľmi nepriaznivé počasie. Dlhodravujúce dažde a silné búrky spôsobili na mnohých miestach veľké škody. Medzi najviac postihnuté regióny patrilo Malopoľské vojvodstvo. Povodne neušetrili ani Vyšné Lapše, aj keď tu boli škody - v porovnaní s inými obcami, napr. Čierrou Horou, kde voda zaplavila rómsku osadu - značne menšie. Najviac utrpeli cesty, najmä poľné, ktoré sa stali úplne nejazdné. Na mnohých miestach došlo k zosuvom pôdy, čo spôsobilo ďalšie škody, nehovoriac o zničenej úrode. Preto Lapšania namiesto investovať do rozvoja obce museli vydať značné prostriedky na odstraňovanie povodňových škôd.

- *Voda nám neušetrila ani jednu poľnú cestu, - hovorí miestny richtár Anton Šoltýs. - Len čo dažde ustali, pustili sme sa do odstraňovania škôd. V súčasnosti už máme tie najťažšie úseky ciest opravené, lenže to predstavuje len asi 40% škôd, zvyšok bude musieť počkať. V tomto roku sa nám už asi nepodarí získať prostriedky na ďalšie práce.*

V centre obce

Vyšnolapšanský diskoklub Kamerton

Už teraz môžem povedať, že asi všetky prostriedky, aké obdržíme z gminného rozpočtu na budúci rok, pôjdu na opravy ciest.

Ako vráv richtár, určite ešte príde komisia, ktorá ohodnotí výšku škôd. Na odškodné však Lapšania budú asi dlho a zbytočne čakať. Veď aj v roku 1997 voda narobila veľké škody, za ktoré obec dodnes nedostala odškodné.

Lapšanské novinky

Ako všetky spišské dediny, ani Lapše nezaostávajú za pokrokom a modernizáciou, ktorá so sebou nesie súčasná doba. Aj v tomto roku sa tu veľa zmenilo. V obci, ako jednej z mála na Spiši, nebolo ešte zavedené pomenovanie ulíc. To sa zmenilo začiatkom tohto leta. Teraz je v Lapšoch 11 ulíc, z ktorých každá má svoj názov. Hlavná ulica cez obec je Svätého Floriána. Ulica od kostola smerom k Lapšanke po most sa volá Kostolná a za mostom Výhľadová (Widokowa). Ulica za požiarou zbrojnicou je Kvetová. Je ešte ulica Na brehu, 3. mája, Slnčná, Mlynská, Zelená, Zátišie a Včelínová (Pasieczna). Musí však uplynúť trochu času, kým si Lapšania a obyvatelia okolitých dedín privyknu na nové rozdelenie obce. Teraz si musia všetci obyvatelia obce čím skôr vymeniť v gminnom úrade občianske preukazy a iné doklady, v ktorých musí byť aktuálna adresa.

Pomenovanie ulíc nie je jedinou novinkou z Lápš. Prednedávnom sme písali o novej vozovke cez obec. V lete prebiehali v Lapšoch práce pri modernizácii telefónneho vedenia, ukladaného pod zemou pozdĺž cest. Vykonávateľ týchto prác - Poľská telekomunikácia sa zaviazala v značnej miere finančovať aj opravu chodníka v obci v dĺžke 1400 metrov. Zvyšné náklady s tým spojené by mal uhradiť Gminný úrad v Nižných Lapšoch. Lapšania dúfajú, že už v tomto roku budú mať v obci krásne chodníky vyložené betónovými dlaždičkami. Keď sme už pri

V lete zaviedli Lapšania v obci podzemné telefónne vedenie

ceste, treba dodať, že v obci bol prednedávnom asfaltovaný ďalší, 400 metrový úsek cesty na ulici Na brehu. Financoval to gminný úrad.

Nový diskoklub

Neraz som počul od lapšanskej mládeže, že nemá kde kultúrne stráviť čas. Vedľa po večeroch jediným centrom spoločenského života bolo malé prieskranstvo pred obchodom, kde si mládež zvykla postávať. V tomto smere sa vďaka istému podnikateľovi vec rýchlo pohla dopredu. 25. augusta t.r. bol v obci otvorený nový diskotékový klub „Kamerton“, ktorého majiteľom je mladý krajan Jozef Krišák. Teraz sú v Lapšoch každý víkend diskotéky a cez týždeň je od 18. do 22. hodiny otvorená kaviareň. J. Krišák do tohto objektu investoval nemálo peňazí, verí však, že sa mu vložené prostriedky postupne vrátia.

- Pôvodne som chcel otvoriť len kaviareň, - hovorí, - no potom som sa rozhodol vybudovať niečo väčšie. Stavba tohto objektu trvala celý rok. Samozrejme, v práciach mi pomáhala celá rodina.

Otvoril diskotéku je naozaj náročná investícia. J. Krišák sám hovorí, že nikto by si to, z gazdovania či práce v nejakom závode nemohol dovoliť. On bol niekoľko rokov v Amerike, vďaka čomu sa mu podarilo usporiť potrebné prostriedky. Zaujímalo ma, či sa neobáva konkurenčie, vedľa diskotéky sú aj v iných obciach, napr. v Nedeci či Bialke Tatranskej.

- Konkurencia vždy bude, - povedal mi, - budem sa však usilovať, aby môj diskoklub bol pre mládež atraktívnejší ako iné. Treba vždy myslieť, čo sa dá vylepšiť, čo nové ponúknut.

Oprava oltára

Vo Vyšných Lapšoch stál najprv pravdepodobne drevený kostolík. V 18. storočí postavili na jeho mieste murovaný kostol, zariadený v rokokovom štýle. Zvlášť pozoruhodné sú v ňom krásne oltáre, na ktorých, žiaľ, neúprosný čas zanechal svoju stopu. Tieto vzácné pamiatky si už oddávna vyžadovali súrnu opravu. V tomto roku sa vec konečne pohla dopredu, a v lete sa začala reštaurácia bočného oltára. Je to však finančne veľmi náročná investícia.

- Získať povolenie a prostriedky na reštauráciu oltárov som sa usiloval už pred piatimi rokmi, - hovorí mestny farár Roman Gorczyński, - no až teraz sa nám podarilo začať tie práce. V súčasnosti opravujeme bočný oltár Panny Márie. Jeho reštaurácia bude stáť 85 tisíc zlôtich. Väčšia časť týchto nákladov bude uhradená z prostriedkov vojvodského konzervátora, zvyšok musia zaplatiť farníci. Na tento cieľ sa skladajú po 30 zlôtich mesačne od rodiny. S finančnou pomocou prichádzajú tiež lapšanskí rodáci zo zámoria. Aj ja celý čas hľadám nejakých sponzorov, vedľa opravy si súrne vyžaduje aj hlavný a druhý bočný oltár.

Do konca roka by mal byť oltár Panny Márie už zreštaurovaný. Potom ho musí prevziať a ohodnotiť konzervátor z krakovskej kúrie a vojvodský konzervátor. Až vtedy rozhodne, akú časť nákladov uhradi.

Text a foto: JÁN BRYJA

ČITATEĽSKÝ TÁBOR MLADÝCH KRAJANOV

Dom zahraničných Slovákov organizuje každý rok počas prázdnin viaceré podujatia, ktoré umožňujú mladým Slovákom zo zahraničia stretnúť sa aspoň na niekoľko dní. Jedným z takýchto podujatí, ktoré má už dosť dlhú tradíciu, je čitateľský tábor pre krajanov zo základných škôl a gymnázií v zahraničí. Jeho cieľom je prehliobiť ich znalosť slovenčiny prostredníctvom literatúry - čítaním a recitovaním slovenskej poézie a prózy, spevom a folklórom.

Tohorečný tábor sa uskutočnil v dňoch 14. - 23. júla v Kokave nad Rimavicou, Nitre a Bratislave. Jeho účastníkmi boli žiaci z Juhoslávie, Chorvátska, Rumunska, Čiech, Poľska, Ukrajiny, Maďarska a Kanady. Tvorili početnú skupinu, ktorá sa počas desiatich spoločných dní veľmi spratielila, takže rozlúčka nebola ľahká.

Organizátori si dali veľmi záležať a pripravili zaujímavý a pestrý program, aby mladí krajania spoznali literárne dedičstvo svojich predkov, ale aj krásy Slovenska, za čo sme im veľmi vďační.

Tábor sa začal sústredením účastníkov v Dome zahraničných Slovákov v Bratislave, kde sa naša mládež po prvýkrát zoznánila. Každý z nich bol pripravený podniknúť cestu za dobrodružstvom. Okrem piatich pedagógov sa o účastníkov tábora starali p.p. Olga Fejdiová a Eugen Meša, ktorým touto cestou ďakujeme za ich starostlivosť.

Prvých pár dní boli účastníci ubytovaní v prekrásnom prostredí stredoslovenskej prírody, v stredisku Kokava-Háj. Odtiaľ podnikali výlety do okolitej prírody. Navštívili Harmaneckú jaskyniu, chránenú krajinnú oblasť Polana, ktorú Sládkovič ospevuje vo svojom Detvanovi, a mnoho ďalších zaujímavých miest. Jedno krásne dopoludnie i odpoludnie obdivovali bohatstvo a mnohorakoš slovenského folklóru, ktorý predvádzali domáci e zahraničné súbory.

Neskôr sa celý tábor prestúpil do krásnej starobylej Nitry, mnohokrát ospevovanej v slovenskej literatúre. Žiakom sa toto mesto spájalo najmä s kniežaťom Pribinom. Krátka exkurzia po Nitre oboznámila účastníkov s významom mesta v dejinách Slovenska.

Každý večer sa konali literárne večierky. Boli to veľmi zaujímavé posedenia, na ktorých mohli účastníci prezentovať svoju tvorbu. Recitovanie, spievanie a tancovanie spríjemňovalo všetkým náladu. Zaujímaťou jedného z večerných programov bola prezentácia školských časopisov. Kedže naša mládež školský časopis nemá, oboznámiла svojich kamarátov s časopisom Život. Žiaci si zároveň vymenili skúsenosti z písania do prezentovaných časopisov.

Kde sa všetko začalo, tam sa aj skončilo. Mladí krajania posledné dva dni strávili opäť v Bratislave. Tu ich svojou mohutnosťou očaril Bratislavský hrad, ponor do literatúry priniesla návšteva knižnice Ružinov a herečka Eva Kristínová s nádhernou recitáciou Proglasu. Jej recitátorské umenie veľmi zapôsobilo na žiakov a určite nadľho ostane v ich pamäti. Okrem hradu a starého mesta čaro Bratislavu dotvoril Devín a jeho história. Práve prostredníctvom takýchto návštev a stretnutí mladí ľudia zistujú, že nezáleží na tom, kde bývajú, kedže poznajú tie isté pesničky a básne a cítia spolupatričnosť so Slovákm a Slovenskom. A to je najdôležitejšie.

Na záver by sme chceli vrele podakovať celému kolektívu Domu zahraničných Slovákov a vôbec všetkým za to, že sme sa mohli zúčastniť tohto tábora. Prostredníctvom našho kultúrno-spoločenského časopisu Život pozdravujeme všetkých Slovákov žijúcich v zahraničí.

Účastníci čitateľského tábora '2001

Ako možno využívať program PHARE Európskej únie

DOKONČENIE Z Č. 9/2001

- str. 207. (Prečo „Czimchowa”, keď ide o slovenskú obec Čimchovú pri Trstenej? Taktiež Rabca je slovenská Rabča, ktorá nikdy nepatriala do Polska. Celé líšenie kolonizácie Oravy je bezočivo polonocentrické a deformované.)

- Str. 209 *Pokračuje poľský výklad osídlovania Oravy a Spiša s tvrdniami, že rodina Thurzovcov „odtrhla“ hornú Oravu od Poľska a o to isté sa pokúšali Palocsayovci na Spiši, no tu novotargský starosta musel v rokoch 1616-1618 s ozbrojenými mužmi prepádávať uhorských kolonistov.* (Pravda je, že Juraj Horváth kopaničiarske obce ležiace na ľavom brehu riečky Bialka, a to Biele Vody, Lesnica, Bukovinka a Brehy roku 1625 stratili; pod názvami Bialka, Leśnica, Bukowina a Brzegi sa stali súčasťou poľského štátu. No hned na ďalší, 210. str. sa dozvedáme, že napr. dedina Brzegi sa úplne vyfudnila a ľudia utekali do Uhorska.)

- str. 214. *Anexia spišského starostva.* (Uhorsko nemohlo anektovať svoje vlastné územie. Žiadalo by sa ĥršie pojednať, čo to bol záloh spišských miest a prečo trval od r. 1412 do r. 1769. Je skutočne absurdné, aby sa slovenskí, ale aj poľskí žiaci učili podobné deformované historické konštrukcie.)

- str. 225. *Spomínané vyriešenie poľsko-československého územného sporu bolo príčinou toho, že v jeseni 1938 si poľská vláda vynútila na Slovensku odstúpenie ďalšieho územia. Avšak vzhľadom na to, že politici vo Varšave podporovali vznikajúci slovenský štát, Poľsko na tomto úseku hranice získalo len okolo 220 km²... (Takže, vážený čitateľ, keď nájdete vyrabovaný byt, na príčine bude asi chut páchateľa napraviť napríklad skrividlivé dedičské konanie, alebo niečo podobné. A útechou vám môže byť, že spôsobená škoda mohla byť*

ďaleko väčšia, no lúpič sa nad vami uľútostil, lebo máte ešte malé deti...)

- str. 226. (Uvádzané sčítanie obyvateľstva r. 1921 na Spiši a Orave v Poľsku resp. jeho výsledky boli dosiahnuté hrubou manipuláciou a neuznávaním slovenskej národnosti u tamojšieho goralského obyvateľstva.)

- str. 234. (Pri uvádzaní oddielu Kuraša-Ogňa treba uviesť, že vraždil Slovákov a vyháňal ich z Poľska, čo malo za následok, že v rokoch 1945-1947 utieklo asi 6 tisíc Slovákov z Oravy a Spiša do ČSR.)

- str. 236. ...slovenské orgány ešte niekolko mesiacov (do 17. júla 1945) odmietali vrátiť toto územie Poľsku... (Nepresné a nepravdivé tvrdenie. Čs. vláda rozhodla 5. mája 1945 na zasadnutí v Košiciach vrátiť toto územie Poľsku a zástupcovia SNR odovzdali toto územie 20. mája 1945 v Trstenej poľským zástupcom a slovenské pohraničné orgány sa okamžite stiahli na hranice z r. 1938 /tzv. predmníchovské/. Pravda je, že slovenské obyvateľstvo tohto územia sa ešte aj potom dokonca so zbraňou v ruke bránilo opäťovnému pripojeniu k Poľsku.)

- str. 251. (Umenie po roku 1945 je predstavené nedostatočne. Škoda, že sa vôbec nespomenul sochár Ludwik Korkoš, slovenský goral z Čiernej Hory /Czarna Góra/ a ostatní Korkošovci. Napr. Mária Rudavská, r. Korkošová.)

- str. 295. B. Z. Steczyński v poéme „Tatry v dvadsiatich štyroch obrazoch opísané perom a rydlom...“ s nostalgiou spomína na časy pred rozdelením Poľska, keď spišské starostvo patrilo k Poľsku:

*To bolo poľské Tatiansko! To bola Brazília
Ktorá do posledného rozdelenia slúžila
Svojimi bohatstvami, deliac sa úprimne
O osudy Poliakov vo svojej viere a cnosti!*

(Veru slúžila, takmer štyristo rokov, ale bez nadšenia a protiprávne. A toto sa majú učiť žiaci v slovenských školách?)

Tak ako Tatry majú veľa končiarov, tak aj naša publikácia má viac bezočivých polonocentrických vrcholov. Rozsiahly masív predstavuje poľšovanie zemepisných názvov na Slovensku, na ktoré upozorňuje aj p. Kroh, no on asi nepoznal register zemepisných názvov, pripojený na koniec slovenskej verzie publikácie, ktorý obsahuje do troch stoviek ponovenaní slovenských lokalít, preložených do poľštiny. Tento register sa zrejme opiera o poľskú verziu našej „učebnice“. Uvediem zopár príkladov: Hrabušice - Hrabusowce, Hraničné - Granastów, Hrebienok - Siodelko, Kežmarské Žlaby - Gospoda Kiežmarska, Lacková - Łackowa, Lysá nad Dunajcom - Golembark, Oravská Lesná - Erdutka, Podhorany - Małdur, Rudňany - Koterbach, Sedliacka Dubová - Dąbrowa Osadnicza, Skalnaté pleso - Łomnicki Staw, Spišský Hrhov - Gargów, Stráňany - Follwark, Stráne pod Tatrami - Folberg, Veľká Lesná - Rychwałd, Vlková - Frakaszowce, Vojňany - Kryg, obciam Ždiar a Žiar sa ušiel spoločný poľský názov Žar.

To už nie je prejav bezočivého polonocentrismu, ale megalomanského polonoošia. Chudáci užívajú publikácie, ktorí sa podľa nej budú chcieť orientovať v teréne. Ešteže Oblastný podnik geodeticko-kartografický v Krakove, ktorý vydal mapu Euroregiónu Tatry, pripojenú k publikácii, uznaava štátne hranice a uvádzá na poľskom území poľské názvy a na slovenskom oficiálne slovenské názvy.

Na záver som nútene konštatovať, ako to už urobil predo mnou pán Antoni Kroh, že sa premrala jedinečná príležitosť vydáť (za peniaze PHARE) potrebnú publikáciu, ktorá by pomáhala vzájomnému poľsko-slovenskému poznávaniu a zblížovaniu. Povolaných autorov na slovenskej i poľskej strane by sa určite našlo dosť.

Musím ešte raz vyslovit hlboke sklamanie, že slovenská časť redakcie nedokázala odstrániť pasáže, ktoré treba pri všetkej zdržanlivosti označiť ako „bezočivo polonocentrické“. A nechápeš tiež, ako sa mohli ocitnúť ako recenzenti publikácie Doc. PhDr. Ivan Chalupecký a PaeDr. Emil Turčan. Lutujem. I am sorry.

Naši krajania v Poľsku majú už vyše polstoročia oficiálne uznaný Spolok Slovákov v Poľsku, no napriek tomu ich miestni tatransko-regionálni poľskí činitelia neprispustia k nijakej spolupráci a ustavične ich napadajú ako nepriateľov štátu. A teraz neboli prizváni ani zo slovenskej strany aspoň vo funkcií poradcov pri príprave tejto „učebnice“. Neutrífam si preto ani pomyslieť, s akými pocitmi budú čítať túto „učebnicu“, vydanú v samostatnej Slovenskej republike.

A celkom na záver adresujem otázku slovenským kompetentným: Aké konkrétné opatrenia budú urobené vzhľadom na toto „oficiálne!“ šírenie poľskej iredenty na slovenskom území a zneužitia na to aj prostriedkov PHARE?

JUDr. MATEJ ANDRÁŠ

Naša fotohádanka

Naša snímka predstavuje známeho amerického herca, ktorého vďávame najčastejšie v dobrodružných filmoch a detektívach. Iste ľahko uhádnete o koho ide, keď povieš, že hral hlavnú úlohu v televíznom seriáli Strážca Texasu. Napíšte nám jeho meno a pošlite do redakcie. Medzi autorov správnych odpovedí vyžrebueme knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 7/2001 sme uverejnili fotografiu Kaje Paschalskej. Knihy vyžrebovali: Krištof Kuruc z Lapšanky, Margita Zbelá z Chyžného a Margita Plata zo Skržicného.

Deň, ktorý otriasol Amerikou

V utorok 11. septembra t.r. ráno sa Spojené štáty americké stali terčom najväčšieho teroristického útoku v histórii. V priebehu neceľej hodiny narazili tri unesené lietadlá do troch symbolov moci Ameriky: dvoch najznámejších mrakodrapov v New Yorku - budov Svetového obchodného centra (WTC) a budovy ministerstva obrany - Pentagónu.

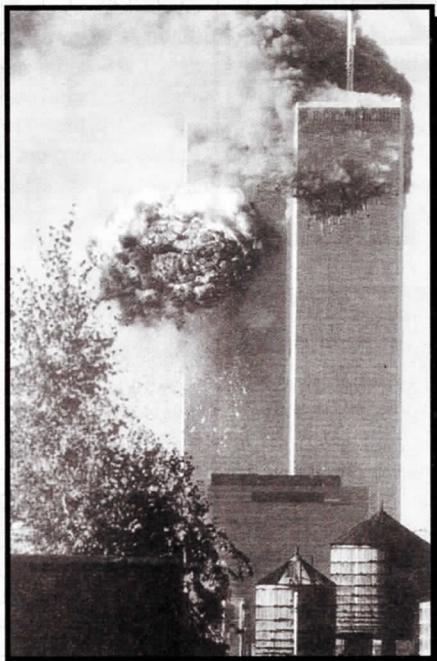
Všetko sa začalo o 8,45 hod. miestneho času, keď prvé lietadlo spoločnosti American Airlines vrazilo do severnej veže WTC v New Yorku. Na palube Boeingu 757, ktorý letel z Bostonu do Los Angeles, bolo 92 ľudí.

Asi 18 minút po prvom útoku pred zrakmi miliónov divákov sledujúcich živé vysielaanie svetových televíznych staníc vráža do južnej veže WTC ďalšie lietadlo. Ide o Boeing 757 spoločnosti United Airlines na linke Boston – Los Angeles s 52 ľuďmi na palube. O dvadsať minút ďalší Boeing 757 so 64 ľuďmi na palube na linke Washington – Los Angeles vrazil do Pentagónu, sídla ministerstva obrany. Časť najchránenejšej budovy sveta sa ocitla v plameňoch. K zodpovednosti za útoky sa prostredníctvom TV Abu Dabí prihlásil Demokratický front za oslobodenie Palestíny. Jeho lídri však onedlho akciu popreli. Hned boli evakuovaní zamestnanci Bieleho domu a Capitolu vo Washingtone a všetky letiská v USA prvýkrát v americkej histórii zatvorili. To však ešte neboli koniec hrôzy. O 9.58 pohotovostný dispečer z Pennsylvánie zachytíl hlas pasažiera v lietadle spoločnosti United, ktorý kričal do mobilu: „Unášajú nás, unášajú nás!“ O dve minúty lietadlo havarovalo juhovýchodne od Pittsburghu. Teroristi ho uniesli z letiska v New Jersey a pôvodne malo namierené do San Francisca. V priebehu nasledujúcej polhodiny sa obidve veže WTC, ako aj stena Pentagonu, postupne zrútili. Nad Manhattantom sa vytvoril obrovský mrak dymu. Pooberde padla aj ďalšia 47-poschodová budova patriaca k WTC, poškodená ruinami z veží. Podľa prvých odhadov zahynuli tisícky ľudí. Týždeň po útoku bolo nezvestných vyše päť tisíc ľudí a z trosiek záchranári vytiahli dvesto mŕtvych. Zahynulo niekoľko stoviek požiarníkov a policajtov, ktorí zachraňovali ľudí z horiacich budov WTC. V unesených lietadlach zahynulo dokopy 266 ľudí.

Tento hrozný čin otriasol nielen Amerikou, ale celým svetom, ktorý ho odsúdil a vyjadril svoju solidaritu so Spojenými štátmi. Po páchateliach atentátu na symboly USA hned začali pátrať všetky spravodajské a policajné zdroje, ale veľa Američanov si kladie otázku, či práve americké bezpečnostné zložky nezlyhali, keď k takému hroznému útoku mohlo vôbec dojst. Takmer simultánne vzdušné útoky na New York a Washington efektívnosť FBI i CIA spochybnila a odhalili nedostatočné bezpečnostné opatrenia na vnútroštátnych linkách v USA. Za-

siahnutím cieľov v srdci dvoch amerických miest útočníci ukázali, aká je Amerika zraniteľná a nepripravená na samovražedné útoky extrémistických skupín. Federálny úrad letectva o chystanom útoku ani netušil a väčšina bezpečnostných analytikov nemohla uveriť, ako ľahko a s akými devastujúcimi následkami mohli teroristi napadnúť samotné nervové centrum amerických sôl - ministerstvo obrany vo washingtonskom Pentagóne.

Základnou otázkou je však, kto zodpoveda za tieto útoky? Všetky stopy smerujú k

Jedna z veží WTC po náraze lietadla

jednému človeku: saudskoarabskému teroristovi Usámovi bin Ladinovi. Naňho sa hned obratila pozornosť Spojených štátov a tajných služieb ostatných štátov. Experti na terorizmus vidia v atentátoch jeho rukopis. Prinajmenšom jeho majetok a teroristická siet robia z neho podozrivého číslo jeden. Kým je tento obávaný človek? Jeho životopis je veľmi zaujímavý. Narodil sa v roku 1958 v Rijáde ako sedemnásťte z 52 deťí stavebného magnáta (majetok rodiny sa odhaduje na 38 miliárd dolárov). V 80. rokoch vyzbrojoval v Afganistane mudžáhidov na boj proti sovietskym okupantom a stal sa pre nich nemocnice. Začiatkom 90. rokov mal v úmysle zvrhnúť saudskoarabskú vládu za spoluprácu s USA, za čo ho Rijád v roku 1991 vypovedal.

Od augusta 1996 sa ukrýva na základni v afganských horách južne od Kandaháru – a Talibán to nepopiera. Tvrídí, že utorkový atentát nespáchal – a pre pakistanský denník záhadne dodáva, že sa treba pozrieť na americké skupiny. Pravda, viaceré islamské fundamentalistické skupiny, aj tie, ktoré sú pripojené na jeho impérium, majú v USA svoje zázemie.

Tento multimilionár vyhlásil svätú vojnu „sionisticko-kresťanskému spojenectvu“ v auguste 1996. Vyjadril presvedčenie, že sa vyznávači islamu od Filipín cez Kašmír, Irak, Somálisko až po Palestínu stali objektom duchovného, ekonomickeho a politického útlaku Západu, proti ktorému treba bojovať – pre nepomer sôl – skôr povstaleckými metódami. Svoje presvedčenie zdôvodnil americkou vojenskou aktivitou v Iraku, vývojom v Palestíne a „vykrádaním“ ropného bohatstva.

Vo februári 1998 bola v londýnskom deníku Kuds al-Arábí zverejnená fatva vyzývajúca na zabíjanie Američanov a ich spojencov v ktorejkoľvek krajinе. Fatva alebo náboženský edikt je pre veriacich moslimov záväzná. Postupne boli vydávané ďalšie edikty – a po nich nasledovali najväčšie protiamericke atentáty.

Zo svojho majetku, odhadovaného na 300 miliónov dolárov, finančuje aktivity teroristov po celom svete. Zbrane, technika a žold z USA-mových účtov kolujú v asi dvadsaťtich krajinách. K nemu smerujú nitky podozrenia z neúspešných atentátov na pápeža Jána Pavla II. v roku 1981 v Pakistane, na amerického prezidenta Billa Clintonu na Filipínach v roku 1994 a egyptského prezidenta Husního Mubaraka v Etiópii v júni 1995. Je spájaný aj s prvým bombovým útokom na Svetové obchodné centrum v New Yorku vo februári 1993 a s útokmi proti americkým základniám v Rijáde v novembri 1995 a v Zahráne v júni 1996, bombovým útokom v egyptskom Luxore v novembri 1997 a bombovými výbuchmi na americkom veľvyslanectve v Keni a Tanzánii 7. augusta 1998 (223 mŕtvych) a útokom na americký torpédoborec Cole Arleigh Burke v jemenskom prístave Aden v roku 2000. Americký zatýkač z roku 1997 je doplnený odmenou na jeho dolapenie vo výške päť miliónov dolárov.

Hned po útokoch Američania žiadali od vladnúcich v Afganistane talibov vydanie bin Ladina. Talibán však rozhodol ponechať bin Ladina v krajině ako svojho „hosta“. Je pripravený odpovedať na prípadný americký útok a odvetou sa vyhrázať aj krajinám, ktoré pomáhajú USA. Teraz celý svet sleduje ďalšie kroky USA. Mienka v USA je dosť jednoznačná. Všetci vládni predstaviteľia - od prezidenta, cez ministrov obrany a zahraničných vecí, po nižšie postavených činitelov, sľubujú odvetu a pomstu. V prieskumoch verejnej mienky sa až vyše 90% obyvateľov vyslovilo za okamžitú vojenskú reakciu, len čo sa zistia autori týchto útokov. Prezident a jeho poradcovia už pracujú na zozname možných terčov. Otázkou teda zostáva len to, kedy tento útok príde. Verme len, že nedôjde k žiadnym nepremysleným krokom. Veď ďalšia vojna môže byť poslednou v dejinách ľudstva. (JB)

NA SEVERNOM POHRANIČÍ

Vo vedomí slovenskej verejnosti prevláda názor, že severné hranice Slovenska sú pokojné. Veď tu susedíme s bratským slovanským národom. Keď sa však oboznámime s historiou od konca prvej svetovej vojny, dospejeme k iným poznatkom a iným záverom. Už v novembri 1938 vstúpili Poliaci s požiadavkami na slovenské územia na Spiši, Orave a Kysuciach. Svoje nároky opierali jednak o tvrdenia, že tam žijú „etnickí“ Poliaci, a aj dôvody historické, že Spiš patrí Poľsku na základe zálohu spišských miest od r. 1412 do delenia Poľska v 18. storočí. O hraniciach medzi vtedajším Česko-Slovenskom a Poľskom mal rozhodnúť plebiscit, no napokon českou pričinlivosťou - najmä Edvarda Beneša, ale ako dnes vieme, aj T. G. Masaryka - k plebiscitu nedošlo a na základe dohody Beneša s Grabskym rozhodla Velvyslanecká rada 28. júla 1920 v Spaa od zeleného stola a naozaj „šalamúnsky“ rozdelila sporné územie; z Tešínska dostali kus Česi a kus Poliaci, zato Slováci stratili kus Oravy a kus Spiša, spolu 26 obcí, no nedostali nič. Poliaci a Slováci neboli spokojní, jedine Česi dostali to, čo chceli. Inak povedané, Česi dostali územie, na ktorom žila poľská väčšina, a Poliaci dostali na Orave a Spiši územie, kde žila drívavá slovenská väčšina. No Poliaci sa cítili ukrivdení na Tešínsku i na Orave a Spiši.

Poliaci sa naprsklad nevedeli zmieriť s tým, že nedostali Javorinu vo Vysokých Tatrách. Aké boli skutočné záujmy vládnucich poľských kruhov tých čias, o tom svedčí inštrukcia pre poľských delegátov v apríli 1924, keď sa na poľsko-československej konferencii v Krakove rozhodovalo o definitívnej hranici na spiškom úseku. V tejto inštrukcii sa odporúčalo ponúknut' za Spišskú Javorinu, teda za slovenskú vnútornú časť Vysokých Tatier, obce Kacvín a Nedecu. Tento návrh bol odôvodnený slovami: *Takto sa ostatne zbavíme obyvateľstva, ktorému bola skutočne spôsobená krivda pripojením k Poľsku.*

Po Mnichove, keď poľská vláda nastolila svoje požiadavky aj voči Slovensku, slovenská autonómna vláda vyslala Karola Sidora do Varšavy, kde 19. a 20. októbra 1938 rokoval s viceministrom zahraničných vecí grófom Janom Szembekom a jeho spolupracovníkmi. Počas týchto rokovania predložili poľskí hostitelia mapu, okolo ktorej sa viedol rozhovor o poľských územných požiadavkách. Podľa Szembekovho záznamu (Comte Jean Szembek: Journal 1933-1939, vydal Plon, Paris 1952, str. 259-362) Sidor mal vyhlásiť: *Slováci nám (t.j. Poliacom) dôverovali, no my im chceme vytrhnúť kus živého mäsa... Z poľskej strany sa usilovali presvedčiť Sidora, že ide o bezvýznamné úpravy hraníc, ktoré sú väčšinou neobývané. Pritom išlo skutočne aj o neobývané perly slovenskej prírody vo Vysokých Tatrách a Pieninách, ktoré si napokon Poľsko prisvojilo, využívajúc Hitlerovu agresiu proti Česko-slovensku za asistencia západných veľmocí.*

Ako vieme, poľské jednotky obsadili na základe ultimáta územie Českého Tešínska 1. októbra 1938, čiže deň po podpísaní hanebného Mnichovského diktátu. Potom, po odstupe jedného mesiaca, nasledovala poľská nótá z 1. novembra 1938, ktorá obsahovala podrobne poľské požiadavky na zmenu hraníc na českom aj slovenskom úseku. Na slovenskom úseku išlo o územia na Kysuciach, Orave, vo Vysokých Tatrách, Pieninách, Žegiestowe-Pivničnej, Lupkove-Čisnej. Dr. František Hrušovský, slovenský predseda čs.-poľskej delimitačnej komisie si písal súkromný denník, v ktorom si môžeme prečítať okrem iného: *Dňa 13. novembra bola nedela a časť slovenskej delegácie navštívila niektoré obce v okrese Čadca, ktorých odstúpenie žiadala poľská vláda. To čo sme tam videli a počuli, otriaslo celou našou bytosťou, lebo ešte nikdy nemali sme príležitosť vidieť zúfat' a plakať ľudí pre svoju prítulnosť k slovenskému národu.*

Dňa 16. novembra vydala sa čs. delegácia na spiatočnú cestu zo Zakopaného cez Javorinu do Žiliny. V Javorine viala čierna zástava a nápis: „Nedajte nás Poliakom. My sme tu Slováci“. Ženy a deti mali popripínané slovenské trikolóry. Keď sa naše auto pohlo, ozval sa strašný pláč a prosby zhromaždeného zástupu. Nemohli sme povedať nič, ale v duši cítili sme odpór k práci, ktorú sme mali vykonať.

18. novembra v Rakovej napadli miestni obyvatelia poľských zelezníčiarov-expertov a surovo ich urážali.

21. novembra sa delegácie stretli pri škole v Svrčinovci, aby po-kračovali v práci v teréne. Spočiatku išla práca bez ťažkostí, kým sme boli v lese. Ale keď sme začali zostupovať do doliny, kde sa objavovali prvé domky Rakovej a Čadce, zbadali nás ľudia, ktorí pracovali vonku. Keď sme zostupovali ku osade Prívary a Megoňky, prišli nám do cesty mladé ženy so železnými hrabľami. Pýtal som sa ich, čo robia s tými hrabľami. Vraj na postieľanie zhrabujú lístie. Ale bolo vidieť, že nemajú chuť viesť rozhovory o takých všedných veciach, keď im srdce niečo iné tlačí. Tieto mladé, chudobou, prácou a starostami strhané ženy zo zapadlých dedín najsevernejších Kysúc sa zrazu s veľkým krikom vyrútili na Poliakov, dvíhali svoje hrable a nadávali nevyberaným spôsobom... vyhŕážajú sa, že ony Poliakov povraždia, pretože ony do Poľska nechcú, že svoje deti do poľskej školy posielajú nebudú a radšej svoje deti pobijú. Zúfalý nárek a divoké vyhŕážky žien niesli sa strážami týchto pohraničných hôr - ale z týchto primitívnych, ale tým úprimnejších prejavov bolo cítiť akúsi smrteľnú nenávist voči tým, ktorí sa nehanbili uplatňovať svoje nároky na tiché, skromné a spokojné osady kysuckých Slovákov. Boli to scény, na ktoré budeme všetci spomínať. Potom sa ženy rozbehli dolu svahom po chlapov, aby vraj títo išli brániť. Komisia postupovala ďalej a lud z blízkych osád začal sa zhromažďovať, nariekať, hromžiť a hroziť. Chcel som ich ako-tak utísť, nemalo to však úspechu, ba videl som, že i mňa začínajú podozrievať, že ich predávame Poliakom a ich divoké lamentácie divokou ozvenou niesli sa malebnou dolinou Milošovky. Prichodili chlapi a mládenci, ktorí spomínaли pomstu a vyjadrovali sa tak: ak máme pripadnúť Poliakov, radšej zahynieme, to nám je už jedno...

Dňa 24 novembra pokračovala časť slovenskej delegácie do Trstenej. V Oravskom Podzámku muselo naše auto zastať, pretože na ulici pred hotelom stálo vojsko. Vystúpil som von a vidím, že pred nami stojí vlastne autobus poľskej delegácie, zastavený kordónom vojska, ktoré bránilo Poliakov pred rozbúreným ľudom. Ľudia rozbili všetky obloky poľského autobusu, dvoch členov zranili, celú cestu zabikačovali vozmi, skalami a vyzbrojení čakali na Poliakov...

Dňa 27. novembra odišla slovenská delegácia z Tatranskej Lomnice do Zakopaného a na čiare Ždiar - Javorina sa dozvedela, že naši vojaci zastrelili poľského majora Regu a ľažko zranili jedného kaprála. Stalo sa tak na Príslope nad Ždiarom už v ždiarskom katastri, keď sa poľskí vojaci nechceli zastaviť na novej vytýčenej hranici v snehe vniknúť do Ždiaru. V Zakopanom sa rokovania nehýbali pod vplyvom udalosti pri Ždiari... Poľská delegácia už potom nechcela prísť na slovenské územie. Rokovalo sa len v Zakopanom, kde delegácie podpísali protokol 1. decembra 1938. Odstúpené územie pri Čadci, na Orave obce Suchá Hora a Hladovka, vo Vysokých Tatrách Javorina a Podspády s celými slovenskými vnútornými Tatrami, časť katastra Ždiaru, v Pieninach obec Lesnica a pravý breh Dunajca a územie pri Cígelke tvorilo spolu 226 km² so 4300 obyvateľmi slovenskej národnosti.

Posledný akt tejto slovensko-poľskej tragédie nastal 1. septembra 1939, prepadnutie Poľska hitlerovským Nemeckom a účasť Slovenskej armády na tomto tažení. Výsledkom bolo obnovenie slovensko-poľskej historickej hranice podľa stavu z roku 1918, to znamená prinávratenie poľských záberov z rokov 1920 aj 1938.

Po oslobodení východných časťí Slovenska aj Poľska v januári 1945 Sovietskou armádou, bolo sa treba vrátiť k hraniciam spred Mnichová aj na tomto úseku. Nebolo to ľahké ani jednoduché, pretože slovenské obyvateľstvo severného Spiša a Oravy sa bránilo opätnému pripojeniu k Poľsku. Podľa vzoru povstaleckého Slovenska si založilo v obciach národné výbory a zorganizovalo aj vlastnú milíciu. Usku-

točilo „plebiscit”, podľa ktorého sa 98 % obyvateľstva prihlásilo k slovenskej národnosti a presvedčalo orgány Sovietskej armády, že patrí k Československu. No čs. vláda 5. mája 1945 na zasadnutí ešte v Košiciach rozhodla vratiť tieto kraje Poľsku. Odovzdanie tohto územia zástupcami SNR sa uskutočnilo v Trstenej 20. mája 1945 a nasledovalo kruté prenasledovanie každého, kto sa hlásil k slovenskej národnosti. Táto činnosť poľských orgánov, to známená štátnej správy, bezpečnostných orgánov, cirkevných hodnostárov sa prejavila vypovedaním slovenských učiteľov a knázov, diskrimináciemi pri zásobovaní a pod. Toto sa umocňovalo teroristickou činnosťou jednotlivcov a najmä skupín, ktoré vyvíjali svoju činnosť na vlastnú pásť. V tom vynikala najmä banda Kuraša - Ogňa, ktorá sa neštítila ani vrážd. Taký bol napr. osud štyroch Slovákov, otcov rodín v Novej Belej, ktorých Ogňova banda odvliekla 15. 4. 1946 a po roku potom našli ich mŕtvoly Zahranané nedaleko jedného z táborov Ogňovej bandy pod Turbaczom. Kuraš-Ogňie prenasledoval aj komunistov a Židov, preslávil sa ako bojovník za Poľsko bez komunistov, a popri tom aj bez Židov a Slovákov. Toto prenasledovanie malo za následok, že v rokoch 1945-1946 sa asi šesťtisíc Slovákov zachránilo útekom do Československa.

K podstatnému upokojeniu pomerov na tomto území došlo až po podpísaní zmluvy o priateľstve a vzájomnej pomoci medzi ČSR a Poľskom 10. marca 1947 vo Varšave a po zlikvidovaní Ogňovej bandy.

Neoddeliteľnou súčasťou medzištátnej zmluvy bol Dodatkový protokol, ktorým boli recipročne zabezpečené menšinové práva, a to expressis verbis aj pre Slovákov v Poľsku... Tu musím uviesť, že aj po prvej svetovej vojne uzavreli čs. a poľská vláda zmluvu, v ktorej boli zakotvené zásady vzájomnej ochrany menšíň, v praxi však Slováci v Poľsku menšinové práva nemali, pretože poľská strana slovenskú národnosť na Orave a Spiši jednoducho neuznávala. Čitateľa prosím, aby si bol vedomý toho, že do dnešného dňa panuje u časti poľskej spoločnosti rovnaký názor, preto sa s tým bude opäťovne stretnať.

Dodatkovým protokolom bola teraz aj poľská strana zaviazaná plniť prijaté záväzky voči slovenskej menšine na Orave a Spiši. Prikročili, hoci dosť vŕavo, k ich plneniu a otvorili napr. v septembri 1947 dve slovenské školy, jednu na Orave a jednu na Spiši. Občania slovenskej národnosti s dôslednou podporou čs. zastupiteľských úradov v Poľsku - veľvyslanectva vo Varšave a konzulátu v Katowiciach, dosiahli v priebehu niečo vyše roka otvorenie 33 slovenských škôl.

Krakovská cirkevná vrchnosť nadáľ zastávala názor, že tu nieslovenského obyvateľstva, že „len pod vplyvom nemeckým a v dôsledku pripojenia k Slovensku vytvorili tam samostatnú slovenskú národnosť.“ Žiadala od štátnych orgánov, aby sa utvorili také podmienky, ako boli pred vojnou!

Menšinové práva, ktoré si Slováci vydobyli v rokoch 1947-1950, boli potom, najmä v 60-tych rokoch, postupne oklieštené a odstránené. Školy boli popoľštené, dnes sa napr. slovenský jazyk učí len asi 500 žiakov, ale len ako nepovinný predmet. Slovenčina bola z kostolov vytlačená až na malé výnimky a došlo dokonca r. 1966 k vyhláseniu interdiktu nad Novou Belou a Krempachmi na Spiši pre slovenský spev v kostole. Stalo sa to, keď krakovským arcibiskupom Karolom Wojtyłą. Od tých neblahých udalostí uplynulo ďalších, teraz už 34 rokov a Slováci v Novej Belej sa dočkali ďalšieho aktu: odstránenia slovenských nápisov zo svojho kostola. Udzialo sa to v poslednom roku 20. storočia. No tento znepokojujúci jav ničenia slovenských nápisov a iných historických pamiatok v sakrálnych objektoch a na cintorínoch prebieha už celé desaťročia. Najvhodnejšia príležitosť je pri renovačných prácach. Tak sa to stalo aj teraz v Novej Belej pod rúškom vymaľovania interiéru kostola.

Z postupu poľských knázov v južnom pohraničí Poľska - aj v súčasnosti - jasne vidieť, že na prvom mieste uplatňujú poľské národné prvéky a až potom náboženské. To je presvedčenie, ku ktorému dospleli naši krajania v Poľsku na základe dlhodobých skúseností.

JUDr. MATEJ ANDRÁŠ

KRÁTKO ZO SPIŠA

V júli t.r. oslavili krajania Jozef a Alžbeta Tomaškovcov z Fridmana (na snímke) krásne jubileum - 55. výročie soubaša. Jozef, priamy účastník protifašistického odboja, v tom aj SNP, oslavil v tomto roku aj okrúhle - 80. výročie narodenia. Našim jubilantom srdečne blahoželáme.

V dňoch od 20. do 26. augusta t.r. sa v Nedeci konal celopoľský zraz skautov pri príležitosti 90. výročia vzniku skautingu. Zúčastnilo sa ho päťsto skautov z celého Poľska.

V dnešných časoch človek musí byť ostražitý na každom kroku. Presvedčil sa o tom istý Novobelan, ktorý koncom augusta kúpil od neznámeho človeka za výhodnú cenu celý nákladný automobil uhlia. Čoskoro zistil, že má doma miesto uhlia kamene posypané uhoľným prachom.

Ako sme už písali v minulom čísle, v júli t.r. postihli Malopoľsko povodne. Vo Fridmane sa o.i. vylial neveľký potôčik, ktorý hrozil zaplavením obce. Aby k tomu nedošlo, obložili Fridmančania koryto vrecami s pieskom, ktoré dodnes ležia po oboch stranách potôčika (na snímke).

Text a foto: JÁN BRYJA

ORAVSKÉ DOŽINKY '2001

Tradičné ľudové oslavy zavŕšenia žatevých prác a podákovanie Bohu za tohoročnú úrodu - dožinky, sa na Orave konajú každoročne koncom augusta a začiatkom septembra zakaždým v inej obci. Tohoročné IX. gminné dožinky v jablonškej gmine sa uskutočnili 9. septembra t.r. v Jablonke. Ich gazdom bol vojt jablonškej gminy Antoni Wontorczyk.

Zástupcovia jednotlivých obcí pripravili dožinkové vence, ktoré viezli na ôsmich vyzdobených vozoch v pestrofarebnom dožinkovom sprievode smerujúcim pred budovu gminného úradu v Jablonke, ktorý sledovali stovky divákov a návštěvníkov. Povozy boli z Jablonky-Centra, Jablonky-Borov, Chyžného, Podvlka, Dolnej a Hornej Zubrice, Oravky a Malej Lipnice. Po ocenení najkrajších záprahov sa všetci účastníci pobrali do kostola Premenia Pána, kde sa zúčastnili na slávnostnej sv. omši, ktorú celebroval a neskôr dožinkové vence a poľnohospodárske plody posvätil kňaz Stanisław Górecki. Počas omše zaspieval cirkevný zbor Schola sv. Martina z Podvlka a zahrala dychovka z Jablonky. Potom pred kostolom zahrala kapela súboru Małe Podhale z Jablonky, Skalniok z Hornej Zubrice, Rombań z Chyžného a Podhale. Starostovia Jablonky potom ponúkli jablonského vojta A. Wontorczyka a kňaza na tradičný chlebom a soľou.

Ukázky dožinkových vencov

Spomienka na dožinkový sprievod spred niekoľkých rokov

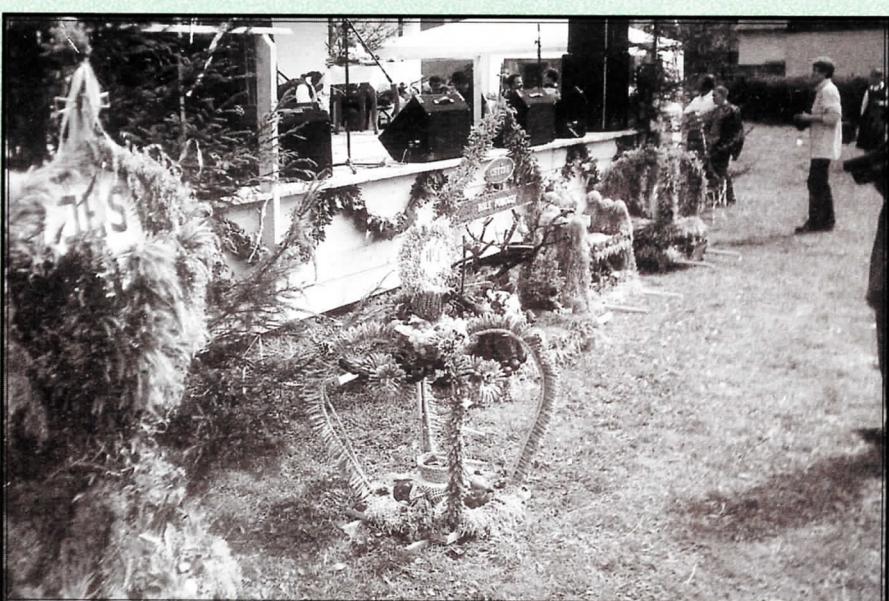
Každá obec sa na dožinkách usilovala predviesť to najlepšie. Na slávnostne ozdobenom pódiu postavenom na futbalovom ihrisku sa divákom a pozvaným hostom predstavili jednotliví zástupcovia obcí, ktorí predviedli o.i. ukážky poľných prác, mlátenia obilia starodávnymi cepami a zaspievali staré žatevne pesničky. V bohatom kultúrnom programme vystúpili spomínane folklórne súbory a žiačky Strednej poľnohospodárskej školy v Jablonke zarecitovali verše predsedu Gminnej rady vo Veľkej Lipnici Emila Kowalczyka. Poriadok zabezpečovali príslušníci požiarneho zboru a policajti z Jablonky.

Po vystúpení súborov členovia poroty vyhlásili výsledky súťaže o najkrajší

dožinkový veniec. Prvé miesto spoločne obsadili vence z Jablonky-Borov a spoločnosť „Barka“ (Poľské združenie pre duševne zaostalé osoby v Jablonke), na druhom mieste bol veniec z Hornej Zubrice a na tretom z Jablonky. V súťaži o najkrajší konský povoz zvítazilo Chyžné spolu s Jablonkou-Bory, na druhom mieste skončila Jablonka-Centrum a na tretom Malá Lipnica. Zaujímavá bola tiež súťaž, počas ktorej richtári rozpoznávali semená poľnohospodárskych rastlín, v ktorej sa najlepším ukázal Józef Łysiak z Jablonky, pred Jozefom Grobarčíkom z Oravky, Janom Budzińskim z Chyžného a Janom Kowalikom z Dolnej Zubrice. Súťaž v preťahovaní lanom (trojčlenné družstvá) vyhrala Jablonka a v tradičnom práskaní z biča sa najlepšie darilo Alojzovi Harkabuzikovi. Nakoniec v úplne novej súťaži, ktorou bolo strúhanie ostrov, vyhral Stanisław Klima z Chyžného pred Ignacym Obyrtalom z Podvlka a Andrzejom Litviakom z Jablonky. Zaujímavé ceny, v tom 1 m³ kuriva (za prvé miesto), či Encyklopédii dejín sveta (za druhé miesto) venovalo vedenie Babiohorského národného parku, ktoré bolo s Gminným úradom a Oravským kultúrnym strediskom v Jablonke spoluorganizátorom tohoročných dožiniek.

Po vyhlásení výsledkov súťaže pokračoval kultúrny program, po ňom nasledoval slávnostný obed v požiarnej zbrojnici a nakoniec ľudová veselica trvajúca do neskorých večerných hodín. Ako hovorili mnohí účastníci dožiek, úroda je v porovnaní s vlaňajším rokom lepšia, takže majú čo oslavovať...

Sprac.: PETER KOLLÁRIK

VIDENÉ ZO SLOVENSKA

Ako sa žije Slovákom, ako sa darí slovenskej kultúre na severnom Spiši? Tako som rozmyšľal, keď sme sa v poslednú júnovú sobotu vybrali s kamarátmi navštíviť našich krajanov v Poľsku.

Po tom, čo sme opustili naše územie prekročením Bielej vody (Bialky) na Lysej Poľane, sme sa doň opäť vrátili, aspoň na to historické územie severného Spiša, ktoré bolo podľa spoloahlivých prameňov osídlené z uhorskej, čiže slovenskej strany, preto nebolo žiadnych sporov o tom, kam táto oblasť patrí. Samotná hranica, tvorená riečkami Bielou vodou a Dunajcom, bola pevná 700 rokov až do 20. storočia, kedy Beneš odškodnil Poľsko za časť Tešínska tak, že svojvoľne vydal časť Oravy a Spiša Poliakom (v roku 1920). O tom, aké dôsledky malo toto politicky nezodpovedné odtrhnutie a začlenenie časti Slovenska a Slovákov do Poľska, sme sa mohli presvedčiť na vlastné oči.

Po slovenských nápisoch a tabuliach ani chýru, všade vidno iba znaky poľskej štátnej. Koniec-koncov - veď sme administratívne na poľskom území... Ako uvádzal jedno z posledných čísel krajanského mesačníka Život, Poliaci odmietli dvojjazyčné nápisu na územiah obývaných národnostnými menšinami... Poľské právo o matrike nepovoľuje pôvodný (iný ako poľský), a teda ani slovenský pravopis krstných mien a priezvisiek. Slovenská menšina v Poľsku môže naozaj len závidieť maďarskej menšine na Slovensku, a to nielen v tomto ohľade.

Naše prvé kroky viedli do Čiernej Hory k pánu Františkovi Mlynarčíkovi, podpredsedovi Miestnej skupiny Spolku Slovákov v Poľsku a zároveň obvodnému predsedovi SSP na Spiši. Pekná slovenčina a hriatô, ktorým nás privítali u Mlynarčíkovcov, nás rozohriali na tele i duši. Rozprúdil sa živý rozhovor, a tak sme sa mohli priamo z prvej ruky podozvetať, čo najviac trápi a faží našich krajanov z tamtej strany Tatier.

Toho, čo treba vylepšovať, je, ako sme zistili, viac ako dosť. Z poľskej strany je to najmä neochota miestnych úradov vyjsť v ústrety Slovákom, o ktorých tvrdia, že sú to poľským nárečím hovoriaci goralí, čo sa neoprávnene považujú za Slovákov... Slovenské školstvo je tu vo veľkej biede, obmedzené na 2-3 hodiny slovenského jazyka do týždňa, aj to iba ako voliteľný predmet. Pán Mlynarčík nám ukázal svoje vysvedčenie z 50-tych rokov, kedy sa ešte všetky predmety na 1. stupni základnej školy vyučovali v slovenčine. A preto nečudo, že krútil hlavou nad prístupom zodpovedných orgánov: „Dovolili nám učiť sa po slovensky za Stalina, a teraz nie?!” Ďalším kameňom úrazu sú bohoslužby. Miestni Slováci si vydobili (!!!), aby sa raz v týždni (!!!) slúžili

omše po slovensky. No zdaleka nie všetky farnosti, ktoré žiadali o takéto povolenie, boli vypočuté. Jednou z neprekonateľných fažkostí je skutočnosť, že omše odbavujú výlučne poľskí kňazi, ktorých aktívna znalosť slovenčiny ani zdaleka nezodpovedá požiadavkám slovenskej obce. Navyše, v kostole v Novej Belej pribúda poľských nápisov, ktoré „nahrádzajú“ staré slovenské náписy, všetko pod zámienskou oficiálnych reštaurátorovskych opráv na kostole... A miestne úrady? Tí, čo majú na starosti zachovanie miestnej spišskej architektúry, uprednostňujú výlučne stavebný sloh z vedľajšieho, už čisto poľského Podhalia (Zakopané a okolie). I samotný nás hostiteľ mal kvôli nedodržaniu „predpísaneho“ slohu fažkostí...

Hlavnou prekážkou rozvoja slovenskosti v Poľsku je, okrem máleho počtu národne uvedomej inteligencie, odnárodičovací tlak vyplývajúci z územnej príslušnosti k Poľsku. Severný Spiš je vystavený polonizácii zo všetkých strán - zo strany televízie, rozhlasu, úradov, školstva, cirkví... K tomu všetkému treba prirátať rôzne poľské články a práce dokazujúce, že Slováci v Poľsku nikdy neboli... Počet ľudí prichádzajúcich z čisto poľských oblastí rastie, zmiešané manželstvá nie sú výnimkou, potomstvo si zväčša volí poľskú národnosť... Kultúrna a národnostný tlak väčší je zjavný aj v slovenských rodinách. Medzi mladými sa množia také výroky ako: „Môj starý otec i otec boli Slováci, ale ja som sa narodil v Poľsku, takže som Poliak...“

Ale aby sme boli spravodliví, celkový nedobrý stav je sčasti chybou Slovenska. Stará vlast do dnešného dňa nedokázala doriešiť napr. pracovné a daňové záležitosti poľských Slovákov pracujúcich na Slovensku alebo udeľovanie štipendií - istú dobu neboli napriek dohode poskytované a aj teraz pri výbere štipendistov to je všelijaké (je normálne, ak z dvoch slovenských študentov z tej istej krajanskej rodiny dostal štipendium od Slovenska a jeho úradov len jeden?!). A čo mňa osobne najviac trápi je to, že okrem párov svetlých výnimiek cítiť nezáujem zo strany samotných Slovákov o svojich krajanov. Minule sa pýtali colníci kamarát na dôvod jeho pobytu v Poľsku. Odpovedal:

„Navštívit Slovákov, čo tam žijú.“ Reakcia slovenského colníka („V Poľsku žijú aj nejakí Slováci?“...) je veľa vravná...

Čo k tomu dodat? Navonok tu sice zo strany slovenských úradov záujem je, ale to nestáči. Ono, slávnostné prejavvy a príhovory patria k veci, ale iba ako širší rámc, jadro musí tvoriť drobná mravčia činnosť a plodná spolu-

práca, ktorej by mal všemožne napomáhať nás štát tak, aby naši krajania - Slováci v Poľsku - videli, že o nich stojíme, že ich osud nám nie je ľahostajný...

Od Mlynarčíkovcov sme zamierili do dvoch miniskanzenv ludovej kultúry severného Spiša. V Čiernej Hore-Zahore je to usadlosť Korkošovcov. Sprievod a milú spoločnosť po usadlosti nám robili manželia Milonovci, velmi milí ľudia, ktorí toho veľa pamätajú. Spominali, ako rýchlo začala prekvátať slovenská kultúra a jazyk v rokoch 2. svetovej vojny, kedy boli severný Spiš a horná Orava vrátené Slovensku. Podľa slov pani Milonovej si všetci tí domnení „poľskí“ gorali akosi obdivuhodne rýchlo privykli na slovenčinu. „Mali sme to totiž v sebe, vo vnútri,“ zdôverila sa mi a hoci chvíľami hľadala v pamäti slovenské slovo, hovorila bez poľského prízvuku (bodaj by si všetci tamojší Slováci dokázali zachovať takú slovenčinu, ako táto stareňa!). Pravdupovediac, jediné slovenské náписy, čo sme videli, boli práve v tejto usadlosti. Po presune do obce Jurgov sme si obzreli Usadlosť Šoltýsovcov. Tu bol našim sprievodcom pán Jozef Vojtas, predseda miestnej skupiny SSP. Okrem iného nám ukázal výrobky z dreva, ktoré doteď dokážu šikovne a zručne Jurgovčania zhodniť.

Napriek všetkému sa Slováci v Poľsku začínajú hýbať a dávať o sebe vedieť. To je dobre, pretože nik iný to za nich neurobí. Poliaci, tí budú dbať a staráť sa hlavne o seba, to je predsa prirodzené. Veľmi dobre je, že aj na Slovensku sa čoraz viac ľudí zaujíma o našich krajanov, ktorí napriek všetkému do dnešných dní dokázali prežiť a zachovať slovenskú kultúru i jazyk. Oni totiž, až na krátke obdobie rokov 1918-1920 a 1939-1945, nemali v celých novodobých dejinách nikdy možnosť žiť vo vlastnom štáte (hoci roky 1918-1920 boli obdobím žitia Slovákov v Česko-Slovensku, no predsa...) A napriek tomu sú! Bola by večná škoda, keby po tom, ako dokázali odolať bezbrehej maďarizácii za Uhorská, zanikli za nezáujmu Slovenska priam na našom prahu - hned pri hraniciach a to v dobe, ktorá tak rada skloňuje práva menších a demokraciu...

BOHDAN DOBROSLAV ULAŠIN

INSTYTUT SŁOWACKI
TOWARZYSTWO SŁOWAKÓW W POLSCE

ogłasza zapisy na
nieodpłatne

KURSY JĘZYKA SŁOWACKIEGO
dla grupy poczatkujacej i średnio zaawansowanej.

Rozpoczęcie zajęć nastąpi w drugiej połowie października.

Zapisy w biurze Zarządu Głównego TSP,
ul. św. Filipa 7, pokój nr 4, I piętro.

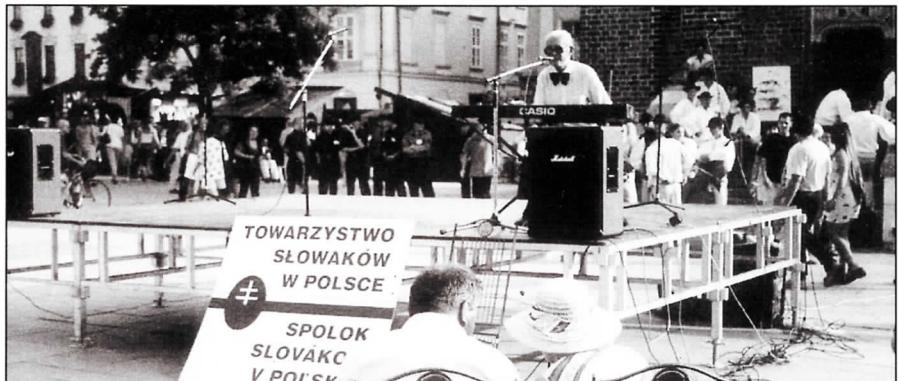

Zástupcovia nášho Spolku sledujú program

PREZENTÁCIA KULTÚRY SLOVÁKOV V KRAKOVE

V nedeľu 19. augusta t.r. sa na Hlavnom rínsku v Krakove uskutočnila zaujímavá prezentácia kultúry slovenskej menšiny v Poľsku, ktorú zorganizoval náš Spolok. Medzi prizierajúcimi sa divákmami boli aj predstaviteľia nášho Spolku, vtom tajomník ÚV SSP Ludomír Molitoris a predseda MS SSP v Krakove Jerzy M. Božyk a ďalší členovia tejto MS.

Ako prvý vystúpil na pódiu, postavenom pri starobylej radnici, vynikajúci džezmen Jerzy M. Božyk, ktorý celé podujatie nielen konferoval, ale aj zahral a zaspieval niekoľko slovenských ľudových pesničiek a známych svetových šlágrov.

Koncertuje J. M. Božyk

Prítomných zaujala tiež pieseň Cyrilometodská s textom G. Glowackého. Po ňom sa predstavila známa krakovská herečka a poetka M. Przybylska, známa poľská recitátorka, ktorá zaspievala niekoľko slovenských ľudových piesní.

Na estrádu, ozdobenú nápismi Spolok Slovákov v Poľsku (v poľštine a slovenčine) a slovenským štátnym znakom, ktorý strážilo 17 príslušníkov mestskej ochrany, vkočili členovia oravského folklórneho súboru Rombaň z Chyžného pod vedením Grzegorza Sternala. Mladí Oravci rezky mi oravskými a slovenskými pesničkami strhli všetkých divákov, ba

niektorých podnetili do spontánneho tanca. Nasledovalo vystúpenie folklórneho súboru Spiš z Novej Belej pod vedením Jozefa Majercáka, ktorý podobne ako na všetkých našich podujatiach, predvedol obľúbené slovenské a spiské tance a spevy.

Na záver prezentácie sa s divákmami rozlúčil tajomník ÚV SSP L. Molitoris a potom členovia súborov Spiš a Rombaň obišli so spevom a muzikou celý krakovský rínek. Od jednej z tunajších predavačiek kvetín, Zuzany Biňkowskej, dostali na pamiatku pekné ruže. Potom sa všetci stretli na slávnostnej recepcii v známom krakovskom klube novinárov Pod hruškou.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Kapela súboru Rombaň z Chyžného rozohriala divákov

Členovia súboru Spiš z Novej Belej na krakovskom rínsku

SMRŤ 21. STOROČIA

Prvý december je v Poľsku Dňom boja proti AIDS. Za posledných 15 rokov evidovali v Poľsku dovedna vyše 6 500 nakazených. Kedže to predstavuje len 0,07 percenta dospej populácie, zaradilo sa Poľsko na prvé miesta v rebríčkoch tých krajín Európy, kde táto choroba vyčína najmenej. Podobne je aj na Slovensku, kde je evidovaných vyše 300 osôb. Treba však povedať, že nakazených vírusom HIV je určite oveľa viac.

Celosvetové udaje sú hrôzostrašné. Doteraz sa vírusom HIV infikovalo viac ako 58 miliónov ľudí, v tom až vyše 5 miliónov v minulom roku. Dopolia na túto chorobu zomrelo 22 miliónov ľudí a denne sa infikuje 8500 ďalších (z toho asi 100 detí). Väčšina detí je infikovaná prenosom z matky na dieťa. AIDS sa šíri v krajinách celého sveta. Aj tam, kde malí pocit, že sú chránení. Krajiny bývalého sovietskeho bloku si mysleli, že zabránia rozšíreniu HIV tým, že zavrú hranice. Katolícke, či islámske krajiny si mysleli, že sa HIV nerozšíri na základe

vieri. V iných krajinách verili, že to bude silná rodina, ktorá znemožní vstupu HIV. Všetko sa však ukázalo málo skutočné.

Povedzme si niečo o tomto zákerne ochorení. AIDS je skratka pre syndróm získanej imunodeficencie, fatálneho prenosného ochorenia imunitného systému, spôsobeného ľudským vírusom HIV. Temto vírus pomaly napáda a ničí imunitný systém, teda obranu tela proti chorobám, čím sa stáva náchylné k rôznym ochoreniam a infekciám, ktoré sú nakoniec príčinou smrti. AIDS je posledným štádiom infekcie HIV, aké sa v priebehu ochorenia postupne objavujú. Prvé prípady AIDS boli zistené v Los Angeles v Kalifornii v roku 1981. Spočiatku bola väčšina prípadov AIDS v Spojených štátach diagnostikovaná u homosexuálnych mužov, ktorí sa nakazili vírusom pri sexuálnom kontakte a u narkomanov, ktorí sa infikovali predovšetkým pri spoločnom užívaní ihiel. HIV, agens zodpovedný za ochorenie, bol izolovaný v roku 1983 a v roku 1985 boli vyvinuté sérologické testy k detekcii vírusu. HIV je prenášaný predovšetkým krvou, spermiami a ostatnými polohavnými sekretmi a materským mliekom. Hoci ide o prenosný vírus,

KRÁTKO Z ORAVY

V októbri (8. 10.) sa úctyhodného veku 100 rokov dožila krajanka Petronela Veselovská (rod. Plašáková) z Pekelníka - (na snímke), 80 rokov oslávila (15. 10.) Ignáč Gríbáč z Podvlka, (2. 10.) sa 70 rokov dožil Jozef Vojčiak z Jablonky, (13. 10.) 65 rokov oslávila Jozef Kocuba z Oravky, (18. 10.) sa 60 rokov dožíva Jozef Kovalík z Dolnej Zubrince a (7. 10.) mal 50 rokov František Michalák z Murovanice. Našim oslavencom želáme najmä veľa zdravia, šťastia a božieho požehnania.

* * *

V októbri (12. 10.) upynulo 5 rokov odo dňa, kedy si v kostole sv. Martina v Podvlku slúbili vernosť krajanka a člena podvlčian-

skeho ochotníckeho divadelného súboru Ondrejko Barbora Pápežová a Andrej Fedor.

V tomto mesiaci (27. 10.) si tiež pripomíname 15. výročie úmrtia krajanana Antona Raťača z Oravky, spoluzačladaťa a spoluorganizátora MS SSP v Oravke, neskoršieho predsedu MS v Pekelníku, člena ÚV KSSČaS a horlivého propagátora Života.

* * *

Vo viacerých zatienených oravských dolinkách a na svahoch sa udržuje prvý sneh (na snímke), ktorý nedávno poprášil Oravu. Podľa miestnych obyvateľov je to predzvesť tujej tohoročnej zimy.

* * *

Repliku starodávnej studne s vahadlom (žeriavom) a vyrezávaným podstavcom v tva-

re ľudskej tváre (na snímke), obklopenú záplavou kvetín a stromov sme videli v záhrade pred jedným z domov v Oravke.

* * *

V Podsklí, nedaleko bývalého mlyna Geodea Moždžeña, sa nachádza starobylá socha sv. Jána Nepomuckého (na snímke), pochádzajúca z polovice 19. storočia.

* * *

Na Orave a Spiši pribúda čoraz viac školských telocviční a športových hál. Velkolipnickí žiaci a študenti majú vo svojej modernej športovej hale (na snímke) optimálne podmienky na športovanie.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

nie je nárazlivý a nemôže byť prenesený pri kašli, kýchaniu alebo bežnom fyzickom kontakte. Hlavným zdrojom prenosu všetkých infekcií HIV (70 %), je heterosexuálny pohlavný styk. Vírus môže byť tiež prenený z matky na dieťa cez placentu alebo materským mliekom. Mnoho jedincov, vrátane hemofilikov, sa infikovalo nakazenou krvou a krvnými derivátm pred zavedením screeningových metód na konci 80. rokov.

Dnes, po 20 rokoch, je medicína nadáľ bezmocná a AIDS je najrozširenejším ochorením na našej zemeguli. Najtragickejšia situácia je v Afrike. V niektorých regiónoch tohto kontinentu je nakazený každý tretí jedinec. Len v minulom roku na AIDS zomrelo v Afrike 2 milióny ľudí! Podľa odhadov, dnes tam žije 25 miliónov ľudí infikovaných AIDS-om. Zdá sa však, že svet celý čas nevenuje dostatočnú pozornosť tomuto problému. A to sa môže vypomieť. Ved epidémia sa rýchlo šíri aj v iných štátoch bývalého ZSSR - Ukrajine, Bielorusku či Estónsku. Ako povedal generálny riaditeľ OSN Kofi Annan, na boj s AIDS musí svet určiť do roku 2005 desať miliárd dolárov ročne, ináč sa nepodarí predísť globálemu neštastiu. Finančný aspekt je veľmi dôležitý, no dôležité je aj to, aby si každý človek uvedomoval závažnosť tejto otázky. Ved AIDS-u sa dá vyhnúť, stačí len chcieť. Stačí len dôsledne uplatňovať kresťanské princípy, ktoré predstavuje spoľahlivú ochranu pred nákazou. Naplnenie príkazu dôslednej celoživotnej partnerskej lásky a vernosti je prirodzenou ochranou pred AIDS. Kresťanské ideály sú dobrou alternatívou ochrany pred AIDS a drogami, ale iba pre toho, kto ich dokáže dôsledne dodržiavať! Mnoho mladých ľudí sa dá zlákať na drogy a ani nevie, ako sa dostáva do závislosti. Aj v Poľsku sú ich už tisíce. Mladí ľudia, neraz ešte len deti. Nedokážu pracovať, ani sa učiť. A pritom potrebujú mesačne množstvo peňazí na drogy. Odkiaľ ich vziať? Tak sa dostanú ku krádežiam, prepadom, prostitúciu... AIDS nie je len problémom homosexuálov a narkomanov, je to problém celej spoločnosti, ktorá ho musí urýchlene riešiť. (JB)

vlaní už 300 tisíc. Epidémia sa rýchlo šíri aj v iných štátoch bývalého ZSSR - Ukrajine, Bielorusku či Estónsku. Ako povedal generálny riaditeľ OSN Kofi Annan, na boj s AIDS musí svet určiť do roku 2005 desať miliárd dolárov ročne, ináč sa nepodarí predísť globálemu neštastiu. Finančný aspekt je veľmi dôležitý, no dôležité je aj to, aby si každý človek uvedomoval závažnosť tejto otázky. Ved AIDS-u sa dá vyhnúť, stačí len chcieť. Stačí len dôsledne uplatňovať kresťanské princípy, ktoré predstavuje spoľahlivú ochranu pred nákazou. Naplnenie príkazu dôslednej celoživotnej partnerskej lásky a vernosti je prirodzenou ochranou pred AIDS. Kresťanské ideály sú dobrou alternatívou ochrany pred AIDS a drogami, ale iba pre toho, kto ich dokáže dôsledne dodržiavať! Mnoho mladých ľudí sa dá zlákať na drogy a ani nevie, ako sa dostáva do závislosti. Aj v Poľsku sú ich už tisíce. Mladí ľudia, neraz ešte len deti. Nedokážu pracovať, ani sa učiť. A pritom potrebujú mesačne množstvo peňazí na drogy. Odkiaľ ich vziať? Tak sa dostanú ku krádežiam, prepadom, prostitúciu... AIDS nie je len problémom homosexuálov a narkomanov, je to problém celej spoločnosti, ktorá ho musí urýchlene riešiť. (JB)

J. Čongva a L. Molitoris otvárajú prehliadku dychoviek

Pochodujú Vyšnolapšania

Hrajú Krempašania pod taktovkou J. Kalatu

Prehliadku sledovali stovky divákov. Spredu čestní hostia

XX. PREHLIADKA

Posledná augustová nedeľa je už tradične vyhradená pre jedno z najznámejších podujatí nášho Spolku - prehliadku krajanských dychoviek. Dejiskom tohtoročnej prehliadky, venovanej 57. výročiu SNP, bol Podvlk. Podujatie bolo zvlášť slávnostné, keďže išlo o jubilejnú - XX. prehliadku. Pri tejto príležitosti účinkujúcich, ako aj divákov, čakalo niekoľko príjemných prekvapení.

Aj keď medzi prvými ročníkmi prehliadok boli dlhšie buď kratšie prestávky, posledných desať rokov sa toto podujatie koná pravidelne. Dodnes nášmu Spolku zostalo verných šesť dychových hudieb na Spiši a jedna na Orave - práve v Podvluke, aj keď s lútosou treba povedať, že niektoré z nich pocitujú nedostatok členov, ako napr. dychovka z Fridmana či z Novej Belej, v súvislosti s čím sa ani nezúčastnili tohtoročnej prehliadky.

Bohu na chválu, ľuďom pre radosť

Podujatie sa začalo o trinástej hodine slávnostnou svätou omšou v miestnom kostole sv. Martina. Bohoslužby v slovenskom jazyku celebrovali kňazi Henryk Sitek - farár zo Sedliackej Dubovej a Jozef Bednarík - nedecký kaplán, ktorý aj predniesol pôsobivú kázeň. Svätú omšu odbavovanú za náš Spolok, jeho členov ako aj zosnulých krajanov, spestrila hrou krempašská dychovka. Lekcie čítali predseda a podpredseda SSP J. Čongva a D. Surma.

Po bohoslužbách sa pred kostolom sformoval dlhočinný sprievod krajanov a dychových hudieb, na čele s miestnym orchesterom a jeho mažoretkami, ktorý za neustáleho vyhľadávania odpochodoval k neďalekému amfiteátru. Tam už na účastníkov prehliadky čakalo slávnostne vyzdobené pódium, na ktorom mali orchestre koncertovať. Čoskoro sa priestranstvo pred javiskom zaplnilo stovkami divákov, čakajúcich na vystúpenie dychoviek. Krajania Eduard a Čenovéva Prilinskovi privítali zhromaždených, dychové orchestre, mažoretky z Liptovského Hrádku, folklórny súbor Charita z Hornej Lehote a čestných hostí, medzi ktorými o.i. boli: II. tajomník veľvyslanectva SR v Poľsku Milan Novotný, splnomocnenec malopoľského vojvodu pre národnostné menšiny Arthur Paszko, poslanec Sejmu Poľskej republiky Zygmund Berdychowski, predsedu Spolku Slovákov v Poľsku Jozef Čongva, čestný predseda SSP Ján Molitoris, podpredsedovia ÚV SSP Dominik Surma a Žofia Chalupková, tajomník ÚV SSP Ľudomír Molitoris, šéfredaktor Života Ján Šternog, predsedu OV SSP na Spiši František Mlynárik, vojtovia gmin: Jablonka - Antoni Wontorczyk, Nový Targ - Jan Smarduch a Raba Wyżna - Edward Siarka, vicerastora novotarského okresu Julian Stopka, riaditeľka Oravského osvetového strediska v Dolnom Kubíne Olga Žabenská so synom a mnoha ďalších. Písomný pozdrav organizátorom a účastníkom podujatia zaslali maršalek Malopoľského vovodstva Marek Nawara a predseda Matice slovenskej Jozef Markus.

Skôr než zazneli prvé tóny dychovej hudby, nasledovalo niekoľko príležitostných príhovorov. V mene veľvyslanectva SR vo Varsave všetkých srdceňe pozdravil Milan Novotný. Prehliadku slávnostne otvorili predseda a tajomník SSP J. Čongva a L. Molitoris, ktorí zároveň prepradili prvé prekvapenie jubilejnej prehliadky: všetky krajanské orchestre dostali od ÚV SSP pamätné diplomy a finančné odmeny po päťsto zlotých, ktoré prebrali vedúci jednotlivých hudieb.

Dychovky mali hlas

Po tomto milom bode programu už javisko patrilo účinkujúcim. Na úvod sa nám predstavili mažoretky z Liptovského Hrádku, ktoré pracujú pod vedením Jarmily Szolnokiovej. Súbor vznikol v roku 1998 a má 20 členiek vo veku 13 až 17 rokov. Dievčatá trénujú v Posádkovom klube armády v Liptovskom Mikuláši a za tak krátke obdobie svojej činnosti sa už stihli zúčastniť na mnohých kultúrno-spoločenských a

DYCHOVIEK '2001

sportových podujatiach na celom Slovensku. Ich repertoár je veľmi pestrý - od klasiky až po moderný žáner, preto nečudo, že za svoje vystúpenie zožali od podvŕšianskeho publiku búrlivý potlesk.

Z krajanských dychoviek sa nám ako prví predstavili Podvŕšania aj so svojimi mažoretkami. Táto dychovka má veľmi bohatú tradíciu. Založili ju v roku 1923 Jozef Paldia a Jozef Jablonský. Začala hrať na hudobných nástrojoch kúpených za peniaze podvŕšianskych rodákov v Amerike. Keď im na začiatku vojny v roku 1939 Nemci spálili nástroje, hrali za Hornú Zubricu. V roku 1966 Štefan Kovalčík a Ignáč Pieronek dychovku obnovili a odvtedy pôsobí už v Podvŕši. Posledných 15 rokov je jej vedúcim Ján Páleník. Mažoretky pri nej tancujú od roku 1996. Podvŕšania si už štyri roky udržujú najvyššiu priečku na gminných prehliadkach a v Nowom Sączi už dvakrát získali vysoké ocenenie. Svoje kvality potvrdili aj na tejto prehliadke, nie div, že ich publikum odmenilo dlhotrvajúcim potleskom. Rovnako dobre sa prezentovali aj naši hostia zo Slovenska - dychový orchester z Liptovského Mikuláša, ktorý sa nám predstavil pásmom slovenských ľudových melódii. Liptovská dychovka so svojimi sólistami dokázala rozospievať celé podvŕšianske publikum.

Krempašskú dychovku našim krajanom ani netreba zvlášť predstavovať. Veď pôsobí už vyše osemdesať rokov a vždy sa ochotne zúčastniť krajanských podujatí. Aj tentoraz sa nám ukázala z tej najlepšej stránky. Pod taktovkou Jána Kalatu zahráli rezký pochod Hepy a polky Paloma, Anička a Zimné ruže. Po Krempašanoch prišiel čas na malú zmenu, a tak na pódiu vyšli členovia folklórnej skupiny Charita z Hornej Lehote. Tento súbor pôsobí od roku 1976 a viedie ho Agnieszka Bielová. Okrem prezentácie oravského folklóru nacvičuje aj dedinské divadlo. Účinkuje na všetkých významnejších podujatiach na Orave, ale aj v iných regiónoch Slovenska. V Podvŕši sa nám predstavili veľmi zaujímavým dožinkovým pásmom. Hneď po nich sa na javisku opäť objavili driečne mažoretky z Liptovského Hrádku. Tentokrát zaujímavou choreografiou na hudbu Michaela Jacksona a ohňivým tancom dokázali rozprúdiť krv v žilách mladších aj starších divákov. Po ich vystúpení nasledovalo ďalšie veľmi milé prekvapenie - príhovor vojta nowotarskej gminy J. Smarducha a poslanca polského parlamentu Z. Berdychowského, ktorí odmenili podvŕšiansku dychovku sumou 2 tisíc zlottedých.

Dychovka z Vyšných Láps, ktorú niekoľko posledných rokov viedie krajan Mieczyslaw Šoltýs, patrí medzi najstaršie na Spiši. Účinkuje už vyše 120 rokov a tvorí neodlúčiteľnú súčasť lapšanského kultúrneho života. Každý rok sa zúčastňuje všetkých slávností v obci a viacerých krajanských podujatí. Je potešiteľné, že má vo svojich radoch viaceru mladých členov. Vyšnolapšania nám zahráli dve polky - Z cesty na rázcestí a Stálo dievča, a pochod Kolíne. Mládež nechýba ani medzi členmi dychového orchestra z Jurgova, ktorý nastúpil na javisko hneď po Vyšnolapšanoch. Ani v ich repertoári nechýbali polky - Škoda lásky, Nedaleko od Trenčína, ale aj valčík Ďatelinka. Dodajme, že jurgovská dychovka, ktorú viedie kapelník František Čongva, je jediná v Tatranskom okrese. Posledným bodom prehliadky bolo druhé vystúpenie folklórnej skupiny Charita z Hornej Lehote. Oravci zo Slovenska sa nám tentoraz predstavili pásmom slovenských ľudových pesničiek, ktoré obecenstvo spievalo spolu s nimi. Posledné slová patrili tajomníkovi ÚV SSP L. Molitorisovi a vedúcemu podvŕšianskej dychovky J. Páleníkovi, ktorí poďakovali divákam i umelcom za účasť na tomto peknom a vydarenom podujatí. Poďakovanie patrí určite aj podvŕšianskej dychovke za znamenitú organizáciu ako aj miestnym kuchárikom, ktoré sa vzorne postarali o stravovanie účinkujúcich.

Text a foto: JÁN BRYJA

Na scéne domáci orchester z Podvŕšia

Hrá dychovka z Liptovského Mikuláša

Koncertuje jurgovský orchester

E. Molitoris odovzdáva odmeny vedúcim dychoviek

Ked' sa stal Behuliak v Krivej richtárom, na Orave neboli najlepšie časy. Celú stolicu držali v hrsti mocní páni z Oravského zámku, s ktorými si ne-raz nevedel poradiť ani sám kráľ a jeho radcovia. I čože potom zmohli proti nim ľudia z dedín, čo okrem holých rúk nemali na tomto svete nič?

Len čo dostał Behuliak richtársku feruľu, nedala mu spať jedna myšlienka: ako prejsť pánom cez rozum, že by Krivanom pomohol. A vše si pritom pomyslel:

„Keby sme sa mohli aspoň roboty na panskom dajako zbaviť, hned by sme žili lepšie. Ale kým nám budú chodiť hajdúsi po dedine a zvolávať ľudí na panské, ničoho sa nedorobíme.“

„Nielen že si nič nenadobudneme, ale si ani len tie najpotrebnejšie veci v obci nedáme do poriadku. Ešte aj cesty máme horšie ako iné dediny,“ skočil mu do reči boženík.

A richtár na to:

„Hej cesty... Cesty máme také, že sa nám kolesá na voze rozsypú skôr, ako dakde dôjdeme,“ zašomral Behuliak a zatáľ päste. „A ani ich niet tam, kde by mali byť...“ doložil na koniec. Azda preto, že mu v tej chvíli prišla na um pieseň, čo oddávna spievali krivské dievčatá:

„Ej, Paškovo, Grápy, to je vrch prekliaty,

tam sa každô dievča pod batohom trápi...“

A veru tak bolo. Prístup do Grápu bol taký zlý, že úrodu radšej na sebe zniešli, ako by ta statok mordovali.

Behuliaka v tej chvíli pochytil ako by smútok. A nielen preto, že v dedine nebolo všetko tak, ako by malo byť. Najviac ho mrzelo, že má ruky zviazané a že nemôže robiť, ako by sám chcel. No aj to dobre vedel, že pri richtárstve skôr schudobnie, ako dačo nadobudne. A koľko mu v dedine pri-budne nepriateľov, keď bude chcieť urobiť, ako uzná za najlepšie.

Smútok však ovládol Behuliaka iba na chvíľu. Odrazu bolo vidieť, ako sa mu vracia do tváre pokoj, ba aj akýsi jemný, takmer nebadateľný

úsmev sadol mu na pery. Aj oči mu tak zažiarili, stáby bol našiel, čo práve hľadal. A takto vtedy zašepkal:

„Hej, možno schudobniem, možno vyjdem aj na mizinu, ale predsa len urobím dačo také, na čo budú ľudia dlho spomínať... Aspoň jedinú vec by som chcel urobiť, čo bude ľuďom navždy na osoh.“

Behuliak od toho dňa, čo mu boženík hodil do očí, že v Krivej sú vari najhoršie cesty v celej stolici, začal ľudí prehovárať, aby sa pustili do roboty okolo nich. Ľudia by vše aj vďačne kde čo boli zreparovali, keby mali na to dosť času a keby nechodili na roboty oravským pánom.

„Nič preto... Nech ich len udrbáť, aspoň spoznajú, aké máme tuná cesty!“ odpovedal spokojne Behuliak.

A páni naozaj prišli. Sám župan i s podžupanom a ktohovie ešte s kým zastali raz naprostred dediny. Behuliak bol pravdaže hned pri nich, aby mohol splniť ich žiadosti. A mali iba jednu: zaviežť sa na majer na vozoch, lebo d'alej za dedinou sa už na kočoch nedalo ísť.

I tak šli potom s pánnimi krivskí mládenci. A tí iba to robili, čo im prikázal richtár. Hnali kone hore dolinou popod Paškovo a Stasovú takým cvalom, že pánov skoro povysýpali z vozov. Keď ich tito aj vše zahriakli, pohniči na chvíľu stíšili, ale potom zas len popustili koňom uzdy a uháňali ako vo vetre.

V ten deň zaviezli krivskí pohniči oravských pánov včašie ako inokedy. No nielen na majer ich vyviezli, ale aj nazad ich viezli takým cvalom pred večerom do dediny. A Behuliak chcel, aby aby sa páni ešte aj u neho pristavili. Nuž podišiel vyše dediny a zastal im cestu. Vraj by si pokladal za veľkú čest, keby ochutnali z toho, čo im pripravili krivské ženy.

Inokedy by osvetené páni boli bývali nosom ohŕnali, keby sa mali ponížiť a ist' čosi pojestať z dedinskej kuchyne. Lenže teraz sa naskrz nevynukovali. Bruchá im po takej ceste spľasli na kabáč a v žalúdku cítili od hladu hlbočinu, ako by ani dna nemala. V ten deň jedlo oravským pánom tak chutilo ako nikdy v živote. A keď prevrátili do úst aj pohárik hriateho, zaraz sa županovi rozviazal jazyk a začal:

„Richtár, máte najhoršie cesty v celej Oravskej stolici!“ A Behuliak na to:

„Tak veru, ako povedá vaša osvetenosť! Lenže my za to nemôžeme...“

A vari my? To by ste chceli, aby vám ich naše panstvo dalo do poriadku?“ skočil do reči župan.

„Oj, to nie, nežiadame!“ hodil rukou Behuliak.

„My by sme si ich vďačne zreparovali, len keby...“

ANTON HABOVŠTIAK BEHULIAKOVA CESTA

„Akože len tých pánov prehovoríť, že by vzhliadli milostivejším okom na moju obec, čo má v celom chotári také strmé brehy, ako sú iba v podaktórych oravských dedinách,“ jednostaj behalo Behuliakovi po rozume ešte aj vtedy, keď zaspával.

Dlh však netrvalo a krivský richtár mal príležitosť ukázať, že má hlavu, ako sa svedčí na prvú osobu v obci. Jedného dňa mu prišiel hajdúch oznámiť, že sám župan Oravskej stolice spolu s inými pánnimi prídu do ich chotára na pol'ovačku. Behuliak vtedy už vedel, že treba pripraviť zo dva-tri záprahy a dobré vozy, čo zvezú pánov na kraj chotára do amjera, kde si páni postavili aj pol'ovnícky domec. V ňom sa aj hostievali, len čo sa končila pol'ovačka. Behuliak sa rozhadol, že nadišiel čas, keď povie pánom, čo má na srdci.

Najprv však vybral troch súcich mládencov za pohničov, čo dobre vedeli držať liace i kone v hrsti a potom aj vozy, ktoré by vydržali cestu hoc aj do tureckej krajinu. A takto im povedal:

„Keď pôjdete s pánnimi hore krivskou dolinou, tak vše pošibnite kone, aby ste čím skôr prišli na majer. Veď viete, že páni neradi chodievajú pomaly.“

„Ale veď ich bude po takej ceste trepať, keď sa budeme náhliť,“ nadhodil jeden z pohničov.

A tu sa mu zasekol hlas, ani čo by mu dakto stisol hrdlo. Ale to iba preto, aby mohol medzi rečou naliat' do pohárikov, ktoré páni ešte prv vyprázdnili, ako ich richtár ponúkol.

„Tak čo keby?“ zrúkol na Behuliaka vicišpán, lebo chcel zvedieť, čo má krivský richtár za lubom. A Behuliak na to pokojne:

„Keby sme nechodili na roboty, vďačne by sme cesty zrichtovali. Lebo ináč nám na cesty už oddávna čas nevychodí.“

Behuliak potom ešte dodal, že dobre takým dedinám, kde sú šoltysi, čo nemusia robiť na panskom a majú dosť času aj pre vlastnú dedinu.

Keby bol Behuliak takúto výčitku hodil pánom medzi oči inokedy, náisto by sa bol župan napálil. Teraz však nie. Cítil sa host'om a ako hostovi sa patrilo tak držať, aby nikoho nepohoršil. Tu ho schvátila odrazu hrdosť a povedal:

„Keď je tak, odteraz nemusíte chodiť na panské. Lenže hore krievskou dolinou nás viac nesmie trmádzgať, st'a by sme mali vo vašom chotári dušu vypustiť!“

„Dakujeme, vaša osvietenosť!“ ponáhľal sa Behuliak a troška sa pri tom aj uklonil, aby si páni boli náčistom, že všetko berie na vedomie, čo mu slúbili v tej chvíli.

Krivský richtár bol v ten deň náčisto najšťastnejší človek na svete a s ním aj všetci občania. Ved' čo by aj nie, keď od tých čias nebudú sa musieť trápiť na panských amjetkoch, ale si budú môcť dozeráť na svoje.

Keď Krivania prestali chodiť na panské, cestu hore krievskou dolinou ešte v ten rok dali do poriadku. A tak ju urobili, že každý bol s ňou spokojný.

Lenže Behuliak nechcel iba strmé cesty opravovať. Kadečo sa mu žiadalo v dedine pristaviť a nadobudnúť, z čoho by mali všetci osoh. A keď o tomto rozmyšľal, vždy mu prišlo na um Paškovo i strmé Grápy, kde sa odjakživa nedalo dôjst' s vozom. Táto myšlienka sa mu zavŕtala do hlavy a trápila ho, ako keď pltníkovi plte dolu vodou utečú. Kedykoľvek sa pri robote narovnal, vždy sa mu oči začiavili na Skalici, cez ktorú bol jediný prístup hore do Grápu. Ale iba chodníkom, lebo inej cesty nebolo.

Ako tak raz Behuliak zastal v robe kdesi pod Holicou, znova začul piešeň:

„Ej, Paškovo, Grápy, to je vrch prekliaty,

tam sa každô dievča pod batohom trápi...“

„Ale viac sa nebude!“ rozhodol Behuliak a zaťal päste. „Prekopeme cestu a bude...“

„Lenže ako prekopať, keď je to vrisko, kadiaľ iba divá zver vyjde“, hodoval mu ktosi medzi oči. A mal pravdu.

Hore Paškovým do Grápu s vozom ešte nevyšiel ani najlepší furman. A to vedel i krivský richtár veľmi dobre.

Raz Behuliak sedel doma medzi oblôčikmi, čo hľadeli ani dve pozorné rovno do Skalice. A díval sa na zelenú bučinu, ako rástla po celom vrchu, st'a by nasilu chcela čosi skryť. Ako sa tak pozeral odhora nadol, tu zbadal nad Skalicou veľkého vtáka. Ten sa odrazu

spustil a potom veľkým oblúkom začočil z jednej strany Skalice na druhú. Pri vrchu sa však znova obrátil a letel pomaličky nahor, akoby písal veľkú neviditeľnú čiaru, ktorá má čosi znamenať. A keď zakrúžil celkom nahor, zrazu sa stratil.

Behuliak sa za ním ešte díval, ale hned na to mu oči prebehli po čiare, čo mu naznačil vták, keď letel spod vrchu kdesi hore. Tu zvolal ako vyjavený:

„Cesta... Bože môj, cesta! tadiaľ budeme kopat', kadiaľ vták letel. Ten mi ju ukázal“ potom vybehol von z izby a na ulici kričal, st'aaby sa mu bol rozum zmiatol:

Ludia, budeme stavať cestu. Prekopeme Skalicu krížom z pravej strany na ľavú a potom oblúk... No a bo kom zas hore... Lahko po nej vytiahneme vozy nad Paškovo i do Grápu. Nebudeme viac nosiť nič na sebe.“

V dedine iba nad tým pokrútili hlavou a viacerí si mysleli, že naisto zošaľel. Ale Behuliak trval na svojom, nech mu čokoľvek dakto povedal. Časom však tí múdréjší ustúpili, až nakoniec sa všetci chytili prekopat' cestu krížom cez Skalicu až hore. No nebola to ľahká robota a neraz sa veru kde-kto zvadil s richtárom pre tú cestu. Vraj toľko roboty ešte ani jeden rok nemali ako vtedy.

Behuliaka vše slzy zaliali, keď videl, ako mu niektorí ľudia robia proti vôle. Ale jedného dňa predsa robotu dokončili. Ešte v ten rok ako začali kopat' cestu, ľahali sa krížom cez príkru stráň prvé vozy. A ktoľvek tadiaľ vyšiel, každý sa začudoval, že ta vyšiel bez toho, že by sa bol čo len troška zadýchčal. Ba ani statky, čo ľahali voz, ani tie po ceste nezastávali. Celkom ľahko vyšli nahor.

Behuliakovi sa splnilo, čo chcel v živote urobiť: jednu jedinú vec, aby mali ľudia z nej osoh. Postavil cestu, akú ešte v chotári nemali.

Ale Behuliak po nej dlho nechodusil. Nie že by sa bol pominul, ale preto, že sotva dorichtároval, pobral sa preč z dediny. Ďaleko nadol až kdesi do Slavónie aj so ženou odišiel. To preto, že sa mu páni z Oravského zámku vyhrázali, lebo im cesty skrížil.

(Domová pokladnica, 1974)

*Spoločná snímka z recepcie na pamiatku**Najmenšia jablonská škola v Matonogoch*

DEŇ ÚSTAVY SR

1. septembra pripadá na Slovensku štátny sviatok, oslavovaný ako Deň ústavy Slovenskej republiky. V tomto roku uplynulo 9. výročie prijatia tohto významného právneho aktu.

Pri tejto príležitosti veľvyslankyňa Slovenskej republiky v Poľsku Magda Vášáryová usporiadala 5. septembra t.r. vo svojej rezidencii vo Varšave slávnostnú recepciu, na ktorej sa zúčastnili vysokí štátni predstavitelia, poslanci Sejmu PR, senátori, členovia vlády, cirkevní hodnostári, zástupcovia diplomatického zboru, významné osobnosti zo sveta kultúry a vedy, novinári a ďalší. Medzi účastníkmi boli prítomní aj predstaviteľia Spolku Slovákov v Poľsku - predsedu SSP Jozef Čongva, tajomník ÚV Ludomír Molitoris, šéfredaktor Života Ján Šternoga, ako aj pracovníčka ÚV SSP Vlasta Juchniewiczová. Treba podotknúť, že početná účasť hostí na recepcii je svedectvom veľkého uznania, akému sa Slovenská republika teší nielen v Poľsku, ale aj vo svete.

J. Š.

OSEMDESIATKA LEMA

V sobotu 15. septembra sa v krakovskom centre medzinárodnej knihy a tlače konali oslavu 80. narodenín jedného z najznámejších poľských spisovateľov 20. storočia Stanisława Lem. Na oslávenca čakala veľká torta, šampanské a desiatky obdivovateľov, ktorým Lem podpisoval svoje knihy. Každý účastník oslav dostal pamiatkovú fotografiu so spisovateľom.

Stanisław Lem sa narodil 12. septembra 1921 v lekárskej rodine vo Lvove. Patrí medzi najuznávanejších autorov vedecko-fantastickej literatúry na svete.

Debutoval roku 1946 poviedkou Človek z Marsa. Jeho ďalšie knihy, ako napr. Eden, Solaris, Hlas Pána, či Denník z vesmíru si vydobyli trvalé miesto medzi velikánmi svetovej literatúry sci-fi. Lemove knihy vyšli v náklade vyše 27 miliónov exemplárov a boli tlmočené do 37 jazykov, v tom aj do slovenčiny. V súčasnosti je Lem

J. Bryja so S. Lemom

vnímaný nielen ako skvelý sci-fi spisovateľ, ale aj ako filozof, humanista a univerzálny mysliteľ, ktorý vyznačuje ľudstvu ľahkú cestu do budúcnosti. Jeho posledná kniha sa volá Okamih. (jb)

ORAVSKÉ ŠKOLY

V gmine Jablonka v novom školskom roku 2001/2002 začalo v 14 základných školách výuku 1 787 žiakov a v 4 gymnáziách 857 žiakov.

Žiaci v ZŠ: v Jablonke: v ZŠ č. 1 - 394 žiakov, v ZŠ Jablonka-Matonogi - 22 žiakov (1. až 3. trieda), v ZŠ Jablonka-Bory - 60 žiakov; - v Malej Lipnici: v ZŠ č. 1 - 125 žiakov, v ZŠ č. 2 - 123 žiakov, v ZŠ č. 3 - 115 žiakov;

- v Hornej Zubrici: v ZŠ č. 1 - 121 žiakov, v ZŠ č. 2 - 129 žiakov, v ZŠ č. 3 - 112 žiakov;
- v ZŠ v Dolnej Zubrici - 138 žiakov;
- v ZŠ č. 1 v Podvlku - 131 žiakov, v ZŠ č. 2 - 138 žiakov;
- v ZŠ v Oravke - 94 žiakov;
- v ZŠ Chyžnom - 85 žiakov.

V gymnáziách: v Jablonke - 318 žiakov; v Podvlku - 138 žiakov; v Malej Lipnici (v ZŠ č. 3) - 161 žiakov; v Hornej Zubrici - 230 žiakov.

V jablonskom lúceu sa učí 366 študentov a v Strednej poľnohospodárskej škole v Jablonke 81 študentov (v 4 triedach).

V gmine Raba Wyżna:

- v ZŠ v Harkabuze - 75 žiakov + 14 detí v 0-tej triede;
- v ZŠ v Podsrní - 120 žiakov.

V gmine Czarny Dunajec:

- v ZŠ v Pekelníku - 280 žiakov;
- v ZŠ v Podsklí - 75 žiakov + 12 detí v 0-tej triede.

V gmine Velká Lipnica:

- v ZŠ č. 1 - 151 žiakov, v ZŠ č. 2 - 187 žiakov, v ZŠ č. 3 - 100 žiakov, v ZŠ č. 4 (v Privarovke) - 123 žiakov a v ZŠ Kyčory - 84 žiakov;

Do lavíc Technického lúcea zasadlo v 10 triedach spolu 272 študentov, ktorí sa učia v 4 druháckych, 3 tretiackich a 3 štvrtáckych triedach. Ako nás informoval riaditeľ Združenia škôl vo Veľkej Lipnici, nábor do prváckych tried Technického lúcea sa v tomto roku neuskutočnil.

PETER KOLLÁRIK

PRÁVNY ŠTATÚT NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN V POĽSKU

Ako sme už písali, v dňoch 23. - 24. októbra 2000 sa v poľskom sneme konala medzinárodná konferencia venovaná právnemu štatútu národnostných menšíni

v Poľsku v kontexte Rámcovej konvenčie o ochrane národnostných menšíň. V máji t.r. snemová kancelária vydala knihu z tejto konferencie. Iniciátorom jej vydania bola Komisia národnostných a etnických menšíň a projekt finančne podporila Európska rada.

Náplňou publikácie sú o.i. referaty zástupcov rôznych národnostných menšíň, o.i. tajomníka ÚV SSP Ludomíra Molitorisa, úvahy týkajúce sa práv národnostných menšíň na používanie materinských jazykov a skúsenosti Poľska v oblasti ochrany práv národnostných menšíň a etnických skupín v deväťdesiatych rokoch, ako aj názory zástupcov menšíň na dodržiavanie týchto práv. (jb)

SCHÔDZA MS SSP V KRAKOVE

V utorok 11. septembra t.r. sa v sídle ÚV nášho Spolku konalo tradičné stretnutie členov Miestnej skupiny SSP v Krakove, ktoré viedol predseda MS J.M. Božyk. Hlavnou tému krajanskej besedy, ktorá sa na stretnutí rozprúdila, boli otázky činnosti MS v najbližšom období, ale aj problematika parlamentných volieb v Poľsku a niektoré medzinárodné otázky. Viacerí diskutujúci o.i. vysoko hodnotili nedávnu úspešnú prezentáciu kultúry slovenskej menšiny v Krakove, o čo sa významne zaslúžil aj predseda Výboru pre kultúru Mestskej rady v Krakove Piotr Boroń, ktorý súčasne kandidoval za poslancu Sejmu PR. V súvislosti s tým sa účastníci stretnutia rozhodli, že vo volbách práve jemu odovzdajú svoje hlasy. Zároveň prijali uznesenie, že od-

Členovia MS SSP v Krakove

teraz sa krajanské stretnutia Miestnej skupiny SSP v Krakove budú uskutočňovať pravidelne každý druhý utorok mesiaca o 18³⁰ hod., samozrejme okrem situácií, kedy bude treba zmeniť tento termín, o čom členovia budú informovaní. Výbor MS SSP v Krakove súdečne pozýva všetkých krajanov na tie-to stretnutia.

J. M. B.

Spoluzakladateľ slovenského Proglasu M. Novotný (dnes II. tajomník ZÚ) predstavuje hlavných účastníkov prezentácie v SI: veľvyslankyň SR v PR M. Vásáryovú, spoluzakladateľa a dlhoročného šéfredaktora slovenského Proglasu M. Homzu, predsedu SPSE St. Sroku a šéfredaktora poľského Proglasu K. Bielawského.

PREZENTÁCIA PROGLASU VO VARŠAVE

Zastupiteľský úrad SR zorganizoval v spolupráci so Slovenským inštitútom vo Varšave a krakovskou Spoločnosťou priateľov strednej Európy (SPSE) prezentáciu poľského almanachu Proglas, venovaného Slovensku. Vydávanie poľského Proglasu iniciovali v r. 1995 slovenskí akademici. Túto myšlienku si vtedy osvojili študenti a absolventi Jagelovskej univerzity, ktorí v rámci SPSE vydali doteraz 12 čísel tohto časopisu, venovaných rôznym európskym krajinám, národom i menšinám, ako aj domácej - poľskej kultúre.

Slovenský Proglas založili v lete 1989 vtedajší študenti Filozofickej fakulty UK v Bratislave. V doteraz vydaných 26 číslach publikovalo výsledky svojej vedec-

kej a umeleckej činnosti vyše sto zástupcov nastupujúcej generácie slovenskej inteligencie.

V prezentovanom čísle poľského Proglasu, ktoré bolo vydané vďaka podpore veľv. SR v PR Magdy Vásáryovej a sponzoringu firmy Slovnaft Varšava, si čitatelia môžu o.i. prečítať aj príspevky o Móricovi Beňovskom, A. Warholo-

vi, o úlohe mesianizmu v slovenských dejinách, o histórii hradov na Slovensku, slovenskej ikonografii, ako aj ukážky z poézie predstaviteľov slovenskej katolíckej moderny.

(MD)

NESPOKOJNÝ SPIŠ

Začiatkom júla t.r. poslanci Národnej rady Slovenskej republiky prijali návrh zákona o reforme verejnej správy a o územno-správnom členení Slovenska. Na jeho základe vznikne od januára 2002 osem vyšších územných celkov (VÚC). Toto rozhodnutie prijali obyvatelia Spiša, Zemplína a niektorých ďalších regiónov Slovenska s veľkým sklamáním. Pôvodne vláda predstavila koncepciu modelu dvanásťich vyšších územných celkov a dvanásťich krajov, vďaka čomu by Spiš a Zemplín boli samostatnými VÚC a okresmi. Avšak podľa novoprijatej koncepcie sú tie-to regióny rozdelené medzi košický a prešovský okres. Predstavitelia samosprávy Spiša sa stretli s premiérom M. Dzurindom, ktorému prednesli svoje požiadavky k problémom reformy verejnej správy. K prijatému návrhu zákona malo zásadné príponenky aj Združenie miest a obcí Slovenska, ktoré požiadalo o jeho vrátenie predkladateľovi, t.j. ministerstvu vnútra SR na dopracovanie. Prijatie tohto návrhu pozitívne hodnotila Európska únia, lebo reforma verejnej správy je potrebná pre vstup Slovenska do EÚ. (jb)

POŽIARNICKÉ PRETEKY

Na futbalovom ihrisku v Spytkowiciach sa 19. augusta t.r. uskutočnili gminné požiarnické preteky, ktoré mali preveriť pripravenosť a bojjaschopnosť zborov z dvoch gmin - Raby Wyżnej a Spytkowic. Zúčastnili sa ich požiarne zbyry z nasledujúcich obcí: Bielanka, Rokiciny, Sieniawa, Skawa, Raba Wyżna, Spytkowice, Harkabuz a Podsrnie.

Preteky, ktoré hodnotila porota z Nového Targu, sa skladali z dvoch časťí: športovej a bojovej. V jednej zo súťaží bolo treba naštartovať striekačku, poskrúcať hadice a silným prúdom vody otočiť terče a zrazit stojace stĺpiky. Najlepšie si počínať hasiči z Rokicin, ktorí obsadili prvé miesto, pred Sieniawou a Harkabuzom. V súťaži mládežníckych požiarnych skupín vyhrala Raba Wyżna pred Skawou, Spytkowicami, Podsrním a Harkabuzom. Ceny najlepším odovzdávali: gminný veliteľ Janusz Jura, vojt Raby Wyżnej Edward Siarka a vojt Spytkowic Marek Wierzba. Najlepší účastníci dostali finančné odmeny: za prvé miesto - 1500 Zl, za druhé - 1000 Zl a za tretie - 700 Zl. Medzi odmenenými boli teda aj naši požiarnici z Har-

kabuza. Počas pretekov prihrávala dychovka zo Spytkowic. Len škoda, že na záver pretekov prišiel lejak z hromobitím, ktorý prinútil účastníkov a divákov rozísť sa.

FRANTIŠEK HARKABUZ

NEVYPAĽUJME!

Na jeseň, ale aj na jar, často vidíme horiacu vyschnutú trávu na lúkach, medziach a pri cestách. Tento spôsob odstraňovania starej trávy sa často vymyká kontrole a spôsobuje požiare lesov a tým aj značné materiálne straty. Treba povedať, že vypaľovanie uschnutých rastlín malo určitý význam pri primitívnych spôsoboch pestovania, napr. trojpoľnom systéme, ale dnes má pre poľnohospodárstvo veľmi zlé následky. Vypaľovanie totiž ochudobňuje pôdu o rôzne cenné organické zložky a mikroelementy. Vieťor zároveň odviera popol a dážď vymýva vyplálené pozostatky, najmä na strmých svahoch, čím sa často urýchluje nezdravý proces erózie pôdy. Oheň narušuje tiež biologickú rovnováhu rastlinných a zvieracích súdisek, ničí mikrofaunu v pôde a tráve, ktorá je domovom tisícov druhov hmyzu a pavúkov, ktoré sú spojencami

Takto sa začínajú požiare lesov

roľníkov ako prirodzení nepriatelia škodcov pestovaných rastlín. Oheň zároveň ochudobňuje lúky, keďže ničí jemnejšie, ale cennejšie rastliny, ktoré nahradzujú odolnejšie a obvykle primitívnejšie druhy pýrov. Vypaľovaním sa teda hodnota lúk znižuje. Uvedomme si to a nevypaľujme! (pk)

ODIŠLI OD NÁS

Dňa 30. júla 2001 zomrel vo Falštíne vo veku 75 rokov krajan

DOMINIK BIDA

Zosnulý bol dlhoročným členom Spolku a odoberateľom nášho krajanského časopisu. Odišiel od nás vzorný krajan, starostlivý manžel a dobrý človek. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulého vyjadrujeme hlbockú sústrast.

MS SSP vo Falštíne

* * *

Dňa 18. augusta 2001 zomrel v Dolnej Zubrici vo veku 63 rokov krajan

ALBÍN PACHOLSKÝ

Zosnulý bol dlhoročným členom nášho Spolku a čitateľom i propagátorm Života, ktorý sa aktívne zúčastňoval krajanských a obecných podujatí. Bol členom predsedníctva ÚV SSP, od r. 1994 zastával funkciu dolnozubrického richtára. Tešil sa všeobecnej úcte obyvateľov. Odišiel od nás vzorný krajan, starostlivý manžel, otec a starý oec. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulého vyjadrujeme hlbockú sústrast.

**MS SSP v Dolnej Zubrici,
OV SSP a redakcia Života**

* * *

Dňa 6. augusta 2001 zomrel v Krempachoch vo veku 37 rokov krajan

FRANTIŠEK PETRÁŠEK

Zosnulý bol členom nášho Spolku a čitateľom Života. Hral v miestnom dychovom orchestri, bol členom LZS a LOK a aktívne sa zúčastňoval na krajanských a obecných podujatiach. Odišiel od nás

dobrý krajan, starostlivý manžel, otec, syn, brat a vnuk. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulého vyjadrujeme úprimnú sústrast.

MS SSP v Krempachoch

* * *

Dňa 12. augusta 2001 zomrel v Harkabuze vo veku 72 rokov krajan

PAVOL SONČEK

Zosnulý bol dlhoročným, aktívnym členom nášho Spolku a do konca svojich dní aj čitateľom Života. Pracoval ako stavbár, tesár, v tom 12 rokov v Česko-slovensku. S manželkou Emíliou (rod. Bielakovou) vychovali 4 synov a 2 dcéry. Odišiel od nás vzorný krajan, dobrý manžel, otec a starý oec. Nech odpočíva v pokoji!

Manželke Emílie a celej rodine vyjadrujeme hlbockú sústrast.

MS SSP a občania Harkabuza

Z KALENDÁRA NA OKTÓBER

Záhradkári

Je to už mesiac s častejšími nočnými mrázikmi, dozrievajú posledné plody, pestro sfarbené lístie začína opadávať a príroda sa chystá k zimnému spámku. Záhradkári dokončujú najmä zber poslednej zeleniny, koreňovej (mrkva, petržlen, zeler, reďkovka) a hlúbovej (kapusta, karfiol, kel, kaleráb). Najprv sa vysekáva hlúbovú zeleninu, najmä karfiol a kapustu (na uskladnenie i kvasenie). Z kapusty na uskladnenie treba vyberať len pevné hlávky aj s koreňmi, pooblamovať vonkajšie listy a uložiť v chladnej miestnosti s teplotou málo nad nulou. So zberom koreňovej zeleniny sa netreba ponáhľať, lebo znesie aj nočné mráziky. Navyše privčas vybraná sa zle skladuje. Pri zbere treba ju zbavit listov odkrútením a nie rezaním, aby sme nepoškodili korene. Koreňovú zeleninu pred skladovaním nesmieme umývať. Najlepšie sa skladuje zakopaná v piesku v chladnej pivnici. Niektoré druhy zeleniny môžu prezimovať aj na záhone, napr. špenát, zimný šalát a cibuľa, rebarbora, kučeravý kel, špargľa, pažitka či pór. Pred príchodom zimy treba ich však zbaviť burin a prikryť asi 10 cm vrstvou rašelin.

Ovocinári

majú v tomto mesiaci hodne práce pri dokončení zberu jesenných a najmä zimných sort ovocia. Ak sme nestihli obratovanie ovocia pred príchodom silných mrázikov, musíme sa snažiť stromy chrániť, napr. zadymo-

vaním. Na uskladňovanie vyberáme len zdravé a nepoškodené ovocie, navyše nie príliš veľké ani malé, keďže to dlho nevydrží. Október je najvhodnejší mesiac na sadenie ovocných stromov a krov. Najprv sa sadí kry drobného ovocia - ríbezle a egreše, potom kôstkoviny a jadroviny. Sadence treba chrániť najmä pred zaschnutím koreňov. Preto pred vysadzovaním je dobre namočiť ich na ok. 12 hod. vo vode alebo výživnej kaši pripravenej z ornice, kompostu a močovky, čo zabezpečí lepšie ujatie. Pred sadením treba korene šetriť a zbytočne ich neskracovať. Štepené stromčeky sadíme tak, aby miesto očkovania bolo asi 5-10 cm nad zemou. Po zasadení treba stromček zaliat vodou a urobiť okolo neho kopček z ornice.

Chovateelia

Od októbra sa pre sliepky začal nový chovateľský rok, preto je dobre začať evídovať každodenú znášku. Keďže niektoré sliepky pŕchnu aj v októbri, treba im do krmiva pridávať minerálne prísady, aby im rychlo narastlo nove perie a zlepšila sa znáška. Chovateľom husí, kačíc a moriek primíname, že v tomto mesiaci sa začína ich dokrm. Najlepšie je, keď ich umiestníme v osobitných kletkach buď koterčekoch, v tichom a chránenom prostredí, kde hydina môže nerušene tráviť a zažívať. Kŕmime ju niekoľkokrát denne zrnovinou alebo šúľkami (prvýkrát zavčas rána poslednýkrát neskoro v noci), aby mala stále plný pažérák.

Včelári

majú už menej práce. Po doplnení zimných zásob by sme včelstvá 2-3 týždne nemali využívať, aby zásoby správne rozmiestnili a zavieckovali. Keď teplota klesne asi na 9°C, včelstvo sa zoskupí do chumáča utváraného zvyčajne tam, kde sa vyliahol posledný plod. Ešte pred utvorením chumáča sa odporúča urobiť preventívnu prehliadku úľov, aby sme zistili stav zásob, počet plástov ponechaných v plodisku, odstránenie (buď nie) hrabolcov voštín na dne úľov a pod.

Ako sme už spomínali, dôležité je pomere presné odhadnutie množstva zásob, ktoré chceme včelám doplniť. Totiž keď ich budeme dopĺňovať „naslepo“, môže sa stať, že niektoré včelstvá prijmú nadmerné množstvo a budú zimovať „nastudeno“. V takomto prípade sú plásty tak preplnené zásobami, že včelstvo nevládze v chumáči vytvorí optimálne tepelné podmienky. Okrem toho na jar nemá miesto na plodovanie a zaostáva v jarnom raste. Zase pri nedostatočnom doplnení zásob včelstvo zvyčajne zahynie hladom.

Odložené zásobné plásty treba chrániť proti viačke voštinovej. Najúčinnejším prostriedkom je technická kyselina octová. Na 1 dm³ priestoru, v ktorom sú plásty uložené, treba 2 cm³ kyseliny, ktorú nalejeme na plochú misku, ponoríme do nej čistiacu baťlunu a misku položíme na hornú latku rámkov. Jej pary postupne zaplnia celý priestor a zničia všetky vývojové štádia viačky, vrátane vajíčok. (jš)

ZBIERAME BYLINY

Dnes si všimneme liečivé vlastnosti TRNKY OBÝČAJNEJ (lat. *Prunus spinosa* L., pol. tarnina). Je to ker vysoký 100 až 300 cm s čiernosivými konármami, nenáročný na živiny, ktorý rastie aj u nás (na medziach, rúbaniskách, pásienkoch, svahoch roklín, vo svetlých lesoch), preto ho nebudeme popisovať. Trnku dobre poznali už antickí lekári, ktorí napr. zahustenú šťavu z plodov ordinovali proti hnačkám.

Predmetom zberu - na začiatku kvitnutia - sú kvety (biele), ktoré treba rýchlo ale opatrne sušiť na vzdušnom zatienenom mieste, ale aj umelým teplom do 40°C. Zbieraný sa tiež plody, zriedkavejšie listy a kôra. Kvety obsahujú flavónové glykozydy, kyselinu kyanosodíkovú, benzaldehyd, cukor, triesloviny, zase plody - vitamín C, cukry, triesloviny, organické kyseliny, pektín, kyanogénny glykozyd amygdalín a farbivá.

Kvet trnky sa uplatňuje hlavne v ľudovom liečiteľstve. Pôsobí močopudne, podporuje látkovú premenu a má mierne laxatívny (preháňajúci) účinok. Z kvetov sa pripravuje zápar (alebo sa macerujú za studena) z 2 - 7 g, resp. 2 lyžičiek na pohár vody. Pije sa 1 - 2-krát denne. Slúži najmä pri tvrdej stolici a zápche detí (denná dávka 2 g), pri ochoreniach z prechladnutia a pod. Plody v surovom stave, ktoré sú jedlé a majú trpkú chut, možno spracovávať na výtažky, vína (chutí ako portské), lekváre, kompoty, šťavy a používať aj sušené. Slúžia ako sťahujúci prostriedok pri žalúdočných fažkostiah, ochoreniach močového mechúra, močových ciest a pod. Listy sa ľudovo používajú ako tzv. krvčistiace prostriedky a kôra proti horúčke. V homeopatii sa z čerstvých kvetov prípravovaná esencia používa aj pri kolikách a bolesťach hlavy. (jš)

RUDOLF ČECHURA

AKO ŽABA PREKABÁTILA SLONA

(Vietnamská rozprávka)

Raz na prechádzke stretla žaba starého nadutého slona, ktorý sa v tých končinách usadil iba nedávno. Priateľsky naň zavolala: - Dobrý deň, strýčko slon, prepáčte mi moju zvedavosť, ale odkiaľ prichádzate?

Starý slon bol veľmi namyslený a vielo sa mu pod jeho dôstojnosť rozprávať s takým nedochôdčatom. Nahneval sa, kde žaba zobraza tolkú bezocivost a len tak zo samopaše si dovolila osloviť jeho - veľkého slona. Zrúkol: - Ty bezocivá nehanebnica! Ako si sa opovázila na mňa takto pokrikováť?

Žaba sa sice prelakla, ale v duchu si pomyslela, že slona za jeho nadutosť potrestá. Povedala ustrašeným hlaskom: - Vôbec by som sa neodvážila unúvať vás, strýčko slon, ale chcela som vám iba povedať, že jedna teta slonica, ktorá

žije tu nedaleko, vás chce pozvať k sebe. ak dovolíte, ja vás k nej zavediem.

Ked starý slon počul, že je pozvaný na návštevu k slonici, prešla ho zlosť a dovolil žabe aby mu ukázala cestu. Tá ho priviedla k nevelkému, ale hlbokému jazeru. Tam mu povedala: - Tak, sme na mieste, tu býva teta slonica, ale najprv sa sama pozriem, či je doma.

S týmito slovami skočila žaba do vody a ponorila sa až na dno. O chvíľu sa znova vynorila a oznamovala: - Pani slonica je doma. Poponáhľajte sa.

Starý nafúkaný slon žabe uveril, prištúpil celkom k vode a pozrel sa dolu. Uvidel vo vode svoj obraz a mysel si, že je to slonica, ktorá mu vyšla naproti. Dlho nerozmýšľal a hodil sa do hlbokej vody. Žaba mu šikovne vyskočila na chrbát a z neho na breh. Obzrela sa ešte, ako sa nafúkaný slon topí, a odskákala.

RUDOLF ČECHURA FÍK V ŠKOLE

Toho dňa ležal maxipes Fík pod autom a robil sa, že ho opravuje.

- Už aj vylez! - hnevala sa Ajka. - Keby fa tak videl ocko!

- Ked ja by som sa chcel niečomu poriadnemu naučiť! - odvrával Fík. - Hoci aj opravoval auto. To sa robí tak, že sa podeň vlezie.

- Kto sa chce naučiť niečo poriadné, - vysvetlila mu Ajka, - musí najprv chodiť do školy. Možno fa vezmú.

A šla sa spýtať do školy, či by mohla priviesť aj Fíka.

- To je tvor brat? - hádal ujo školník.

- Nie prosím, to je pes. Ale rozprávať vie správne.

Panovi učiteľovi sa to veľmi nevideľo. - Bojím sa, že tu bude robiť psinu, - povedal. A ked si Fík doniesol do školy mišník, aby mal cez prestávku kam chodiť, učiteľ skoro zamadol.

Maxipes si sadol do lavice vedľa Ajky a dával dobrý pozor, aby sa vela naučil. Iba občas kukol do okna, lebo vonku stál vozík vrchovato naložený chlebom: jeho desiatka.

Na matematike sa učili písaf osmičku a pán učiteľ pripomínal: - Píšeme pekne pravou!

Všetci písali osmičky a každý napísal jednu, iba žiak Fík napísal dve osmičky. Učiteľ obchádzal lavice, zastal pri Fíkovi a prísne povedal: - Fík, Fík, ty si nedával pozor! Povedal som napísať jednu osmičku!

A Fík nato: - Vy ste, prosím, povedali, že máme písaf pravou, ale nepovedali ste, ktorou. Tak som radšej napísal každou pravou jednu osmičku: Jednu pravou prednou a jednu pravou zadnou. Môžem to tak nechať?

Na čítanie a písanie sa naučili F, Í a K a Fík sa radoval, že sa vie prečítať. Ked išli domov, Fík radostne poskakoval vedľa Ajky a na každého pokrikoval: - Haha, ja sa už viem podpísat! Viem sa podpísat!

A ako prechádzali okolo mišníkov a stĺpov, na každučký sa chytrou podpísal. Vedť to poznáte - pes!

(Z knihy: Rozprávky na celý rok, Mladé leta, Bratislava 1989)

VŠETKO SA CHYSTÁ NA ZIMU

Ožltlo lístie, padá nadol,
na drôty kŕdeľ vtákov sadol.
- Zostaňte u nás, lastovičky!
- Nejde to!
- Nemáme čiapky a bundičky.
- Škovránsky, škorce, zostanete?
- Bude tu teplo ako v lete?
- To nie, no klietky spravíme!
- Radšej sa na jar vrátíme.

- Čože to, škrečok, v skrýši máš?
- Pšenicu, jačmeň, proso, raž.
- Čo máš ty, ježko na zimu?
Máš vankúš, teplú perinu?
- Suchého lístia mám tu hfbu.
Je z neho teplo ako z krbu.
Jablčok, aha, tiež mám dosť,
teší sa na ne každý host!
- A čo ty, milá veverička?
Aj tebe mrazom tuhnú líčka?
- Šepnem ti niečo. Pod sem bližšie:
Aj ja si spravím teplé skrýše!

(Z knihy: Vilma Šimková, Ján Domasta:
Prvosienska, SNP Bratislava 1981)

VESELO SO ŽIVOTOM

- Jožko, prečo robíš taký rámus?!
- Skús rozbiť pár tanierov potichu!

***

Mladý otec tlačí kočík s dieťaťom, ktoré pláče, až v ušiach zalieha. Otec hojdá kočík a šepká:

- Upokoj sa, Jožko! Upokoj sa, Jožko!
- Okolo prechádza stareňka a vratí:
- Ale s ním máte trpezlivosť! A aký pekný bucko to je. Aj meno má pekné, Jožko.
- Malý sa volá Mišo! - odvetí otec. - Jozef som ja!

MÁRIA TOPOĽSKÁ LASTOVIČKA

Zo strnísk už fúka vietor,
z ulíc lístie vymetá.
Prečo, keď sa končí leto,
letíš od nás do sveta?

Vieš, aká je zima biela?
Vieš, že je sneh biely prach?
Však si ešte nevidela
sedieť deti na saniach?

ČO JE TO?

Naberá si, naberá,
a nikdy sa nenaje.
(acížyL)

Stojí domček maľovaný,
vnútri zlatom vykladaný.
Prilož ucho zo strany,
počujes hrať organy.
(IÚ)

Štyria bratia
naveky sa doháňajú,
a nikdy sa nedohonia.
(ezov an áselok)

Jednou dierou dnu sa vtiahneš
a dvoma sa von vtiahneš,
a keď si už von,
vtedy si už v ňom.
(ecivahoN)

Na veži sedím, nie som vták,
vo vrecku ležím, tiki-tak.
(ynidoH)

MAL'UJTE S NAMI

Aj tentoraz bude vašou úlohou
predstavený obrázok pekne
vymaľovať. Najkrajšie mal'by
odmeníme slovenskými knihami.
Z posledných prací knihy
vyžrebovali: Robert Gjondla
z Jablonky a Karolína
Lojeková z Novej Belej.

ZO SVETA ŠPORTU '2001

V posledných mesiacoch sa v športe udialo veľa zaujímavého. Vráťme sa nakrátko aspoň k niektorým udalostiam a ich hlavným hrdinom.

Skončila sa tohoročná atletická sezóna, ktorej vyvrcholením boli nepochybne majstrovstvá sveta v kanadskom Edmontone. Nehovoriac o pekných víťazstvách na tomto šampionáte poľského chodca Roberta Korzeniowskeho a kladivára Szymona Ziolkowského (písali sme o tom v Živote č. 9), boli sme aj v tomto roku svedkami nástupu mladej atletickej generácie vo viacerých disciplínach, no a viacerých svetových rekordov, z ktorých azda najhodnotnejší vytvoril český desaťbojár Roman Sebrle, ktorý výsledkom 9026 bodov prekonal - ako prvý človek na svete - „začarovanú“ hranicu 9000 bodov.

Azda najväčšiu pozornosť športových fanúšikov pútali kvalifikačné zápasy o postup na futbalové majstrovstvá sveta. Ako mnohí iste vedia, poľské národné mužstvo si spočiatku znamenite počínať a už skôr si zaistilo postup, ale debakel v predposlednom zápase s Bieloruskom (1:4) pritlmil naštastie všeobecny húráoptimizmus Poliakov. Horšie v kvalifikáciách dopadli slovenskí futbalisti, ktorí po porážke s Tureckom 0:1 v Bratislave stratili šance na obsadenie druhého miesta v tabuľke a tým aj poslednú nádej na postup.

Kvalifikácie boli veľmi zaujímavé a priniesli množstvo neočakávaných výsledkov. Svedčí o tom aj skutočnosť, že až 11 národných tímov muselo o postup na šampionát bojať až do posledného kola. K najväčším prekvapeniam posledných týždňov (popri vysokej prehre Poľska s Bieloruskom) patrí iste debakel Nemecka s

Anglickom na domácej pôde (1:5), víťazstvo Islandu nad Českom 3:1, Slovinska nad Ruskom 2:1 a Gruzínska nad Maďarskom 3:1. Neočakávané slabo si počínať Holandsko, ktoré definitívne odpadlo, a najmä v juhoamerickej skupine družstvo trojnásobného majstra sveta - Brazílie, ktorá utrpela niekoľko prehier so slabšími súpermi a o postup bude musieť tvrdzo bojať až do posledného kola.

Na to, že lyžiarsky skokan Adam Małysz,

ktorý počas zimnej sezóny vyhral preteky za pretekmi, v tom najmä Turnaj štyroch mostíkov a neskôr aj Švetový pohár, sa už pomaly začínať zabúdať. No tento znamenitý skokan nedovolil celkom zabudnúť a upozornil na seba aj v lete. Štartoval totiž v letnom turnaji Grand Prix v skokoch na igelite, a aj keď vyhral len jedny preteky, v ostatných sa umiestňoval na čelných miestach a stal sa celkovým víťazom tohto lyžiarskeho podujatia.

Donedávna sme sa nadchýnali perfektnou hrou švajčiarskej tenistky slovenského pôvodu Martiny Hingisovej, ktorá bola viac rokov na čele svetovej tenisovej elity. Zdá sa však, že sa jej kariéra chýli ku koncu. V tomto roku nevyhrala ani jeden významnejší turnaj. Síce v poslednom tohoročnom grand slamovom turnaji US Open sa dostala do semifinále, ale v ňom ľahko podľahla Američanke Serena Williamsovej (6:3, 6:2), ktorá však vo finále musela dať prednosť svojej sestre Venus, víťazke turnaja.

Poľské národné futbalové mužstvo

Najväčšie emócie v automobilovom športe vzbudzuje nepochybne Formula 1, v ktorej sa nezriedka až na posledných pretekoch rozhoduje o konečnom víťazovi. V tomto roku bolo však súperenie dosť jednostranné. Väčšinu súťaží na automobile Ferrari vyhral nemecký jazdec Michael Schumacher, ktorý si už na štyri kolá pred zavŕšením celého cyklu pretekov Formuly 1 zaistil po štvrtý raz titul majstra sveta. M. Schumacher zároveň prekonal rekord francúzskeho jazdca Alaina Prosta, ktorý vo Formule 1 vyhral 51 pretekov a bol taktiež štvornásobným majstrom sveta. Nemecký vodič však chce byť v tomto športe absolútne najlepší a tak jeho najbližším cieľom je prekonať rekord legendárneho Argentíncu Juana-Miguela Fangia, ktorý bol pätnásobným majstrom sveta. Kedže má iba 32 rokov a mieni ešte istý čas štartovať, má na to veľké šance.

J. Š.

Hviezdy svetovej estrády

ERIC CLAPTON

- Je to moja posledná cesta, definitívne končím s koncertnými turné, ktoré sú už pre mňa príliš únavné. Nechcem už tráviť celých 12 mesiacov na cestách - takto slávny Eric Clapton hovoril o svojom turné propagujúcim jeho posledný album *Reptile*, vydaný v minulom roku. Sú však skeptici, ktorí mu neveria. Ani nečudo, ved' ak niekoľko takmer 40 rokov vystupuje na scéne, nemôže z nej len tak odísť.

Nedá sa popriť, že Eric Clapton je skutočne legendárny estrádny umelec. Na jeho pesničkách vyráslo niekoľko pokolení. Mal to šťastie, že od samého začiatku hral so znamenitými hudobníkmi a bol spolužakladateľom skupín, ktoré prešli do dejín. Pripomeňme, že hral o.i. v skupinách The Yardbirds, John Mayell's Bluesbreakers, Blind Faith, Cream, Derek and the Dominos, spolupracoval s tak slávnymi formáciami ako The Beatles, The Rolling Stones a Plastic Ono Band. Každý milovník rockovej hudby iste pozná jeho dodnes populárne hity, ako napr. *Layla*, *After Midnight*, *White Room* alebo prekrásne balady *Wonderfull Tonight* prípadne *Tears In Heaven*.

Bol laureátom mnohých prestížnych cien, medzi ďalšími niekoľkokrát Grammy (o.i. za skvelý album *Unplugged*).

V jednom z rozhovorov povedal, že ako malý chlapec sníval o tom, aby mohol zrevolucionizovať hudbu, prebudíť ľudí a šokovať ich, čo sa mu iste podarilo. Patrí nepochybne k najuznávanejším bluesovým gitaristom. Jeho tvorba inšpirovala mnohých mladých hudobníkov. Šokoval nielen hudbou, ale, žiaľ, aj viacerými extravaganciami a excesmi. V tomto roku sa ako 56-ročný stal po tretíkrát otcom. Napriek všetkému na stenách v Londýne či New Yorku možno stále vidieť nespočetné nápisť: Eric, zbožňujeme t'a!

(jš)

DÁMSKY SVETER

Veľkosť: 46-50. **Materiál a spotreba:** 550 g čiernej a 150 g béžovej stredne silnej ovčej vlny, 10 gombíkov, ihlice č. 3 a 4.

Vzory: I. patentový: 1 hl., 1 obr.; II. hladký džersez: líce hl., rub obr.; III. grafický: podľa nákresu. **Vzorník:** 10 × 10 cm = 17 očiek a 20 riadkov.

Postup práce. Zadný diel: Na ihlice č. 3 nahodíme 80 očiek a pletieme patentovým vzorom do výšky 8 cm. V poslednom riadku rovnomerne rozpletieme 23 očiek a ďalej pletieme hladkým džersejom na ihličiach č. 4. Upletieme 44 riadkov a v 45. riadku začneme vpletať vzor podľa nákresu. Upletieme 50 riadkov vzoru, tu už máme vzor po celej šírke dielu a začneme pridávať podľa nákresu, teda v každom riadku 1 očko na oboch stranách. Tak pletieme 40 riadkov. Vo výške 10 riadkov pred zakončením očiek na ramene začneme tvarovať priečrčník. Uzavrieme stredných 18 očiek a po stranach 1 × 5, 1 × 3, 1 × 2, a 1 × 1 očko. Ostatné očká naraz uzavrieme.

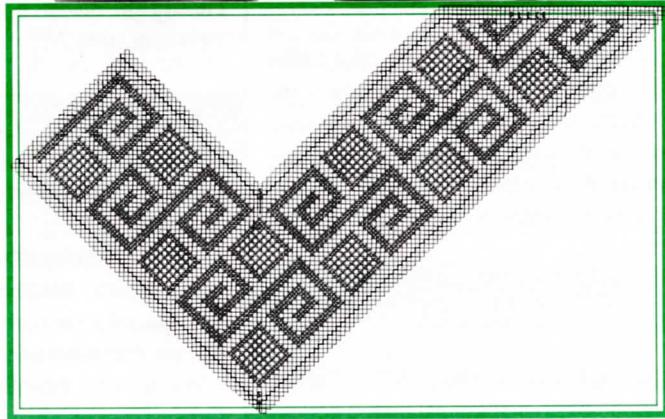
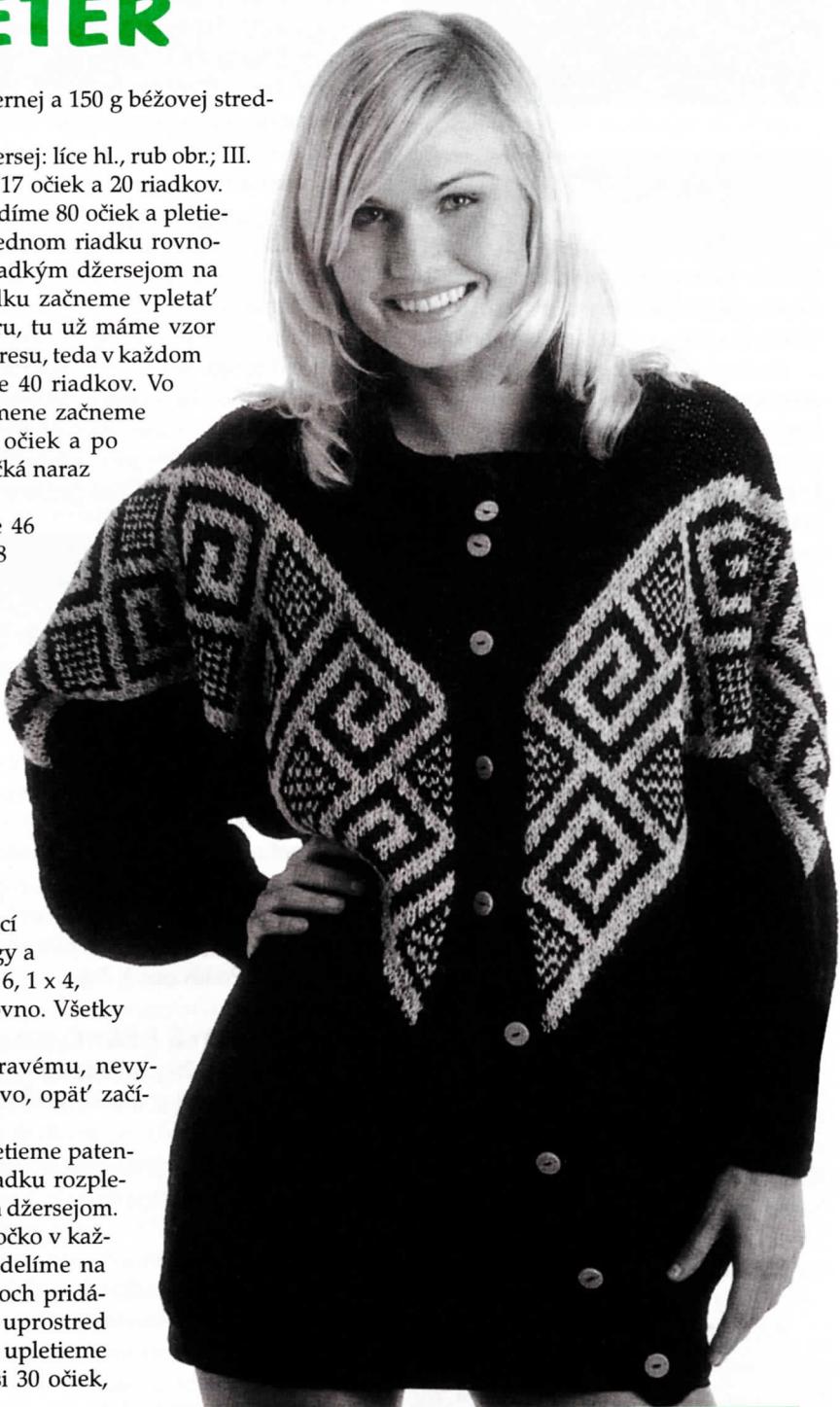
Pravý predný diel: Na ihlice č. 3 nahodíme 46 očiek a pletieme patentovým vzorom do výšky 8 cm. V poslednom riadku rozpletieme 15 očiek a pokračujeme na ihličiach č. 4. Prvých 51 očiek pletieme hladkým džersejom a posledných 10 očiek ďalej pletieme patentovým vzorom, ktorý vytvorí légu. V lége vpletame dierky na zapínanie. Prvá bude uprostred spodného patentu a ďalšie vždy po 19. riadku. Zo vzoru vypletame polovicu, začneme od najspodnejšieho očka v 45. riadku úpletu, ďalej pletieme 50 riadkov tak, aby vzor bol na všetkých očkách a na boku začneme pridávať 1 očko v každom riadku ako na zadnom diele. Priečrčník začneme tvarovať o 8 riadkov skôr ako na zadnom diele. Na zatvárací špendlík pretiahneme 10 patentových očiek z légy a priečrčník vytvarujeme postupným odňatím 1 × 6, 1 × 4, 1 × 3, 1 × 2 a 3 × 1 očko a doplatieme 4 riadky rovno. Všetky očká na ramene naraz uzavrieme.

Ľavý predný diel pletieme zrkadlovo k pravému, nevypletáme dierky na lége. Vzor pletieme zrkadlovo, opäť začíname od najspodnejšieho očka.

Rukáv: Na ihlice č. 3 nahodíme 38 očiek a pletieme patentovým vzorom do výšky 6 cm. V poslednom riadku rozpletieme 16 očiek a pletieme na ihličiach č. 4 hladkým džersejom. Na rozšírenie rukávov pridávame na stranach 1 očko v každom 4. riadku. Vo výške 48 riadkov rukáv rozdelíme na dve polovice a pletieme každú zvlášť. Na okrajoch pridávame stále rovnomerne v každom 4. riadku a uprostred überáme 1 očko v každom druhom riadku. Tak upletieme 46 riadkov. Na ihličiach by nám malo zostať asi 30 očiek, ktoré naraz hladko ukončíme.

Dokončenie: Zošijeme ramená predných dielov so zadným dielom. Z pravého predného dielu preložíme na ihlice č. 3 10 očiek zo zatváracieho špendlíka. Okolo priečrčníka nahodíme 82 očiek a ďalších 10 očiek preložíme z ľavého predného dielu. Patentové okraje a očká medzi nimi pletieme obráteným džersejom, aby po ohnutí roláka smerom von boli na lícejnej strane hladké očká. Tak pletieme do výšky 15 cm, ďalšie 3 cm pletieme patentovým vzorom a ukončíme. Zošijeme postranné švy svetra. Rukávy prišijeme tak, že rovné ukončené časti rukávov prišijeme k dĺžke svetra a vytvorené večko (V) zošijeme s véckom vytvoreným vzormi na prednom a zadnom diele. Nakoniec prišijeme gombíky takej istej farby ako vzor.

(Text, foto a kresba: Dorka 1/98)

ČO NA OBED?

BRAVČOVÉ REBIERKO ŠPECIÁL. 600 g bravčového karé, 80 g šunky, 40 g tvrdého syra, olej, soľ, mleté čierne korenie, mletá sladká paprika.

Rebierka naporciujeme, vyklepeme, posolíme, okoreníme a posypeme paprikou. Položíme na ne plátky šunky, zložíme na polovicu a spojíme špáradlom. Pečieme na oleji po oboch stranách. Pred podávaním nastrúhame na rebierka tvrdý syr. Podávame so zemiakovou ryžou, poliatou roztopeným maslom.

Zemiaková ryža: Zemiaky uvaríme v šupke, obielime a prelisujeme cez lis na zeleninu. Tako prelisované zemiaky utvoria na tanieri zemiakovú ryžu, ktorú polejeme maslom.

PREKLADANÉ ZEMIAKY. 1 kg zemiakov, 100 g masti, 100 g tvrdého syra, 4 vajcia, 2,5 dl kyslej smotany, 1 cibuľa, mleté čierne korenie, soľ.

Zemiaky uvaríme v šupke, obielime a pokrájame na kolieska. Cibuľu nadrobno posekáme a oprážime na masti. Do vymasteného pekáča dáme vrstvu zemiakov, tri natvrdo uvarené vajcia pokrájané na kolieska a strúhaný syr. Posolíme, okoreníme, pokropíme mastou a opráženou cibuľou a znova dáme vrstvu zemiakov. Zalejeme smotanou, v ktorej sme rozhabarkovali vajce a dáme zapieť do vyhriatej rúry. Podávame s hlávkovým alebo uhorkovým šalátom.

BARANINA NA IHLE. 600 g baranieho stehna, 100 g cibule, 100 g feferónok, mletá sladká paprika, horčica, soľ, kečup, 2 lyžice oleja.

Mäso pokrájame na rovnako veľké kúsky, potrieme olejom, horčicou a napichujeme na ihly striedavo s kúskami cibule a feferónok. Poprášime paprikou a opekáme na grile. Mäkké mäso môžeme pokvapkať kečupom. Podávame s chlebom.

ŠALÁTY

ŠALÁT S MAKARÓNMI. 125 g makarónov, 200 g mäkkej salámy, 2 čerstvé

alebo kompotované jablká, 3 kyslé uhorky, 2 varené mrkvky, 100 g sterilizovaného zeleného hrášku, 1,5 l vody, 20 g soli, 2 lyžice octu, mleté čierne korenie, 200 g okorenenej majonézy, 2 lyžice jogurtu.

Makaróny vsypeme do vriacej osolenej vody a varíme nie príliš do mäkká. Uvarené scedíme, prepláchneme studenou vodou a necháme dobre odkvapkať. Potom ich pokrájame na kúsky dlhé asi 1 cm, dáme do šalátovej misy a pridáme ostatné prísady pokrájané na kocôčky. Šalátovú zmes pokropíme octom, posolíme, okoreníme a dobre premiešame. Nakoniec ľahko vmiešame okorenénu majonézu, do ktorej sme zamiešali jogurt. Podávame so slaným pečivom.

MÚČNIKY

BRYNDZOVÉ KOLÁČIKY. 120 g masla, 120 g bryndze, 120 g hladkej múky, 1 vajce, 1 lyžička mlieka, rasca, soľ.

Do múky rozdrobíme maslo, pridáme bryndzu a všetko rýchlo v chlade zamiesime na krehké cesto. Cesto na tenko vyvalkáme, pohárikom vykrajujeme kolieska, ktoré natierame vajcom rozšľahaným s mliekom, posypeme rascou a v dobre vyhriatej rúre ich prudkejšie upečieme. Vyskočia a sú výborné, najlepšie sú červené. Podávame k čaju.

BRYNDZOVÉ KEKSY. 200 g polohrubej múky, 120 g bryndze, 50 g mäkkého tvarohu, 150 g masla, 1 žltok, rasca, soľ.

Na dosku preosejeme múku, pridáme prelisovanú bryndzu a tvaroh a rozsekané maslo. Mierne posolíme a rýchlo vymiesime cesto, ktoré necháme odpočínať. Potom vyvalkáme tenký plát, natrieme ho žltkom rozmiešaným so studenou vodou, posypeme rascou a malou ostrôžkou krájame trojuholníčky. Upečieme ich na suchom plechu v dobre vyhriatej rúre. Výborne chutia k čaju.

MLADÝM GAZDINÁM

- Z dobre vyzretého ovocia sa rôsol nepripriaví.
- Pečeň je chutnejšia, keď ju pred úpravou necháme namočenú v mlieku.
- Strukoviny nesolíme na začiatku varenia, ale iba na konci. Rýchlejšie sa uvaria.
- Volské oká nesolíme, aby nedostali flaky. (jš)

WZDĘCIA U OWIEC

Wzdęcia wywoływanie są wytwarzaniem się nadmiernej ilości gazów w zwierzu. Mogą one wystąpić jednocześnie u większej ilości owiec. Przyczyną wzdęcia może być skarmianie zbyt dużej ilości młodej koniczyny, lucerny lub innej paszy zielonej, zwłaszcza jeżeli jest ona zmoczona rosą albo deszczem, bądź przywiedzione. Kolejną przyczyną może być także skarmianie przegniętej lub zmarzniętej paszy oraz zatrucie różnymi roślinami. Napojenie zwierząt zaraz po nakarmieniu przyśpiesza wzdęcie. Przy szybkim wytworzeniu się gazów owce padają po kilku godzinach. Przy nieznacznym wzdęciu po 12 - 14 godzinach następuje samowyleczenie.

Po zachorowaniu zwierzęta nie chcą jeść i przestają przeżuwać, następuje wypełnienie dołów głodowych, przede wszystkim z lewej strony. Skóra w tym miejscu jest silnie napięta. Zwierzęta są bardzo niespokojne i oddychają z trudnością. Do ratowania zwierzęcia trzeba przystąpić natychmiast, gdyż może ono paść wskutek pęknięcia żwacza lub uduszenia. W tym celu wzdętą owcę ustawniamy przodem wyżej, lewy bok masujemy polewając zimną wodą. Do wewnętrz podajemy co 15 minut łyżkę z amoniakiem (na 1 szklankę wody daje się łyżeczkę od herbaty amoniaku). Jeśli nie ma amoniaku, można podawać wodę mydlaną. Dobrze jest włożyć w poprzek pyska powrósto ze słomy, co ułatwia odbijanie się gazów.

Jeżeli zabiegi te nie pomagają, wówczas trzeba przebić żwacz trójgranicem (trokarzem), przez co usunie się gazy ze zwierza. Do zabiegu tego zwierzę ustawię się prawym bokiem uważając, aby ograniczyć mu ruchy i uniemożliwić kładzenie się. Właściwym miejscem przebicia jest środek lewego dolu głodowego. Trokar przed zabiegiem musi być odkażony spisztusem, a skóra w miejscu przebicia wystrzyżona i również odkażona. Trokar przykładamy do skóry w środku dolu głodowego z lewej strony, w miejscu najbardziej uwypuklonym, kierujemy go skosnie do przodu i w dół. Silnym pchnięciem przebijamy skórę (trokar należy wbić jak najgłębiej), następnie wyciągamy sztylet a rurkę zostawiamy w ranie.

PRAWNIK

SKARGA DO TRYBUNAŁU EUROPEJSKIEGO

Przez tę rurkę właśnie wychodzą gazy nagromadzone w żwaczu. Jeżeli gazy wydostają się zbyt szybko, to zwierzę może stracić przy tym przytomność. Szybkość uchodzenia gazów regulujemy więc częściowo zatykając palcem otwór rurki. Po wypuszczeniu garów rurkę trokaru zatkamy korkiem i pozostawiamy w skórze na kilka godzin (zwierzę przez ten czas musi być uwiązane). Wyciągamy ją wtedy, gdy niebezpieczeństwo powtórnego wzdęcia minie. Po wyjęciu rurki ranę należy zajodynować i robić to codziennie aż do zagojenia. Rana powinna się zagoić w ciągu jilku dni, jeżeli nie zostanie zabrudzona i jeśli przebiecie wykonane było według podanego opisu. Zabieg przeprowadzony źle może doprowadzić do śmierci zwierzęcia. Zwierzę po zabiegu należy przegłodzić przez 24 godziny a w następnych dniach karmić małymi dawkami lekko strawnej paszy (rozgotowane siemie lniane, pojło z otrąb).

W zapobieganiu wzdęciom należy uwzględnić nie wypędzanie wygłodzonych owiec na koniczynę, lucernę lub trawę, zwłaszcza po deszczu lub po rozie. Nie wolno też karmić zwierząt paszą zepsutą lub zmarzniętą. Dokładnie należy przestrzegać pory pojenia owiec, a przede wszystkim nie poić bezpośrednio po nakarmieniu.

ZAPALENIE JELIT U ŚWIŃ

Karmienie świń paszami spleśniałymi lub nadgnitymi wywołuje zawsze zapalenie jelit. Nagłe przejście z paszy suchej na zielonkę lub na odpadki kuchenne również powoduje schorzenie jelit. Jednym z głównych objawów choroby jest biegunka. Kał jest wtedy rzadki, wodnisty, koloru szaro-gliniastego lub brązowego, nie raz z domieszką śluzu lub krwi. W takim przypadku trzeba zaprzestać podawania takiej karmy, która wywołała chorobę. Przez 48 godzin należy stosować ścisłą dietę i nie dawać świynom nic do jedzenia. Jako lekarstwo podaje się węgiel leczniczy w ilości 10-20 gramów (jedną łyżeczkę od herbaty) na sztukę. Aby zapobiec chorobie, należy przestrzegać następujących zasad higieny żywienia: 1/ Unikać zadawania zepsutej karmy; 2/ Nie podawać nadkwaśniałego mleka; 3/ Po każdym nakarmieniu świń usuwać z koryta resztki karmy; 4/ Często myć koryta; 5/ Nie przygotowywać karmy na zapas. (js)

JAK KORZYSTNIE ZWOLNIĆ SIĘ Z PRACY

Składając wymówienie z pracy (np. kiedy mamy szansę otrzymać lepszą pracę), powinniśmy przestrzegać obowiązujących przepisów prawa pracy. Nie każdą umowę możemy rozwiązać za wypowiedzeniem, a w dodatku przy poszczególnych umowach wymagane są różne okresy wypowiedzenia. Natomiast każdą umowę można rozwiązać na mocy porozumienia stron, czyli wówczas, gdy i pracownik i pracodawca wyrażą na to zgodę.

Zarówno my jak i nasz szef możemy rozwiązać za wypowiedzeniem umowę o pracę zawartą na okres próbny i na czas nieokreślony. Natomiast umowę zawartą na czas określony można wypowiedzieć tylko wówczas, gdy są jednocześnie spełnione dwa warunki: została zawarta na dłużej niż 6 miesięcy, a w dodatku przy zawieraniu jej strony przewidziały możliwość wcześniejszego jej rozwiązania za dwutygodniowym wypowiedzeniem. Oba te wymogi powinny zostać spełnione łącznie. Jeżeli więc zostaliśmy zatrudnieni na krócej niż 6 miesięcy, to umowy tej nie możemy rozwiązać wcześniej za wypowiedzeniem, nawet wówczas, gdyby taka możliwość została w niej przewidziana. Podobnie jak nie możemy wypowiedzieć umowy o pracę zawartej na dłużej niż 6 miesięcy, o ile nie przewiduje ona możliwości wcześniejszego rozwiązania.

Jeśli chcemy rozwiązać umowę zawartą na czas nieokreślony, to długość okresu wypowiedzenia zależy od naszego zakładowego stażu pracy. A zatem jeśli pracowaliśmy w firmie krócej niż 6 miesięcy, wtedy okres wypowiedzenia wynosi 2 tygodnie, a jeśli pracowaliśmy co najmniej 6 miesięcy, lecz mniej niż 3 lata, to okres wypowiedzenia wynosi miesiąc. Natomiast do trzymiesięcznego okresu wypowiedzenia będziemy mieli prawo wówczas, gdy byliśmy zatrudnieni w tej firmie co najmniej 3 lata.

I jeszcze uwaga. W okresie wypowiedzenia świadczymy pracę tak jak pozostały pracownicy, którzy nie zostają się z firmą. Mamy zatem takie same jak i oni prawa i obowiązki. W okresie wypowiedzenia przysługuje nam zwolnienie na poszukiwanie pracy, mimo że to my sami złożyliśmy wypowiedzenie.

SZKALOWANIE

Jeśli ktoś nas szkaluje, obmawia, to mamy prawo oczyścić się z pomówień na drodze sądowej. W sądzie karnym możemy się domagać ukarania osoby, która rozpuszcza na nasz temat nieprawdziwe informacje albo podaje do publicznej wiadomości informacje, które mogą nas poniżyć. Sąd może wymierzyć grzywnę, karę pozbawienia wolności do roku lub ograniczenia wolności. Możemy domagać się też nawiązki, czyli zasadzenia na naszą rzecz pewnej kwoty od osoby, która nas obrażała. Równolegle mamy prawo założyć sprawę w sądzie cywilnym. Wyступujemy wówczas o ochronę dóbr osobistych i domagamy się odszkodowania.

HVIEZDY O NÁS

VÁHY (24.9.-23.10.)

 Pred tebou sa otvárajú nové perspektívy. Pamäť však, že nemôžeš mať všetko naraz. Môžeš očakávať podporu vplyvných ľudí, ale začni od menších vecí, kde máš úspech istý. Kto si blízky ťa sklame tým, že berie ceny na ľahkú váhu.

ŠKORPIÓN (24.10.-22.11.)

 V rozhovoroch s partnerom sa snaž mierniť, aby si situáciu nevyhrotil. V práci budeš musieť objasniť rad pochybností, ale všetko zvládneš, nadviažeš nové styky a svoje postavenie si upevníš. Vcelku máš šance dosiahnuť vynikajúce výsledky.

STRELEC (23.11.-21.12.)

 Keď chceš uskutočniť svoje plány, nesmieš stáť stranou. Musíš v sebe vykresať viac energie, aj keby si mal ľažkosti so zdravím. Vždy sa musíš držať práva. Pri riadení auta do držiť všetky predpisy, lebo ináč to s tebou zle dopadne.

KOZOROŽEC (22.12.-20.1.)

 Musíš sa ovládať, ak sa nechceš dostať do sporu so šéfom a svojím okolím. Nepremární šance nepremyslenými slovami a činmi. Môžeš očakávať väčšiu sumu peňazí - pouvažuj, ako ich múdro vydať, napr. opraviť alebo kúpiť niečo pre domácnosť.

VODNÁR (21.1.-18.2.)

 Hrozia ti hádky a spory doma i v práci, navyše pre malicherné príčiny. Nievieš sa skrátka ovládať, a iní tiež nedržia nervy na uzde. Sústred sa na najdôležitejšie otázky a nerozptyľuj sa zbytočnými hádkami a nedorozumeniami.

RUBY (19.2.-20.3.)

 Situácia je priaznivá a môžeš veľa získať. Mnoho závisí od tvojej energie a chuti do práce, tak v zamestnaní, ako aj v osobnom živote. Vyhýbaj sa špekulačiam a hazardu, čo by ťi prinieslo len starosti. Keď potrebuješ dobrú radu, obráť sa na overených priateľov.

BARAN (21.3.-20.4.)

Vyhýbaj sa na pracovisku zbytočným diskusiám, ktoré len znervózňujú ľudí a komplikujú situáciu, aj keď dokonca máš pravdu. Ak sa ti padne dobre a ty budeš mať príležitosť uskutočniť svoje plány.

BÝK (21.4.-20.5.)

Naskytá sa ti možnosť výhodnej zmeny práce. Konaj rozvážne a neprenáhli sa, aj keby sa ti zdalo, že je to jedinečná príležitosť. V práci sa vyhýbaj intrigám a nepočúvaj klebety. V manželstve buď inom stálom zväzku zachovaj pokoj, aby si sa vyhol nepríjemnostiam.

BLÍŽENCI (21.5.-21.6.)

Vďaka svojej aktivite, chuti do práce a priebojnosti dosiaheš pekný úspech. V tomto mesiaci stráviš aj príjemné chvíle v rodinnom kraji, bud's inou blízkou osobou. Neočakávané správy ťa môžu prekvapiť, ale nebudú mať nepríjemné následky.

RAK (22.6.-22.7.)

V práci máš stabilnú situáciu, čo však neznamená, že nemôžeš dôjsť ku konfliktom. Zachovaj rozvalu, ak sa nechceš do niečoho zapliesť. Aj vo finančných otázkach je potrebná rozvaha. Nepremyslený výdavok ti môže spôsobiť finančné problémy.

LEV (23.7.-23.8.)

Si plný energie a podnikavosti, musíš sa však krotiť. Keď budeš konať pokojne, všetko sa vyvinie podľa tvojich prianí, tak v práci, ako aj vo finančných záležitostach. Pamäť, že život sa neskladá len z práce a peňazí. Venuj viac pozornosti najmä svojim blízkym.

PANNI (24.8.-23.9.)

Mesiac ti prinesie veľa dobrého, aj keď všetko nepôjde hladko. Niekoľko totiž sami nevieme, čo je pre nás najlepšie. Tentoraz budeš musieť vyriešiť aj trochu finančných problémov. Koncom mesiaca ti v tom sice pomôže neočakávaný príjem, ale aj tak budeš musieť šetríť. (jš)

NÁŠ TEST

Spoznáte falošných priateľov?

1. Predstavte si dva obrázky: gitaristu hrajúceho v parku a otvorenú bránu. Čo sa viac hodí ako symbol otvorenosti?

- a/ Gitarista - 1; b/ Otvorená brána - 3; c/ Ani jeden - 5.

2. Čo si myslíte o „koncerte“ v prírode?

- a/ Je to nuda - 5; b/ Záleží na tom, o akú hudbu ide - 3; c/ Pôsobí romanticky - 0.

3. Čo si myslíte o ctižiadostivých ľuďoch?

- a/ Sú veľmi zatrpknutí - 0; b/ Vedia, čo chcú - 3; c/ Sú silní a spôsobliví - 5.

4. Váš známy si chce od vás požičať tisíc zlottedých...

- a/ Poviem mu, aby išiel do banky - 4; b/ Ak môžem, požičiam mu - 0; c/ Pomôžem mu - 2.

5. Kontrola je lepšia ako dôvera. Stočoňujete sa s týmto názorom?

- a/ Nie - 1; b/ Áno - 5; c/ Trochu opatrnosti ešte nikomu neuškodilo - 3.

6. Ludia, ktorí si vždy nájdú výhovorku...

- a/ ...si nedokážu priznať chybu - 3; b/ ...sú prispôsobiví a vynaliezaví - 0; c/ ...nie sú dôveryhodní - 5.

7. Rozprávate sa s ľuďom, ktorí sa vám nepozerá do očí. Čo si o ňom myslíte?

- a/ Je to znak neistoty - 2; b/ Nechce, aby sme ho prekukli - 4; c/ Nechce byť dotieravý - 0.

8. Potykáte sa rýchlo s novými známymi?

- a/ Nie, radšej im vykáam - 5; b/ Áno - 0; c/ V súkromí áno, v práci nie - 3.

HODNOTENIE

Do 13 bodov: Veríte na to dobré, čo je v ľuďoch. Vaša otvorenosť vám už priniesla veľa sympatií. Každý, s kym sa zoznámit, okamžite cíti, že vám môže dôverovať. Napriek tomu má vaša povaha jeden háčik: Ste prievlmi dôverčíví. Naša rada: Snažte sa ľudí lepšie spozať, kym ich začnete považovať za priateľov. Vyhnete sa mnohým sklamaniám.

14 až 26 bodov: Viete, že čítate myšlienky druhých nikto celkom nedokáže. Preto udržiavate od ľudí určitý odstup, aby ste sa vyhli nepríjemným prekvapeniam. Ani svojim najbližším znáym spĺňate nedôverujete a usilujete sa odhaliť ich pravú tvár. Naša rada: Aj vy sa môžete niekedy myliť. Nemusíte si však preto robíť výčitky. Urobili ste totiž všetko pre to, aby ste rozpoznali falošných priateľov.

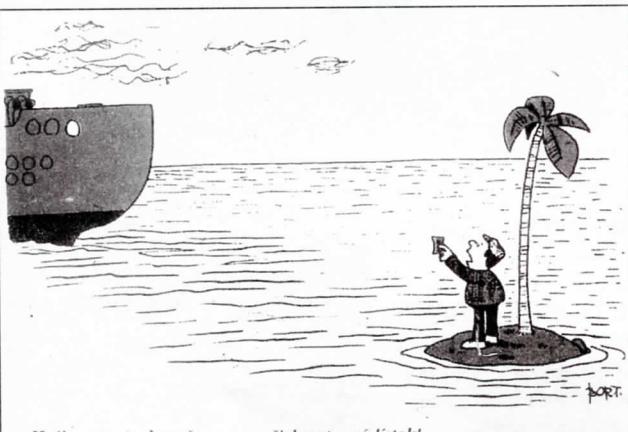
27 až 38 bodov: Nenecháte sa ľahko oklamat záliečavým úsmievom. s Vašim pozorovacím talentom takmer vždy prekuknete protivníka. Keď nemáte dobrý pocit, udržiavate si odstup. Naša rada: Často pôsobíte neprístupne. Budte k ľuďom priateľskejší aj vtedy, keď máte o nich pochybnosti. (jš)

MÉNO VEŠTÍ

SILVIA - dosť časté, mäkké a milé meno. Je to najčastejšie hnedovláska alebo brunetka, vysoká alebo priezemne vysoká, silná, s dobre vyvinutým poprsím. Má okrúhlú tvár, nevelký nos a červené, náruživé pery. Byva veľmi zhvorčívá, zábavná, nezbedná, veselá, úprimná, ale aj tvrdohlavá až tvrdá. Od najmladších rokov zbožňuje chlapcov a vyhľadáva ich spoločnosť. Rada sa zabáva a často je zamilovaná. V detských rokoch býva veľmi samopasná, rada sa šplhá po stromoch a strechách a dokonca sa bijáva s chlapcami a dievčatami. Nie div, že trhá pančuchy, šaty či svetre, aj keď chce byť elegantná. Píše si denník, aj keď nepravidelne a chaoticky. Medzi kamarátmi je veľmi obľúbená, ale kamarátky ju nemajú príliš v láske. Dospelí ju volajú malou diablicou. Sexuálne dospieva veľmi rýchle, ale jej rozumový a spoločenský vývoj je oneskorený. Je

priemerne nadaná, ale ctižiadostivá, čo rozhoduje o jej úspechoch v učení. Má rada exaktnej vedy. Býva nepriadna a čistotu udržuje len z donútenia.

Je to typ temperamentnej klebetnice. Pochádza obyčajne z robotníckej rodiny alebo z rodiny pracujúcej inteligencie. Býva jedináčkom alebo jedinou dcérou vo viacčlennej rodine. Má rada svoje zamestnanie, ktoré vykonáva dobre. Jej spolupracovníci ju však nemajú radi. V osobnom živote nie je príliš šťastná, aj keď sa vydá za tichého, rovnávneho a pokojného človeka. Neradá sa zaobráva všednými záležitostami. Rada hráva prvé husle, nielen doma, ale aj v zamestnaní. Ako vedúca je tvrdá k podriadeným, ako podriadená je usmievavá, zdvorilá a úlisná. Dožíva sa vysokého veku, buď s manželom alebo ako vdova. Nemáva deti, a keď áno, tak obyčajne len jednu dcéru. Manžel je spravidla pod papučou. Máva dobrú rodinu, ktorá sa jej snaží pomáhať. (jš)

- Hej, zastavte, konečne som našiel cestovný lístok!

- Ako ste tohto roku spokojný s včelami?

- Veľmi! Medu sice veľa nedali, ale zato päťkrát dopichali svokru!

* * *

- Vieš, aký je rozdiel medzi vozom a cigaretou?

- ???

- Voz tahajú dva voly a cigaretu jeden.

* * *

- Jano, kôň mi ochorel. Čo si dával svoju, keď bol chorý?

- Terpentín.

Na druhý deň.

- Ty si mi ale poradil! Od terpentínu mi kôň zdochol!

- Veď aj mne.

* * *

Jožko je na návštive u starých rodičov na dedine. V maštali vidí prežúvať kravu. Obráti sa k otcovi:

- Ty mi nechceš kúpiť žuvačku a starý

otec ju kupuje aj kram!

* * *

- Pán advokát, začali mi dochádzať výhražné listy. Nie je na to zákon?

- Pravdaže je. Treba však zistiť pôvodcu. Podozrivate niekoho?

- Že podozrivam? Ja ho poznám. Je to daňový úrad.

* * *

Tak ako bolo na schôdzki?

- Obstojne. Ale potom tak hlučne tlie skali, že ma zobudili.

* * *

Zuzka je prvý raz na dedine a vidí pred kravínom vidly. Začudovane osloví mamu:

- Pozri, už aj kravy jedia príborom.

* * *

Skupina rolníkov sa prišla stažovať na správu železníc na rýchlosť vlakov v ich oblasti.

- Prečo vám to prekáža? - pýta sa úradník.

- Lebo cestujúci sa počas jazdy vykláňajú z okien a doja naše kravy!

* * *

- Nepoznáš liek proti tučnote?

- Poznám, repu.

- A ako sa to užíva?

- To sa neužíva, to sa okopáva.

SNÁR

Veríte snom? Nie? Ani my neveríme, ale predsa každý z nás sa niekedy pozrie do snára, aj keď to pokladá za predsuďok našich babičiek. Je to predsa zábava. A čo, keď sa vám dobrý sen splní? Tak teda, keď sa vám snívalo:

Včelín - veľmi vysoký zisk.

Včely vidieť pri práci - pekné vyhliadky do budúcnosti; rojí sa vidieť - dobrý rok pre rolníkov; chytať ich - výhra, zisk; usmrcovať - nešťastie, strata niečoho; byť nimi poštianý - prekážky, veľké nepríjemnosti.

Vesta - budeš zavádzaný novoty;

Vešľbu počuť - jedno z tvojich prianí sa splní.

Vešteč, vidieť ho - klamné sľuby.

Veštiť niekomu - dávaj si pozor na to, čo hovoríš.

Veterná smršť - čaká ťa nepriaznivý osud. Veterný mlyn vidieť - máš radosť z práce. Vetva zelená - šťastie a požehnanie; suchá - smola, nešťastie.

Veverička, vidieť ju skákať - neočakávaná radosť; vidieť ju jesť - rodinné šťastie; chytať ju - ocitneš sa v nebezpečenstve; byť ňou pohryznutý - kvôli mužovi (žene) alebo deťom budeš mať nepríjemnosti.

Veža, vystupovať na ňu - výhoda, prospech; krásna a vysoká - prekonáš všetky ťažkosti; vidieť ju rozpadávať sa - budeš zbavený slobody.

Vidly - šťastie a bohatstvo.

Vináreň - snaž sa byť striedmy.

Vinný ocot - hádka a nepríjemnosti. (jš)

ZAUJÍMAVOSTI

PRINC DOSTAL „KOŠ“ OD

EVY. Nórská modelka a blízka priateľka nástupcu španielskeho trónu prince Felipe (na snímke) Eva Sannumová si vôleb nie je istá, či sa chce za neho vydať. V súvislosti s tým už aj poprosila svojho kráľovského priateľa o čas na premyslenie celej veci, a to osamote. Dôvodom jej prekvapujúceho rozhodnutia je zrejme to, že príslušníci španielskej kráľovskej rodiny sa už od dávna otvorené vyjadrovali proti plánovanému manželstvu. Okrem toho má Eva dosť aj toho, že sa s princom môže stretnať len potajomky.

NAJKRAJŠÍ MUŽI. Raz do roka vydáva americký magazín *Sports Illustrated* svoje legendárne vydanie *Swimsuit-Edition*, v ktorom sa mužskí čitatelia môžu pokochať na krivkách svetových krásavíc. Tentoraz si však prídu na svoje aj čitateľky. Vyšiel totiž *Sports Illustrated For Woman* (Ilustrovaný šport pre ženy), kde sa predstavujú desiatky najkrajších mužov zo sveta športu oblečení tak, aby bolo vidieť ich vypracované svaly a bruchá. Je medzi nimi olympijský víťaz Maurice Greene, ktorý svoje rýchle nohy navliekol do bermúd alebo plavec Sabir Muhammad, držiteľ amerického rekordu v plaveckej discipline motýlik na päťdesať metrov. (Ludové noviny, 26. 7. 2001)

ZÁMKY BUDÚ KRAJSIE. Okolo štvrtmilióna návštěvníkov si ročne prezrie slovenské národné kultúrne pamiatky - stredoveký hrad na Krásnej Hôrke a kaštieľ v Betliari (na snímke). Pred časom pamiatkári dokončili náročnú rekonštrukciu krovu a šindľovej strechy Krásnohorského hradu. Interiér tohto objektu bol rekonštruovaný od 60. rokov do minulého roka, keď otvoril

rili poslednú obnovenú expozíciu. Pod dohľadom pracovníkov oddelenia historického zelene Múzea v Betliari počítajú pamiatkári aj v rekonštrukcii historického parku, ktorý je osemdesiathektárovou rozlohou najväčší na Slovensku a je zapísaný aj v zozname historických záhrad a parkov sveta. Jeho obnova potrvá do roku 2002. (Korene, č. 10/2000)

ŠESTORČATÁ V BAHRAJNE. Zdravé šestorčatá porodila bahrajnská matka, ktorá už mala štyri deti. Dvaja chlapci a štyri dievčatá prišli na svet cisárskym rezom v nemocnici v Manáme, uviedla miestna tlač. Päť novorodencov váži zhodne po 1 140 gramov a darí sa im veľmi dobre, šieste si zatiaľ vyžaduje zvýšenú lekársku starostlivosť, pretože jeho váha je len 890 gramov. Matke sa darí dobre, ale ako sa s prírastkom do rodiny psychicky vyrovnal otec, správa neuvedá. (Ludové noviny, 2. 8. 2001)

JAMES BOND A ŠKODA.

Sean Connery (na snímke), filmový predstaviteľ slávneho anglického agenta Jamesa Bonda, odstavil do garáže svoj luxusný automobil Aston Martin a zasadol za volant českého automobilu značky Škoda. Herec nedávno vystúpil v reklame najnovšieho modelu Škody Octavie, za čo dostal 1,7 milióna dolárov. V reklamnom filme Sean Connery šoféruje rozbehnutú škodovku po úzkych horských serpentínach, oblečený v tradičnej škotskej skupni.

INZULÍN V PILULKE.

V jeruzalemskej nemocnici Hadassa boli uspešne uskutočnené testy ústnej aplikácie inzulínu. Ako oznámili miestni lekári, orálne podávanie tejto látky bude znamenať významné zlepšenie kvality života 135 miliónov diabetikov na celom svete. Dosiaľ je inzulín aplikovaný injekciou do svalu. Liek vyvinula newyorská farmaceutická spoločnosť Emisphere Technologies. (Ludové noviny, 30. 8. 2001).

UČEBNICA PRE ARGENTÍNU.

Metodické centrum pre zahraničných Slovákov Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici usporadúva každoročne kurzy pre učiteľov s vyučovacím jazykom slovenským z Maďarska, Juhoslávie, Poľska, Rumunska a Ukrajiny. Prvý krok k spolupráci už urobilo centrum aj s krajanmi v zámorií. Bolo to vydanie nezvyčajnej knihy - Učebnice slovenčiny pre 1. až 3. ročník nedelnej školy v Buenos Aires v Argentíne, ktorá je určená aj pre slovakov žijúcich v Južnej Amerike. O spoluprácu s centrom majú záujem aj krajania v Kanade a USA, najnovšie prejavili záujem aj rodáci v Izraeli. (Korene, č. 10/2000)

PIVO DOBRÉ NA SRDCE. Vedci z Medical Center v Texase tvrdia, že pivo je zdravé na srdce. Už dva poháre tohto chmeľového nápoja vypíté denne vratia zmenšujú o okolo 40% riziko ochorení srdca. Zložky, ktoré obsahuje pivo, totiž riedia krv a chránia ju pred zrazeninami. Tento nápoj spôsobuje tiež vzrast úrovne tzv. dobrého cholesterolu (HDL) v krvi.

ANGLICKÁ KRÁLOVNÁ

MATKA (na snímke), strávila niekoľko dní v nemocnici. 101-ročnú starencu tam vzali na pozorovanie z dôvodu anémie a celkového oslabnutia organizmu. Príčinou jej zlého stavu boli pravdepodobne horúčavy, ktoré toho leta boli aj vo Veľkej Británii. (pk)

Slovenskú sv. omšu
slúžili kňazi H. Sitek a J. Bednáčik

Prehliadku moderovali
manželia G. a E. Prilinskoviči

Súbor Charita z Hornej Lehote
s dožinkovým vencom

PREHĽIADKA KRAJANSKÝCH DYCHOVIEK V PODVLKU

Foto: J. Bryja

Pochod dychoviek k amfiteátru

Vystupujú
mažoretky z Liptovského Hrádku

Na scéne mažoretky z Podvľka

J. Páleník preberá diplom pre
podvľčiansku dychovku

Pohľad na Podvilk s hlavnou dominantou obce, kostolom sv. Martina. Foto: P. Kollárik

DRUKARNIA
TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW W POLSCE

*Zrealizujemy
Twoje
Pomyśły i ...
nie zapłacisz wiele.*

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7
tel./fax (012) 634 11 27, 632 66 04

Oferujemy: jedno- i wielobarwne druki
wysokiej jakości do formatu A2, skład
komputerowy, kompleksowe opracowanie prac,
prace introligatorskie, wydawnictwa i inne

WYDAWNICTWO

TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW W POLSCE
poleca do nabycia następujące publikacje:

Almanach, Słowacy w Polsce cz.VI,(rocznik), Kraków 1999	10,00 zł
Almanach, Slowacy w Polsce cz.III, (rocznik), Kraków 1995	10,00 zł
J. Ciągwa, J. Szpernoga, Slowacy w Powstaniu Warszawskim, Kraków 1994	8,00 zł
Zbigniew Toboński, Czesi w Polsce, Kraków 1994	10,00 zł
J. Ciągwa, Dzieje i współczesność Jurgowa, Kraków 1996	10,00 zł
H. Homza, St. A. Sroka, Štúdie z dejín stredovekého Spiša, Kraków 1998	11,00 zł
Miejsce w zdarzeniu – antologia współczesnych opowiadań słowackich, Kraków 1998	12,00 zł
Vlastimil Kovalčík, Klucz Światła – wybór poezji, Kraków 1998	13,00 zł
Pavol Országh Hviezdoslav, Deti Prometeusa, Kraków 1999	20,00 zł
Miasta i Miejsca, Mestá a Miesta, Kraków 2001,	
II polsko-słowackie spotkania poetów	10,00 zł

Biuro Zarządu Głównego TSP, ul. św. Filipa 7, 31-150 Kraków

tel.: 632-66-04 tel./fax: 634-11-27

NIP: 676-01-12-788

nr konta: Bank PKO S.A. Grupa Pekao S.A.
III/O Kraków 10701193 -2017-2221-0100